

SÉANCE DU MARDI 19. OCTOBRE 1937.
VERGADERING VAN DINSDAG 19 OCTOBER 1937.

SOMMAIRE :

EXCUSES :

Absences motivées, page 108.

COMMUNICATIONS FAITES A LA CHAMBRE :

BUREAU :

Autorisation d'impression de quatre propositions et de deux propositions d'enquête parlementaire, p. 108.

COLONIES :

Transmission de projets de décret, p. 108.

FINANCES :

Bilan de la Société nationale de la Petite Propriété terrienne pour l'exercice 1936, p. 108.

COUR DES COMPTES :

Copies de délibérations du conseil des ministres, p. 109.

HOMMAGE :

Discours de M. le gouverneur de la Flandre orientale Ingenbleek, p. 111.

SECTIONS :

Composition du bureau des sections de la Chambre, p. 111.

DECES DE M. MAZARYK :

M. le président donne lecture du télégramme de condoléances qu'il a adressé à M. le ministre de Tchéco-Slovaquie à Bruxelles à l'occasion du décès de M. le Président Mazaryk, et de la réponse qui lui est parvenue, p. 111.

DECES DE M. CHARLES MAGNETTE :

M. le président annonce le décès de M. Charles Magnette, Ministre d'Etat et ancien président du Sénat et propose d'adresser à Mme Magnette les condoléances de la Chambre, p. 112.

PROJET ET PROPOSITION DE LOI :

CONSEIL D'ÉTAT. — CONTENTIEUX ADMINISTRATIF :

1° Projet de loi portant création d'un Conseil d'Etat; 2° Proposition de loi portant création d'une Cour du contentieux administratif. Discussion générale. Orateurs : M. le ministre de l'intérieur De Schryver, MM. Carton de Wiart, Kluyckens, p. 113. — M. Vermer, p. 127.

INTERPELLATIONS (Demandes) :

1. De M. Maenhaut à M. le ministre de l'agriculture. (Retard dans la liquidation des subsides à diverses institutions), p. 126.
2. De M. Borginon à M. le ministre des affaires étrangères et du commerce extérieur. (Nomination du ministre de Belgique à La Haye), p. 126.
3. De M. Butaye à M. le ministre de la défense nationale. (Arbitraire dans la remise des cartes de réduction de transports aux anciens combattants), p. 126.
4. De M. Borginon au gouvernement. (Politique générale et réformes de structure), p. 126.
5. De M. Romsée au gouvernement. (Politique générale et infractions aux lois linguistiques), p. 126.
6. De M. Van Walleghem à M. le ministre des affaires économiques. (Composition de la délégation belge à l'exposition de Chicago), p. 126.
7. De M. Jennissen à M. le ministre des affaires économiques. (Composition de la représentation belge à l'exposition de New-York en 1939), p. 127.
8. De M. Truffaut à M. le ministre des affaires étrangères. (Déclaration du gouvernement allemand), p. 127.

QUESTIONS :

Des questions ont été remises au bureau par MM. Baillon, Ballet, E. Blavier, Coussens, Debacker, Ch. De Jaegher, De Man, Ernest, Glineur, Henon, Heyman, Housiaux, Ch. Janssen, Joris, Leuridan, Maenhaut, Schevenels, Vranckx, p. 130.

PETITIONS :

Leur analyse figure à la fin de la séance, p. 130.

ANN. PARLEM. CH. DES REPR. — SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1937.
PARLEM. HAND. KAMER DER VOLKSVERT. — BUITENGEWONE ZITTING 1937.

INHOUDSOPGAVE •

VERONTSCHULDIGINGEN :

Berichten van verhindering, bladzijde 108.

MEDEDEELINGEN AAN DE KAMER :

BUREAU :

Toelating tot het drukken van vier wetsvoorstellen en van twee voorstellen tot instelling van parlementair onderzoek, blz. 108.

KOLONIËN :

Overmaking van ontwerpen van decreet, blz. 108.

FINANCIËN :

Balans van de Nationale Maatschappij van den Kleinen Landeigendom voor het dienstjaar 1936, blz. 108.

REKENHOF :

Afschriften van beraadslagingen van den ministerraad, blz. 109.

AANBIEDING :

Redevoering van den heer Ingenbleek, gouverneur van Oost-Vlaanderen, blz. 111.

AFDEELINGEN :

Samenstelling van het bestuur der Kamerafdelingen, blz. 111.

OVERLIJDEN VAN DEN HEER MASARYK :

De voorzitter leest het rouwtelegram voor door hem gestuurd aan den heer minister van Tsecho-Slowakije te Brussel, bij gelegenheid van het afsterven van den heer President Masaryk, en het antwoord dat hem is toegekomen, blz. 111.

OVERLIJDEN VAN DEN HEER CHARLES MAGNETTE :

De voorzitter deelt aan de Kamer het overlijden mede van den heer Charles Magnette, Minister van Staat en oud-voorzitter van den Senaat, en stelt voor aan Mevr. Magnette de gevoelens van deelneming van de Kamer te betuigen, blz. 112.

WETSONTWERP EN WETSVORSTEL :

RAAD VAN STATE. — GESCHILLEN VAN BESTUUR :

1° Wetsontwerp tot instelling van een Raad van State; 2° Wetsvoorstel tot instelling van een Hof van geschillen van bestuur. Algemeene behandeling. Sprekers : de heer De Schryver, minister van binnenlandsche zaken, de heeren Carton de Wiart, Kluyckens, blz. 113. — De heer Vermer, blz. 127.

INTERPELLATIES (Aanvragen) :

1. Van den heer Maenhaut tot den heer minister van landbouw. (Vertraging bij de vereffening van toelagen aan verschillende instellingen), blz. 126.
2. Van den heer Borginon tot den heer minister van buitenlandse zaken en buitenlandschen handel. (Benoeming van den gezant van België te Den Haag), blz. 126.
3. Van den heer Butaye tot den heer minister van landsverdediging. (Willekeur bij de bestelling van de tariefverminderingsscheuten voor het vervoer aan de oud-strijders), blz. 126.
4. Van den heer Borginon tot de regering. (Algemeene politiek en structuurhervormingen), blz. 126.
5. Van den heer Romsée tot de regering. (Algemeene politiek en overtredingen der taalwetten), blz. 126.
6. Van den heer Van Walleghem tot den heer minister van economische zaken. (Samenstelling der Belgische afvaardiging op de tentoonstelling te Chicago), blz. 126.
7. Van den heer Jennissen tot den heer minister van economische zaken. (Samenstelling van de Belgische vertegenwoordiging bij de tentoonstelling van New-York in 1939), blz. 127.
8. Van den heer Truffaut tot den heer minister van buitenlandse zaken. (Verklaring van de Deutsche regering), blz. 127.

VRAGEN :

Vragen werden ter tafel gelegd door de heeren Baillon, Ballet, E. Blavier, Coussens, Debacker, Ch. De Jaegher, De Man, Ernest, Glineur, Henon, Heyman, Housiaux, Ch. Janssen, Joris, Leuridan, Maenhaut, Schevenels, Vranckx, blz. 130.

VERZOEKSCRIFTEN :

Worden aan het einde van het verslag vermeld, blz. 130.

PRESIDENCE DE M. HUYSMANS, PRESIDENT.

VOORZITTERSCHAP VAN DEN HEER HUYSMANS, VOORZITTER.

MM. Housiaux et Van Walleghem, secrétaires, prennent place au bureau.

De heeren Housiaux en Van Walleghem, secretarissen, nemen plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.

De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 heures.

De vergadering wordt geopend te 14 uur.

EXCUSÉS.

M. Bodart, indisposé; M. Butaye, retenu par des devoirs de famille, et M. Verpoorten, empêché, prient la Chambre d'excuser leur absence à la séance de ce jour.

M. Pelgroms, retenu par des devoirs de famille, et MM. Cossée de Maulde et Truffaut, empêchés, prient la Chambre d'excuser leur absence à la séance de ce jour et à celle de demain.

Mme Blume, pour raisons de santé, et M. de Kerchove d'Exaerde, retenu à l'étranger, prient la Chambre d'excuser leur absence aux séances de cette semaine.

M. Ballet, empêché, prie la Chambre d'excuser son absence éventuelle aux séances durant le mois en cours.

— Pris pour information.

VERONTSCHULDIGINGEN.

Voor heden : de heeren Bodart, ongesteld; Butaye, wegens familieplichten; Verpoorten, belet.

Voor heden en morgen : de heeren Pelgroms, wegens familieplichten; Cossée de Maulde en Truffaut, belet.

Voor deze week : Mevrouw Blume, wegens gezondheidsredenen en de heer de Kerchove d'Exaerde, in het buitenland.

Voor deze maand : de heer Ballet, belet.

— Voor kennisneming.

COMMUNICATIONS FAITES A LA CHAMBRE.

MEDEDEELINGEN AAN DE KAMER.

Le bureau a autorisé l'impression :

1° Des propositions :

(De M. Relecom) tendant à instituer une commission chargée d'élaborer un projet de modifications aux lois organiques de la Banque Nationale de Belgique;

(De M. Relecom) relative à la coordination de l'activité de l'organisation et des attributions de la Banque Nationale;

(De M. Sindic) établissant l'équivalence des traitements-subsides des professeurs des écoles normales gardiennes, primaires et pour régents agréés (provinciales, communales et privées) (et des instituteurs et régents des sections préparatoires et des écoles d'application annexées à ces établissements) avec les traitements déterminés par les barèmes légaux des membres du personnel enseignant des écoles ou sections normales de l'Etat;

(De M. Sindic) pour le payement direct et la rétribution intégrale des membres de l'enseignement technique.

2° Des propositions d'enquête parlementaire :

(De M. Relecom) sur le fonctionnement et les opérations de la Banque Nationale;

(De M. Daye) sur les faits qui ont amené des interventions politiques, financières ou autres dans l'affaire Barmat et dans les rapports de ce dernier avec la Banque Nationale de Belgique.

— Ces propositions seront imprimées et distribuées avec leurs développements.

Het bureau heeft het drukken toegelaten :

1° Van de wetsvoorstellen :

(Van den heer Relecom) tot instelling van een commissie gelast een ontwerp op te maken van de wijzigingen aan de organieke wetten van de Nationale Bank van België toe te brengen;

(Van den heer Relecom) betreffende de samenordering van de bedrijvigheid, de inrichting en de bevoegdheden van de Nationale Bank van België;

(Van den heer Sindic) tot vestiging van de gelijkwaardigheid der wedde-toelagen van de leeraars der aangenomen normaalscholen voor bewaard-, lager- en middelbaar onderwijs (provinciale, gemeentelijke en private) (en van de onderwijzers en regenten der aan die inrichtingen gehechte voorbereidende afdelingen en oefenscholen), met de jaarwedden bepaald door de wettelijke barema's van de leden van het onderwijzend personeel der Rijksnormaalscholen of normaalafdeelingen;

(Van den heer Sindic) om aan de leden van het technisch onderwijs de rechtstreeksche uitbetaling en de onverkorte bezoldiging te verzekeren;

2° Van de voorstellen van parlementair onderzoek :

(Van den heer Relecom) over de werking en de handelingen van de Nationale Bank van België;

(Van den heer Daye) over de feiten die tot politieke, financiële of andere tusschenkomsten hebben aanleiding gegeven in de zaak Barmat en in dezes betrekkingen met de Nationale Bank van België.

— Deze voorstellen zullen met hunne toelichting gedrukt en rondgedeeld worden.

Par dépêche du 8 octobre 1937, M. le ministre des colonies adresse :

1° Un projet de décret approuvant l'octroi d'un permis spécial par le Comité spécial du Katanga à la Société d'Entreprises minières au Congo;

2° Un projet de décret approuvant la prorogation des droits de recherches minières accordés à la Société coloniale minière, en vertu de la convention du 5 juillet 1937.

— Conformément à l'article 15 de la loi du 18 octobre 1908 sur le gouvernement du Congo belge, ces documents seront déposés sur le bureau de la Chambre pendant trente jours de session.

Bij brief van 8 October 1937 zendt de heer minister van koloniën :

1° Een ontwerp van decreet houdende goedkeuring van eene bijzondere vergunning welke door het Bijzonder Comité van Katanga aan de « Société d'Entreprises minières au Congo » werd afgeleverd;

2° Een ontwerp van decreet waarbij de verlenging der, bij de overeenkomst van 5 Juli 1935, aan de « Société coloniale minière » verleende rechten tot mijnopzoeking, goedgekeurd wordt.

— Luidens artikel 15 der wet van 18 October 1908 op het gouvernement van Belgisch Congo worden die stukken tijdens dertig dagen op het bureau der Kamer neergelegd.

Par dépêche du 6 juillet 1937, M. le ministre des finances adresse, en exécution de l'article 17 de l'arrêté royal du 27 février 1935, instituant la Société nationale de la Petite Propriété terrienne, le bilan de la dite société et le rapport du conseil d'administration, faisant connaître la situation des affaires pour l'exercice 1936.

— Dépôt au greffe.

Bij brief van 6 Juli 1937 zendt de minister van financiën, ter volvoering aan artikel 17 van het koninklijk besluit van 27 Februari 1935 houdende oprichting van de Nationale Maatschappij van den Kleinen Grondeigendom, de balans van deze maatschappij in, alsmede het verslag van den raad van beheer met den toestand gedurende het dienstjaar 1936.

— Neerlegging ter griffie.

Par lettres en date des 15, 22 et 30 septembre et 6 et 13 octobre 1937, M. le premier président de la Cour des Comptes adresse, conformément à l'article 7 de la loi du 20 juillet 1921, copies :

1° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées auprès du ministère de l'intérieur à dépasser le crédit prévu à l'article 9-3° du budget du ministère de l'intérieur pour 1937, à concurrence d'une somme de 75 mille francs;

2° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées auprès du ministère de l'intérieur à dépasser le crédit prévu à l'article 42 du budget du ministère de l'intérieur pour l'exercice 1937, à concurrence d'une somme de 100,000 francs;

3° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser des dépenses à concurrence de 1,055,000 francs au-delà du crédit inscrit à l'article 10-4° du budget ordinaire de la défense nationale pour l'exercice 1937;

4° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser des dépenses au-delà du crédit inscrit à l'article 11-3° du budget ordinaire de la défense nationale pour l'exercice 1937 et ce, à concurrence de 70,000 francs;

5° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser une dépense non prévue au budget de ce département ministériel et ne pouvant dépasser 120,000 francs.

Cette somme est destinée à faire face aux dépenses occasionnées par l'accomplissement de la mission du commissaire royal au contrôle de la fabrication et du commerce des matériels, munitions et engins de guerre;

6° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à prendre en charge, à concurrence d'une somme de 32,000 francs, des dépenses à résulter des prestations supplémentaires du personnel de l'administration de l'enseignement primaire au cours de l'année 1937;

7° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère des travaux publics et de la résorption du chômage à prendre en charge, en supplément du crédit de 3,236,000 francs inscrit à l'article 9-4° du budget ordinaire pour l'exercice 1937 et à concurrence de 250,000 francs, le coût de location d'immeubles nécessaires à l'installation de divers services de l'Etat;

8° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère du travail et de la prévoyance sociale à prendre en charge toutes les dépenses nécessitées par l'accomplissement, en 1937, de la mission du commissaire royal aux assurances, à concurrence d'une somme de 140,000 francs;

9° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser des dépenses à concurrence de 8,500,000 francs au-delà du crédit inscrit à l'article 17 du budget des transports pour l'exercice 1937;

10° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de :

- a) 2,525,000 francs les dépenses à charge de l'article 8-6° et
- b) 4,250,000 francs les dépenses à charge de l'article 9-1° du budget ordinaire du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

11° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de 1,120,000 francs les dépenses à charge de l'article 10-4° (fournitures de bureau, etc., effectuées à l'intervention de l'Office central des imprimés : *Moniteur*, y compris les achats de papiers pour l'impression de publications officielles) du budget du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

12° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de 5,000 francs les dépenses à charge de l'article 11, 3° (autres fournitures de bureau, etc. Office de la protection de l'enfance) du budget du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

13° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de 800,000 francs les dépenses à charge de l'article 37 (ameublement et aménagement de l'intérieur des locaux du palais de justice de Liège) du budget du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

14° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à prendre en charge des dépenses excédant à concurrence de 20,000 francs le montant du crédit de l'article 25 du budget du ministère de l'instruction publique pour l'exercice 1937;

15° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser la soumission la plus favorable qui sera déposée lors de l'adjudication des travaux pour la construction d'un laboratoire hydraulique définitif à Anvers;

16° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de 520,000 francs les dépenses à charge de l'article 8, 3° (éclairage, chauffage, etc., établissements d'éducation et institutions publiques de l'Etat, etc.) du budget du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

17° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère du travail et de la prévoyance sociale à prendre en charge toutes les dépenses nécessitées par l'accomplissement, pendant le 3° trimestre 1937, de la mission du commissaire royal pour l'étude du problème du chômage à concurrence d'une somme de 60,000 francs;

18° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à prendre en charge au-delà de la limite des crédits prévus aux budgets pour 1937 les engagements relatifs à la liquidation des indemnités couvrant ou ne couvrant pas des charges réelles;

19° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser les dépenses à concurrence de 80,000 francs au-delà du crédit inscrit à l'article 14, 8°, du budget ordinaire de la défense nationale pour l'exercice 1937;

20° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la santé publique à dépasser les crédits de ce département pour 1937 à concurrence de 50,000 francs à l'article 5, 3°, de 60,000 francs à l'article 6, 1°, et de 80,000 francs à l'article 14, 1°;

21° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à prendre en charge une dépense de 10,000 francs, destinée à couvrir les frais d'impression du fascicule et autres documents relatifs aux travaux préparatoires de la conférence diplomatique universelle du droit d'auteur;

22° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à prendre en charge une dépense de 257,850 francs les dépenses à charge de l'article 16 du budget du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

23° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser une dépense nouvelle de 150,000 francs se répartissant entre les articles 3, 9, 10, 11, 13, 15 et 19 du ministère de l'agriculture pour l'exercice 1937;

24° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser des dépenses à concurrence de 57,600 francs au-delà du crédit inscrit à l'article 14 1° du budget ordinaire de la défense nationale pour l'exercice 1937;

25° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser des dépenses à concurrence de 50,000 francs au-delà du crédit inscrit à l'article 3, 17°, du budget ordinaire de la défense nationale pour 1937;

26° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser une dépense supplémentaire de 40,000 francs à charge de l'article 3-2° du budget du ministère du travail et de la prévoyance sociale pour l'exercice 1937;

27° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la santé publique à dépasser le crédit, transféré par arrêté royal du 15 mars 1937 du budget du ministère des postes, télégraphes et téléphones au ministère de la santé publique à concurrence d'une somme de 16,000 francs à l'article 3 et de 25,000 francs à l'article 9-2°;

28° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de 860,000 francs les dépenses à charge de l'article 9-6 (Achat et réparation de matériel, etc. : Prisons) du budget du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

29° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser au-delà du crédit prévu à l'article 125-1c du budget extraordinaire de l'exercice 1937 et ce, à concurrence de 2,300,000 francs;

30° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de 170,250 francs les dépenses à charge de l'article 18-1° du budget ordinaire du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

31° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser une dépense supplémentaire de 50,250 francs à charge de l'article 8, litt. 2 et une autre de 112,750 francs à charge de l'article 9, litt. 2 du budget du ministère des affaires économiques pour l'exercice 1937;

32° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la santé publique à prendre en charge une somme de 200,000 francs pour couvrir le paiement des traitements et salaires du personnel temporaire occupé aux travaux d'études et de relevés de plans relatifs à l'aménagement du lac d'Hofstade ainsi que le paiement des travaux préparatoires y afférents;

33° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser jusqu'à concurrence de 1,920,000 francs les dépenses à charge de l'article 23 (Etablissements d'éducation et institutions publiques de l'Etat. Entretien des élèves, etc.) du budget ordinaire du ministère de la justice pour l'exercice 1937;

34° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de l'intérieur à dépasser le crédit prévu à l'article 43 du budget du ministère de l'intérieur à concurrence d'une somme de 45,000 francs;

35° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de l'intérieur à prendre en charge, au delà du crédit prévu à la loi du budget, les dépenses imputables sur l'article 8-3°, du budget du ministère de l'intérieur pour 1937 à concurrence d'une somme de 130,000 francs;

36° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser les dépenses au delà du crédit inscrit aux articles ci-après du budget ordinaire de la défense nationale :

- Art. 3-18°, à concurrence de 525,000 francs;
- Art. 3-19°, à concurrence de 2,000,000 francs;
- Art. 10-19°, à concurrence de 95,000 francs;
- Art. 10-20°, à concurrence de 120,000 francs;
- Art. 10-22°, à concurrence de 175,000 francs;
- Art. 11-23°, à concurrence de 100,000 francs;
- Art. 14-12°, à concurrence de 6,000 francs;

37° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser des dépenses au delà des crédits alloués aux articles 13-14° et 14-4° du budget ordinaire du ministère de la défense nationale pour l'exercice 1937 et ce, à concurrence respectivement de 9,000 et 8,000 francs;

38° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées près le ministère de la défense nationale à viser des dépenses, à concurrence de 4,500,000 francs au delà du crédit inscrit à l'article 17-5° du budget ordinaire du ministère de la défense nationale pour l'exercice 1937;

39° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à prendre en charge, à concurrence de 50,000 francs, les dépenses à résulter du renouvellement des installations électriques des locaux acquis pour l'école d'horticulture à Gand et du déménagement de celle-ci;

40° D'une délibération du conseil des ministres autorisant le comptable des dépenses engagées à viser une dépense supplémentaire de 58,000 francs à charge de l'article 9, litt. 1, du budget du ministère des affaires économiques pour l'exercice 1937.

— Dépôt au greffe.

Bij brieven van 15, 22 en 30 September en 6 en 13 October 1937, zendt de eerste-voorzitter van het Rekenhof, overeenkomstig artikel 7 der wet van 20 Juli 1921, afschriften in van :

1° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van binnenlandsche zaken gemachtigd wordt om het crediet voorzien onder artikel 9, 3°, van het ministerie van binnenlandsche zaken voor 1937 met een bedrag van 75,000 frank te overschrijden;

2° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van binnenlandsche zaken gemachtigd wordt om het crediet voorzien onder artikel 42 van de begrooting van het ministerie van binnenlandsche zaken voor 1937 met een bedrag van 100,000 frank te overschrijden;

3° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke met 1,055,000 frank het crediet overschrijden voorzien onder artikel 10, 4°, van de gewone begrooting van landsverdediging voor het dienstjaar 1937;

4° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke met 70,000 frank het crediet overschrijden dat onder artikel 11, 3°, van de gewone begrooting van landsverdediging voor het dienstjaar 1937 uitgetrokken werd;

5° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om een niet op de begrooting van dit departement voorziene uitgave voor gezien te teekenen zonder dat deze meer dan 120,000 frank bedragen mag.

Dit bedrag is bestemd om de uitgaven te bekostigen van den koninklijken commissaris voor de contrôle van de vervaardiging van en den handel in oorlogsmaterieel en ammunitie;

6° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om een bedrag van 32,000 frank aan te schrijven voor de uitgaven voortvloeiend uit de overuren van het personeel van het bestuur van het lager onderwijs gedurende het jaar 1937;

7° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van openbare werken en werkverschaffing gemachtigd wordt om buiten het crediet van 3,236,000 frank uitgetrokken onder artikel 9, 4°, van de gewone begrooting voor het dienstjaar 1937 een crediet aan te schrijven ten bedrage van 250,000 frank wegens het huren van gebouwen voor het onderbrengen van Rijksdiensten;

8° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van arbeid en sociale verzorging gemachtigd wordt om al de uitgaven aan te schrijven voortvloeiend uit de vervulling in 1937 van de taak van den koninklijken commissaris voor de verzekeringen, en zulks voor een bedrag van 140,000 frank;

9° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke met 8,500,000 frank het crediet overschrijden uitgetrokken onder artikel 17 van de begrooting van verkeerswezen voor 1937;

10° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen ten bedrage van :

- a) 2,525,000 frank ten laste van art. 8, 6°, en
- b) 4,250,000 frank ten laste van art. 9, 1°, van de gewone begrooting van het ministerie van justitie voor het dienstjaar 1937;

11° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van art. 10, 4° (kantoorbehoeften, enz., gedaan door bemiddeling van het centraal bureau voor drukwerk : *Moniteur* (met inbegrip van den aankoop van papier voor het drukken van officieele uitgaven) van de begrooting van het ministerie van justitie voor het dienstjaar 1937;

12° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om tot een bedrag van 5,000 frank de uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van art. 11, 3 (andere kantoorbehoeften, enz., Werk voor Kinderwelzijn) van de begrooting van het ministerie van justitie voor het dienstjaar 1937;

13° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om voor een bedrag van 800,000 frank de uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van art. 37 (stoffering en inrichting van de lokalen van het paleis van justitie te Luik) van de begrooting van het ministerie van justitie voor het dienstjaar 1937;

14° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om uitgaven in rekening te brengen welke het bedrag van het crediet van art. 25 van de begrooting van het ministerie van openbaar onderwijs voor het dienstjaar 1937 met 20,000 frank overschrijden;

15° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om de voordeeligste inschrijving voor gezien te teekenen bij de aanbesteding van de werken voor het bouwen van een definitief hydraulisch laboratorium te Antwerpen;

16° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om tot een bedrag van 520,000 frank de uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van artikel 8, 3° (verlichting, verwarming, enz.) van de begrooting van het ministerie van justitie voor het dienstjaar 1937;

17° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om ten laste van de begrooting van het ministerie van arbeid en sociale verzorging gedurende het 3° kwartaal van 1937 de uitgaven in rekening te brengen van den koninklijken commissaris voor de studie van het vraagstuk van de werkloosheid tot een bedrag van 60,000 frank;

18° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om buiten de perken van de credieten voorzien op de begrootingen voor 1937 de verplichtingen aan te schrijven voortvloeiend uit de uitbetaling van vergoedingen welke al dan niet werkelijke lasten dekken;

19° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke met 80,000 frank het crediet overschrijden uitgetrokken onder art. 14 van de gewone begrooting van landsverdediging voor 1937;

20° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om de credieten van het

ministerie van volksgezondheid voor 1937 te overschrijden met 50,000 frank (art. 5-3), met 60,000 frank (art. 6-1) en met 80,000 frank (art. 14-1);

21° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om een uitgave voor gezien te teekenen ten bedrage van 10,000 frank om de kosten te dekken van het drukken van de aflevering en van andere stukken betreffende hebbend op de voorbereidende werkzaamheden van de diplomatieke wereldconferentie voor de auteursrechten;

22° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om ten bedrage van 257,850 frank de uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van artikel 16 van de begrooting van het ministerie van justitie voor 1937;

23° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om een nieuwe uitgave van 150,000 frank voor gezien te teekenen te verdeelen over de artikelen 3, 9, 10, 11, 13, 15 en 19 van het ministerie van landbouw voor het dienstjaar 1937;

24° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om uitgaven voor een bedrag van 57,600 frank voor gezien te teekenen boven het crediet uitgetrokken onder artikel 14, 1°, van de gewone begrooting van landsverdediging voor het dienstjaar 1937;

25° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke met 50,000 frank het bedrag overschrijden uitgetrokken onder artikel 3, 17°, van de gewone begrooting van landsverdediging voor 1937;

26° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om een bijkomende uitgave voor gezien te teekenen ten laste van artikel 3, 2°, van de begrooting van het ministerie van arbeid en sociale voorzorg voor het dienstjaar 1937;

27° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van volksgezondheid gemachtigd wordt om het crediet dat bij koninklijk besluit van 15 Maart 1937 van de begrooting van P. T. T. overgeschreven werd op deze van de volksgezondheid met 16,000 frank te overschrijden onder artikel 3, en 25,000 frank onder artikel 9-2;

28° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om voor een bedrag van 860,000 frank de uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van artikel 9-6 (aankoop en herstelling van materieel, enz. : gevangenis) van de begrooting van het ministerie van justitie voor 1937;

29° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om een uitgave van 2,300,000 frank voor gezien te teekenen boven het crediet uitgetrokken onder artikel 125-Ic, van de buitengewone begrooting van het ministerie van landsverdediging voor 1937;

30° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om voor een bedrag van 170,250 frank de uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van de gewone begrooting van het ministerie van justitie voor 1937;

31° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven voor gezien te teekenen een bijkomende uitgave van 50,250 frank ten laste van art. 8, litt., en een andere van 112,750 frank ten laste van art. 9, litt. 2, van de begrooting van het ministerie van economische zaken voor het dienstjaar 1937;

32° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van volksgezondheid gemachtigd wordt om een bedrag van 200,000 frank in rekening te brengen om de betaling te dekken van de loonen en wedden van het tijdelijk personeel te werk gesteld bij de studiewerken en het maken van plans met het oog op de inrichting van het meer van Hofstade alsmede voor de betaling van de voorbereidende werken;

33° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om voor een bedrag van 1,930,000 frank de uitgaven voor gezien te teekenen ten laste van art. 23 (Rijksopvoedingsgestichten en openbare instellingen; onderhoud des leerlingen, enz.) van de gewone begrooting van het ministerie van justitie voor 1937;

34° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van binnenlandsche zaken gemachtigd wordt om het crediet uitgetrokken onder art. 43 van de begrooting van het ministerie van binnenlandsche zaken met 45,000 frank te overschrijden;

35° Een beslissing van den ministerraad, waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van binnenlandsche zaken gemachtigd wordt om het crediet uitgetrokken onder art. 8-3 van de begrooting van het ministerie van binnenlandsche zaken voor 1937 met 130,000 frank te overschrijden;

36° Van een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke de hiernavolgende artikelen van de gewone begrooting van landsverdediging overschrijden met 525,000 frank (art. 3-18°), 2 miljoen frank (art. 3-19°), 95,000 frank (art. 10-19°), 120,000 frank (art. 10-20°), 175,000 frank (art. 11-22°), 100,000 frank (art. 11-23°), 6,000 frank (art. 14-12°);

37° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke de credieten uitgetrokken onder de artikelen 13-14° en 14-4° van de gewone begrooting van het ministerie van landsverdediging respectievelijk met 9,000 en 8,000 frank overschrijden;

38° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven bij het ministerie van landsverdediging gemachtigd wordt om uitgaven voor gezien te teekenen welke met 4,500,000 frank het crediet overschrijden uitgetrokken onder art. 17-5° van de gewone begrooting van het ministerie van landsverdediging voor het dienstjaar 1937;

39° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om een bedrag van 50,000 frank aan te schrijven voor de uitgaven voortvloeiend uit de vernieuwing van de electricische installatie in de lokalen welke aangekocht werden voor de Tuinbouwschool te Gent en voor den verhuis van deze school;

40° Een beslissing van den ministerraad waarbij de rekenplichtige der verbonden uitgaven gemachtigd wordt om een bijkomende uitgave van 58,000 frank voor gezien te teekenen ten laste van art. 9, litt. 1, van de begrooting van het ministerie van economische zaken voor het dienstjaar 1937.

— Neerlegging ter griffie.

HOMMAGE. — HULDE.

Il est fait hommage par M. Ingenbleek, gouverneur de la Flandre orientale, d'un exemplaire du discours qu'il a prononcé à l'occasion de la séance d'ouverture du conseil provincial.

— Dépôt à la bibliothèque.

De heer Ingenbleek, gouverneur van Oost-Vlaanderen, doet opdracht van een exemplaar van de redevoering welke hij uitgesproken heeft ter gelegenheid van de openingsvergadering van den provincieraad.

— Te bewaring gegeven aan de bibliotheek.

BUREAUX DES SECTIONS. — BUREAU'S DER AFDEELINGEN.

Sections. Afdelingen.	Présidents. Voorzitters.	Vice-présidents. Ondervoorzitters.	Secrétaires. Secretarissen.
—	—	—	—
1°	MM. HH. Huysmans.	MM. HH. Phillippart.	MM. HH. Martel. Janssens, W.
2°	Marck.	Vouloir.	Hossey. Jennissen.
3°	Mundeleer.	Heyman.	Scheenels. Van Glabbeke.
4°	de Kerchove d'Exaerde.	Carton de Wiart.	Eekelers. Dijon.
5°	Van Belle.	Poncelet.	Fischer. Deivaux.

DÉCÈS DE M. MASARYK, ANCIEN PRÉSIDENT
DE LA RÉPUBLIQUE TCHÉCO-SLOVAQUE.

OVERLIJDEN VAN DEN HEER MASARYK,
GEWEZEN VOORZITTER DER TCHÉCO-SLOWAKSche REPUBLIEK.

M. le président se lève et, devant les membres de la Chambre qui l'écoutent debout, prononce les paroles suivantes :

Depuis notre dernière séance, la République de Tchéco-Slovaquie a été plongée dans le deuil par le décès du vénérable président Masaryk.

Dès que j'en ai eu connaissance, j'ai adressé à M. le ministre de Tchéco-Slovaquie, à Bruxelles, le télégramme suivant :

« Ministre Tchéco-Slovaquie,

» 7, rue Joseph II, à Bruxelles,

» Permettez-moi, au nom de la Chambre des Représentants de vous adresser nos sincères condoléances à l'occasion du décès du Président Masaryk, qui n'a dû sa grandeur qu'à lui-même et qui a

été pour nous également l'exemple vivant d'un grand citoyen et d'un noble cœur, dévoué, comme personne, à la cause de la démocratie et de la paix.

» HUYSMANS,
» président de la Chambre. »

J'ai reçu de M. le ministre de Tchéco-Slovaquie, à Bruxelles, la réponse suivante :

« Légation
» de la République Tchécoslovaque.

» Bruxelles, le 24 septembre 1937.

» Monsieur le Président,

» Le télégramme de condoléances que vous m'avez adressé au nom de la Chambre des Représentants à l'occasion du décès de notre vénéré Président libérateur m'a profondément touché.

» L'hommage que vous lui rendez, cette reconnaissance unanime de la noblesse de son caractère et de l'élévation de ses buts, constitue pour nous une indicible consolation au milieu du chagrin que nous cause sa disparition.

» Aussi, est-ce avec émotion que je vous adresse, ainsi qu'à la Chambre, mes très sincères remerciements.

» Veuillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma haute considération.

» VLADIMIR SLAVIK. »

(Très bien! sur tous les bancs.)

De Voorzitter staat op en, vóór de opgerezen leden der Kamer, spreekt hij de volgende woorden uit :

Sinds onze jongste vergadering, werd de Tchecho-Slowaksche Republiek in den rouw gedompeld door het afsterven van den vereerde Voorzitter Masaryk.

Zoodra ik daarvan kennis kreeg, heb ik aan den heer minister van Tchecho-Slowakije, te Brussel, het volgend telegram doen zenden :

« Minister Tchecho-Slowakije,
» 7, Jozef II-straat, te Brussel.

» Het weze mij, in naam van de Kamer der volksvertegenwoordigers, toegelaten U onze oprechte deelneming te betuigen bij gelegenheid van het afsterven van Voorzitter Masaryk, die zijn hoog aanzien alleen aan zijn eigen had te danken en ook voor ons een levend toonbeeld was van een groot burger en een edel hart, als met een vol toewijding voor de democratie en voor den vrede.

» HUYSMANS,
» voorzitter van de Kamer. »

Ik ontving van den heer minister van Tchecho-Slowakije, te Brussel, het volgende antwoord :

» Gezantschap
» van de Tchecho-Slowaksche Republiek.

» Brussel, den 24ⁿ September 1937.

» Mijnheer de Voorzitter,

» Het telegram van rouwbeklag, dat gij mij gezonden hebt namens de Kamer der volksvertegenwoordigers bij het overlijden van onzen vereerden Voorzitter aan wien ons land zijn vrijheid verschuldigd is, heeft mij diep ontroerd.

» De hulde die gij hem brengt, de eenparige erkenning van zijn edele inborst en van zijn verheven streven zijn voor ons een groote troost bij het leed dat zijn afsterven ons berokkent.

» Ook is het diep bewogen dat ik u, evenals de Kamer, mijn oprechten dank betuig.

» Gelieve, mijnheer de Voorzitter, de verzekering mijner hoogachting te aanvaarden.

(Zeer well! op alle banken.)

VLADIMIR SLAVIK. »

DÉCÈS DE M. CHARLES MAGNETTE,
MINISTRE D'ÉTAT, ANCIEN PRÉSIDENT DU SÉNAT.

OVERLIJDEN VAN DEN HEER CHARLES MAGNETTE,
MINISTER VAN STAAT, GEWEZEN VOORZITTER VAN DEN SENAAT.

M. le président. — Mesdames, messieurs, nous avons reçu l'annonce du décès de M. Charles Magnette, ministre d'Etat et ancien président du Sénat.

La Chambre apprendra avec chagrin cette pénible nouvelle.

Charles Magnette a fait partie de cette assemblée de 1894 à 1900. Ceux de nos collègues qui ont siégé sur ces bancs avec lui pourront

attester la grande considération qui l'entourait déjà à cette époque. Il était, en effet, de ceux qui, par l'éclat de leur talent, honorent l'assemblée dont ils font partie.

Mais il était aussi un homme de cœur. Son attitude pendant les hostilités, sa protestation contre l'injustice faite à notre pays et les rigueurs auxquelles son intransigeance l'exposa de la part de l'occupant ont contribué à soutenir le courage de notre peuple.

Charles Magnette a été un grand serviteur du pays. Les annales du parlement retiendront son nom avec reconnaissance et honneur. La Chambre tiendra à adresser à Mme Magnette l'expression de ses condoléances émues. Elle espère que l'hommage rendu par la Nation unanime à celui qu'elle vient de perdre pourra, dans quelque mesure, adoucir sa douleur.

La Chambre adresse aussi ses condoléances au Sénat, que le défunt présida pendant quatre années avec autant de fermeté que de distinction. (Très bien! sur tous les bancs.)

De heer voorzitter. — Mevrouw, mijn heeren, ons gewerd de tijd van het overlijden van den heer Magnette, minister van State en gewezen voorzitter van den Senaat.

De Kamer zal met droefheid dit pijnlijk nieuws vernemen.

Charles Magnette was lid van deze vergadering van 1884 tot 1900. Dezen onder ons die samen met hem op deze banken zetelen kunnen getuigen welke groote achting hij reeds toen genoot. Inderdaad, hij behoorde tot dezen die dank hun schitterend talent tot eer strekken van de Vergadering waarvan zij deel uitmaken.

Hij was insgelijks een man met een edel hart. Zijn houding tijdens de vijandelijkheden, zijn verzet tegen het aan ons land aangedaan onrecht, en zijn onverzettelijk optreden tegenover den bezetter waardoor hij zich blootstelde aan strenge maatregelen hebben er toe bijgedragen om ons volk in zijn weerstand te stijven.

Charles Magnette was een groot dienaar van het Land. In de parlementaire annalen zal zijn naam met erkentelijkheid en eere vermeld worden.

De Kamer betuigt aan Mevr. Magnette de uitdrukking van haar diepe gevoelens van deelneming. Zij vertrouwt dat de hulde, die de Natie brengt aan hem dien zij komt te verliezen, in zekere mate haar leed moge verzachten.

De Kamer stuurt eveneens haar rouwbeklag aan den Senaat waarvan de afgestorvene gedurende vier jaar met zooveel gezag en voornameheid de debatten geleid heeft. (Zeer well! op alle banken.)

1° PROJET DE LOI PORTANT CRÉATION D'UN CONSEIL D'ÉTAT;
2° PROPOSITION DE LOI
PORTANT CRÉATION D'UNE COUR DU CONTENTIEUX ADMINISTRATIF.

Discussion générale.

1° WETSONTWERP TOT INSTELLING VAN EEN RAAD VAN STATE;
2° WETSVORSTEL TOT INSTELLING
VAN EEN HOF VOOR GESCHILLEN VAN BESTUUR.

Algemeene bespreking.

M. le président. — L'ordre du jour appelle l'examen du projet de loi portant création d'un Conseil d'Etat.

Outre le projet de loi déposé par le gouvernement, la Chambre est saisie d'une proposition de loi sur la même question, émanant de MM. Carton de Wiart, Poulet, Brunet, Albert Devèze, Jules Mathieu et Kluykens.

Dans la partie préliminaire de son rapport, M. Kluykens expose que, bien qu'en ordre principal ils aient le même objet, le projet et la proposition « présentaient néanmoins de grandes différences. Le projet du gouvernement n'attribuait en effet au conseil d'Etat qu'un rôle purement consultatif, tandis que le projet Carton de Wiart conférait à la Cour du contentieux administratif une compétence juridictionnelle.

» A côté de cette différence fondamentale, il y en avait une autre, ayant trait à l'étendue des fonctions du nouvel organisme.

» Le projet Carton de Wiart limitait la compétence de cet organisme au contentieux administratif, tandis que le projet du gouvernement prévoyait la création de deux sections : une section d'administration et une section de législation. »

Le rapport porte donc sur l'ensemble de la question et la commission apporte à la Chambre une solution qu'elle a traduite dans un texte établi d'accord avec le gouvernement.

C'est ce texte que la Chambre doit considérer comme proposition principale à laquelle les amendements éventuels devront être rattachés.

En conséquence, si M. Carton de Wiart désire reprendre à titre d'amendements des dispositions de sa proposition de loi, il voudra bien les formuler de manière qu'elles puissent être « coulées » dans le texte principal.

Behalve het wetsontwerp ingediend door de regering, is er bij de Kamer eveneens een wetsvoorstel over hetzelfde onderwerp ahangig, uitgaande van de heeren Carton de Wiart, Pouillet, Brunet Albert Devèze, Jules Mathieu en Kluykskens.

In het inleidend gedeelte van zijn verslag, wordt door den heer Kluykskens uiteengezet dat « alhoewel in hoofdzaak hetzelfde doel nastrevend, het ontwerp en het voorstel sterk van elkander afwijken.

» Inderdaad, het ontwerp der regering kent aan den Raad van State louter een raadgevende rol toe, terwijl het ontwerp Carton de Wiart het Hof voor geschillen van bestuur met een rechtsbevoegdheid bekleedde.

» Benevens dit grondig verschil, was er een ander dat betrekking heeft op de begrenzing van de werkzaamheden van het nieuw organisme.

» Het ontwerp Carton de Wiart beperkte de bevoegdheid van dit organisme tot geschillen van bestuur; het ontwerp der regering, daarentegen, voorzag de inrichting van twee afdelingen: een afdeling administratie en een afdeling wetgeving.

Het verslag handelt dus over de geheele quaestie en de commissie biedt de Kamer een oplossing aan door haar uitgedrukt in een tekst, in overeenstemming met de regering opgemaakt.

Dit is de tekst welke door de Kamer als hoofdzakelijk voorstel dient beschouwd, waarbij de gebeurlijke amendementen zullen dienen gevoegd.

Zoo derhalve de heer Carton de Wiart de bepalingen van zijn wetsvoorstel opnieuw als amendementen wil voorbrengen, wordt hij verzocht deze derwijze te willen opmaken dat zij in den hoofdzakelijke tekst zouden kunnen worden tusschengeschoven.

De algemeene bespreking is geopend.

Het woord is aan den heer minister van binnenlandsche zaken.

De heer De Schryver, minister van binnenlandsche zaken (van op het spreekgestoelte). — De bespreking die thans ingezet wordt is van uitzonderlijk belang. De Kamer vangt inderdaad het onderzoek aan eener structuurhervorming, waarvan de oordeelkundige verwezenlijking een diepgaande en zeer gunstige inwerking op de werkwijze onzer openbare instellingen kan hebben: het gaat er immers om het land te begiften met een lichaam dat sinds tal van jaren, in nagenoeg dezelfde vormen, gevonden wordt in landen wier publiekrecht het onze het meest benadert, zoals in Nederland, Frankrijk, het Groot-Hertogdom Luxemburg; het komt er op aan een leemte in ons publiekrecht aan te vullen, en dit dank zij een oplossing die met de tradities onzer provinciën strookt.

Dit debat ontleent zijn beteekenis aan de gewichtigheid van de twee bij de zaak betrokken aangelegenheden, die beide, in de hoogste mate, de bezorgdheid van den wetgever moeten wekken, namelijk de juridische waarde van de wets- en reglementsteksten, zonder dewelke de meeste geslaagde initiatieven en de beste opvattingen gevaar loopen hun doel te missen, en de bescherming van de rechten der individuen in hun betrekkingen met de openbare besturen, daar deze bescherming, in de mate harer verhooging, als een criterium van de politieke ontwikkeling der Staten geldt, den weg op naar den rechtsstaat.

Voegen we hier aan toe dat deze beraadslaging en de stemmingen die zullen plaats grijpen in een zekeren zin een geschiedkundige waarde kunnen krijgen: zij zouden een meer dan honderdjarige krachtingspanning bekroonen. Inderdaad, reeds in 1832 zagen verschillende ontwerpen tot instelling van een Raad van wetgeving en van bestuur het licht. Wat later werd de kwestie nog herhaalde maal door de wetgeving te berde gebracht. Een vijf en twintig jaar geleden volgde de eene doctrinale studie, de andere op; daarvan onthouden we thans de belangrijke werken van professor Marq: « La Responsabilité de la Puissance publique »; van professor Bourquin: « La Protection des Droits individuels contre les Abus de Pouvoir de l'Autorité administrative en Belgique »; van professor Wodon: « Le Contrôle juridictionnel de l'Administration et la Responsabilité des Services publics en Belgique ».

Hier dient herinnerd aan den belangrijken stap, door graaf Carton de Wiart, minister van justitie, op 3 December 1911 gedaan, toen hij den Koning een besluit tot instelling van een raad voor wetgeving op zijn departement, voorlegde.

Andermaal was het onze hooggewaardeerde collega die, toen eerste-minister, minister van binnenlandsche zaken, in 1920-1921 aan de Grondwetgevende Kamer, de oprichting van een raad van State voordroeg, doch niet in zijn schrander opzet mocht slagen.

Deze jongste jaren werd dezelfde kwestie, voor de opinie der specialisten gesteld, in een zeer voortreffelijk werk, dat in 1930 door den heer Henri Velge, hoogleraar aan de Universiteit te Leuven, werd uitgegeven. Uitgaande van dat werk, werd reeds in 1930 een wetsvoorstel tot oprichting van een Hof voor administratieve geschillen ingediend door onzen achtbaren collega, die een pioniersrol in deze heeft vervuld: graaf Carton de Wiart; dit voorstel droeg mede de handteekening van leden der verschillende Kamergroepen.

Eindelijk was het Z. M. Koning Albert die uitdrukkelijk deed uitschijnen hoe noodzakelijk het was een organisme tot stand te brengen, dat voor de regelmatigheid der administratieve handelingen zou te zorgen hebben. Naar aanleiding van de moeilijkheden die het onderzoek van de dossiers omtrent de tekortkomingen van sommige Rijksambtenaren tijdens den oorlog heeft doen ontstaan, sprak de Koning, op 3 Januari 1934, in een alom bekendgemaakte nota aan den eerste-minister, zijn spijt er over uit dat ons land niet over een ter zake bevoegde instelling beschikte.

Op het initiatief mijner geachte voorgangers, de heeren Pierlot en du Bus de Warnaffe, was het vraagstuk in voorbereidende studie genomen toen de ministerieele verklaring van 24 Juni 1936 de oprichting van een raad van State onder de voornaamste punten van het regeringsprogramma opnam.

Zoodra mij het hooge bestuur van het departement van binnenlandsche zaken werd opgedragen, heb ik de ontworpen hervorming, alzijdd en zonder vooroordeelen ter harte genomen; ten aanzien van de belangrijkheid dezer kwestie, waren de eerste-minister en ikzelf de meening toegedaan dat het dienstig was eerst het advies eener bijzondere commissie van ervaren rechtsgeleerden en van beoefenaars van het administratief recht in te winnen, alvorens een oplossing vast te leggen. Aan de commissie en aan hare secretarissen zeg ik hier een oprecht woord van hulde voor hun voortreffelijken arbeid.

Het verslag dezer commissie was in alle opzichten merkwaardig en kwam uit de pen van een hoogstaand magistraat, den heer Henri Rolin, raadsheer in het Hof van verbreking. Volgens dit verslag, waarvan de volledige tekst als bijlage tot het regeringsontwerp aan de leden der Kamer werd medegedeeld, wordt aan den raad van State uitsluitend een consultatieve rol toevertrouwd; diverse juridische bewijsgronden worden erin aangevoerd om alle toekenning van jurisdictioneelen aard te verwerpen.

Eens in het bezit van het verslag van de commissie en op de hoogte gebracht der uitslagen van de nieuwe studie waartoe het departement van binnenlandsche zaken was overgegaan, heeft de regering, na grondig onderzoek in een beperkt ministerieel comité, de juridische argumenten der commissie omtrent sommige punten aangenomen, o. m. wat betreft de bezwaren welke grondwettelijkwijze oprijzen tegen de toekenning aan den raad van State van rechtsmacht om de handelingen der uitvoerende macht en die der ondergeschikte overheden te vernietigen.

Werd voor andere bestuursgeschillen bij het door de regering ingediende wetsontwerp geen rechtsmacht aan den raad van State toegekend, dan was het — de memorie van toelichting is overduidelijk op dit punt — uit opportuniteitsoverwegingen en uit vrees dat een te plotse wijziging storing in het administratieve bestel mocht teweeg brengen. De regering voorzag trouwens dat in de toekomst op dit stuk een evolutie te verwachten was.

Na grondige bestudeering van het regeringsontwerp en van het voorstel op 29 Oktober 1936 ingediend door de heeren Carton de Wiart, Pouillet, Brunet, Devèze, Mathieu en Kluykskens, vestigde de bijzondere Kamercommissie haar keuze op het systeem der regering, tevens uiting gevende aan het uitdrukkelijk verlangen dat de afdeling administratie met rechtsmacht zou bekleed worden in die aangelegenheden, waarvoor de regering, zonder aanvoering van principieele bezwaren, een overgangstijdvak had verkozen.

De regering trad deze zienswijze bij; zij nam de gelegenheid waar om een nieuw grondig en omstandig onderzoek aan het eerste ontwerp te wijden; zij kwam er aldus toe sommige nieuwe bepalingen in te voegen, de indeeling van het ontwerp en den tekst van verschillende artikelen te wijzigen. Dit omgewerkt ontwerp, door het departement van binnenlandsche zaken klaar gemaakt, mocht de algemeene instemming der commissie wegdragen; het werd laatstelijk aangevuld met amendementen dié de regering heeft moeten voorstellen om het ontwerp, aan het statuut der rijksambtenaren, dat bij koninklijk besluit van 2 Oktober jl. is verschenen, aan te passen.

Van dit ontwerp dat én door de bijzondere Kamercommissie én door de regering wordt voorgedragen, wensch ik thans de voornaamste deelen toe te lichten.

Alvorens dit aan te vatten, zij het mij geoorloofd de dankbaarheid der regering te betuigen aan de Kamercommissie, en meer in het bijzonder aan dezen harer leden die een overwegend aandeel in de werkzaamheden gehad hebben. De gang der commissiebesprekingen, de hooge vlucht der gedachten die bij de confrontatie der tegenover elkaar staande theoriën heeft voorgezet, zoowel als de omzeggens gestadige uitnodiging — waarop ik mij verhaastte in te gaan — om op de commissievergaderingen aanwezig te zijn, hebben een atmosfeer van samenwerking geschapen, die ons parlementair arbeidssysteem tot eer strekt.

U zult me tevens toelaten dat ik mijn achtbaren collega, vriend en stadsgenoot, hoogleraar Kluykskens, zeg hoezeer de regering er aan houdt hem zoo met zijn degelijk verslag als met den spied waarmee hij dien arbeid heeft volbracht, geluk te wenschen. (Toelichtingen.)

Eindelijk mag geen lof onthouden worden aan de hooge ambtenaren van mijn departement, de heer directeur-generaal Bajard en zijn medewerkers, die mij met hun kundige en verknochte medewerking hebben terzijde gestaan.

I.

Welke zijn de voornaamste trekken van het ontwerp zooals het u thans ter bespreking is voorgelegd?

Een eerste overweging dient in het licht gesteld: het ontwerp is er op gericht om in één zelfde organisme twee onderscheiden afdelingen tot stand te brengen, waarvan de eene de taak van raad voor wetgeving en de andere de bescherming der geadministreerden inzake bestuursgeschillen op zich zal nemen.

Het omgewerkte wetsontwerp, dat als zoodanig nagenoeg gelijk is aan het eerste ontwerp en aan het bij het verslag der commissie Rolin gaande voorontwerp, voorziet dus de oprichting van een raad van State, omvattende een afdeling wetgeving en een afdeling administratie.

Het wetsvoorstel van de heeren Carton de Wiart c. s. daarentegen was uitsluitend gewijd aan de oprichting van een Hof voor geschillen van bestuur.

De regering was van oordeel dat bewuste tweevoudige functie diende opgedragen aan twee afdelingen eener zelfde groote instelling, die aldus aan prestige en belangrijkheid zou winnen. De beide aan den raad van State opgedragen taken hebben trouwens een gemeenschappelijk karakter: het juridische en de, in de eene afdeling opgedane ervaring, zal ontegensprekelijk aan de werkzaamheden der andere ten goede komen. De oprichting ten slotte van een enkelen raad in de plaats van twee afzonderlijke organen, is de minst kostelijke oplossing voor de openbare financiën, doordien een deel van het personeel ongetwijfeld meer zal beperkt zijn in de aangenomen formule dan in de andere onderstelling.

De in het ontwerp besloten oplossing biedt geen enkel bezwaar, vermits rekening gehouden wordt met het eigen karakter van elk der twee functies van den Raad van State; deze zijn toevertrouwd aan twee onderscheiden afdelingen wier samenstelling geregeld is overeenkomstig de eigenlijke vereischten harer wederzijdsche taak.

Twee artikelen — welke titel I uitmaken — zijn gewijd aan de afbakening van de bevoegdheid der afdeling wetgeving.

Artikel 2 bepaalt: « De afdeling wetgeving dient van gemotiveerd advies over alle voorontwerpen, ontwerpen, voorstellen van wetten en amendementen op deze ontwerpen en voorstellen, zoodat mede over alle ontwerpen van reglementen, die bij haar door den voorzitter van een der Wetgevende Kamers of door den eerste-minister zijn aanhangig gemaakt. »

Artikel 3 vermeldt: « De eerste-minister kan de afdeling wetgeving belasten met het opmaken van den tekst van voorontwerpen van wetten, van decreten, van reglementen of van amendementen, waarvan de materie en het voorwerp door hem worden vastgesteld. »

Het schijnt overbodig te wijzen op de overwegingen, die pleiten ten gunste van de voortreffelijke-diensten, welke de afdeling wetgeving zal betoonen. De wijze waarop thans de wetten en besluiten opgemaakt worden, geven niet steeds die voldoening, welke in opzicht van de juridische uitwerking der teksten, wenschelijk is; dat is wel algemeen aangenomen.

De bemoeiing van de afdeling wetgeving kan van tweeërlei aard zijn: ofwel zal zij een advies uitbrengen omtrent tekstontwerpen bij haar door den voorzitter van een der Wetgevende Kamers of door den eerste-minister aanhangig gemaakt; ofwel zal zij er door de regering mede belast worden volgens min of meer preciese richtlijnen een tekstontwerp op te maken.

De afdeling wetgeving hoeft zich niet te bemoeien met het onderzoek omtrent den grond der zaken; zij zal de teksten uit het oogpunt der rechtelijke en taalkundige techniek onderzoeken of opmaken.

De bemoeiing van de afdeling wetgeving is dus van adviseerenden aard.

Al is de toevlucht tot de afdeling wetgeving facultatief ook voor de regering, zoo is deze evenwel besloten zooveel mogelijk gebruik te maken van de haar verleende bevoegdheid om den raad van State te raadplegen omtrent voorontwerpen van wetten en ontwerpen van besluiten; zij zal het, wat haar betreft derwijze aan boord leggen dat de medewerking van den raad van State een gewone factor wordt voor het bereiden van teksten die van de uitvoerende macht uitgaan.

Bij het onderzoek van de artikelen omtrent de inrichting van de afdeling wetgeving (hoofdstuk II van titel IV), zullen wij de gelegenheid hebben om nader te bepalen hoe zij zal werken. De beginselen van het door de regering op 24 Maart ingediende ontwerp zijn in het huidige gehandhaafd: een kern van vaste leden — in grooter getal echter dan eerst voorzien was — gewone leden van

den raad van State, wien personaliteiten worden toegevoegd, die een ander ambt of beroep blijven uitoefenen en in het omgewerkte ontwerp bijzitters der afdeling wetgeving genoemd worden; hun aantal mag het cijfer tien niet overtreffen.

II.

Bij het omschrijven van de bevoegdheid der afdeling wetgeving ontstonden geen moeilijkheden. Met de afdeling administratie ging het heel anders. Hier moest de regering positie nemen tegenover buitengewone moeilijke vraagstukken van grondwettelijke aard; zij moest er bovendien voor waken dat het evenwicht van onze instellingen niet zou verbroken worden.

In groote trekken zal ik de bevoegdheid uiteenzetten welke de afdeling administratie zal bezitten volgens het omgewerkte ontwerp. Ik wil u bovendien uiteenzetten waarom de keuze der regering op de aangenomen oplossing gevallen is.

Dit wil ik in het licht stellen:

In sommige aangelegenheden zal de afdeling administratie echte arresten vellen; in andere aangelegenheden zal zij gemotiveerde adviezen uitbrengen. Het gaat hier dus om een rechtscollege dat er, bovendien, mede belast is in talrijke gevallen van advies te dienen. Dit tweezijdig karakter is eigen aan de afdeling administratie, zooals zij dank zij het omgewerkte ontwerp zal ingericht zijn, en tevens aan het hof voor administratieve geschillen, beoogd door het wetsvoorstel van de heeren Carton de Wiart en consorten; immers, inzonderheid bij de artikelen 61, 64, 65, 66 van bewust voorstel werd het hof van geschillen er mede belast adviezen uit te brengen.

Deze twee teksten — omgewerkt ontwerp van de regering en wetsvoorstel Carton de Wiart — tusschen dewelke men soms een tegenstrijdigheid wil vinden welke, naar mijn inziens, meer theoretisch dan praktisch is — verschillen slechts ter zake van den omvang der jurisdictietaak en der adviseerende bevoegdheid van het nieuwe organisme.

III

Welke oplossing wordt door het omgewerkte ontwerp voorgestaan en hoe wordt zij gerechtvaardigd?

In heel wat belangrijke aangelegenheden zal in feite de afdeling administratie — gelijk de drie hoven van beroep in ons land — oppermachtig arresten vellen: zij zal dus in den vollen zin van het woord een administratief rechtscollege zijn.

En hier wil ik terloops uwe aandacht vestigen op enkele punten. Onze afdeling administratie zal hierin met den raad van State in Nederland verschillen, dat zij als rechtscollege optreedt waar laatstvermelde, zooals u weet, uitsluitend een college van advies is. Aan den anderen kant, zooals ik verder zal aantoonen, zal ons nieuw organisme volstrekt niet hetzelfde zijn als de raad van State in Frankrijk. Wat de regering u ter goedkeuring voorlegt, is geen slaafsche kopie van een vreemde instelling, alhoewel de regering, onnoodig er op te wijzen, gaarne voorbeelden van vergelijkende rechtswetenschap wil ten nutte maken. Zij houdt er evenwel aan u een oorspronkelijk werk voor te stellen, dat bij de eigen kenmerken van ons publiekrecht en bij de bijzondere vereischten van onze nationale overleveringen volkomen past.

De oprichting van een nieuw orgaan en de rechterlijke inrichting wordt natuurlijk geenszins beoogd: de nieuwigheid ligt hierin dat het recht om een reeks administratieve geschillen te beslechten, dat tot hertoe den Koning is voorbehouden, aan een korps met bestuurlijke rechtsmacht zal overgedragen worden.

Het verslag van de bijzondere commissie der Kamer vermeldt ten deze: « Trouwens, al deze gevallen hebben betrekking op betwistingen welke krachtens de bestaande wetten reeds als geschillen van bestuur beschouwd worden, 't is te zeggen, de gevallen waarin de bestuurlijke overheid door den wetgever bekleed werd met de macht om een geschil te oordeelen, om de wet toe te passen, of ten minste om recht er over te spreken, zoodat men zeggen mag dat het bestuur in deze gevallen als een ware rechtsmacht optreedt.

» Men staat hier dus werkelijk slechts voor een omwerking van den dienst voor geschillen van bestuur, door het bestuur waarvan de organen voor het oogenblik bevoegd waren om het geschil te beslechten, door den raad van State te vervangen. »

Er is ook geen spraak van inbreuk te plegen op artikel 92 der Grondwet, krachtens hetwelk alle geschillen over burgerlijke rechten uitsluitend tot de bevoegdheid van de rechtbanken behooren.

Een burgerlijk « recht » is hier niet bij betrokken. Het gaat er hier, integendeel om, op gezonde manier artikel 93 der Grondwet toe te passen, hetwelk uitdrukkelijk bepaalt dat bij de wet uitzonderingen kunnen ingevoerd worden op het algemeen beginsel volgens hetwelk de geschillen over staatsburgerlijke rechten tot de bevoegdheid van de rechtbanken behooren.

Uit grondwettelijk oogpunt, bestaat er dus geen bezwaar om bij de wet, in bepaalde geschillen van bestuur, aan een administratief

rechtscollege, de rechtspraak over te laten. Laten wij terloops opmerken dat de afdeling administratie, wier arresten in heel wat gevallen de plaats van 's Konings beslissingen zullen innemen, in veruit de meeste van deze gevallen in tweeden en laatsten en voor zekere in eersten en laatsten aanleg, zal uitspraak doen.

De afdeling administratie zal dus arresten vellen in heel wat belangrijke aangelegenheden, welke bij artikel 15 van het ontwerp werkwijze aangegeven zijn.

Alzoo :

Inzake de beroepen voorzien bij de gemeentewet en andere wetten, bestemd om de stabiliteit der gemeentebestedingen en van de daaronder ressorteerende besturen te verzekeren;

Inzake de beroepen omtrent gemeenteraadsverkiezingen;

Inzake sommige beroepen omtrent de als gevaarlijk, schadelijk of hinderlijk ingedeelde inrichtingen, alsmede inzake geschillen omtrent het onderstandsdomicilie, enz.

Op bladzijden 5 tot 9 van het verslag der bijzondere commissie van de Kamer worden op zeer duidelijke wijze de gevallen verklaard waarin de afdeling administratie oppermachtig als rechtscollege zal optreden.

Aldus afgebakend, is het jurisdictioneel gebied der afdeling administratie reeds zeer ruim : een zware taak is opgelegd aan een nieuwe instelling, die haar jurisprudentie zoo maar ineens moet scheppen. Wanneer het nieuwe organisme de toets doorstaan heeft, zal zijn arbeidsveld geleidelijk kunnen uitgebreid worden door achtereenvolgende wetten; de ondervinding zal aantoonen of sommige gevallen, waaromtrent de afdeling thans gemotiveerde adviezen zal uitbrengen, in een dichte of nabije toekomst bij bewust arbeidsveld moeten ingelijfd worden.

Wat er ook van zij, het verslag der bijzondere commissie besluit in dezen zin : « Het belang van de rechtsbevoegdheid aan de afdeling administratie toegekend, zal niemand ontgaan. Zij zal een kostbare waarborg vormen voor de bij deze geschillen betrokken burgers en zal onmiddellijk aan den raad van State een vooraanstaande rol toevertrouwen onder de voornaamste inrichtingen van de Natie. »

Ten aanzien van zulke categorische verklaring, moet ik niet verder uitweiden over de jurisdictionele bevoegdheid van de afdeling administratie.

Om dit punt te besluiten, wil ik nog even wijzen op den vooruitgang die zal ontstaan uit dit gedeelte der u voorgestelde hervorming.

De geschillen omtrent de belangrijke bij artikel 15 bedoelde aangelegenheden zullen niet meer door de administratie, na een vaak eenzijdig onderzoek, beslecht worden, doch onderworpen aan de beslissing van een korps rechtsgelcerden die heelemaal onafhankelijk zullen staan dank zij hun benoeming voor het leven en heel wat andere voorzorgsmaatregelen.

Deze rechtsgelcerden, er mede belast buiten elken vreemden invloed om en met de onbevangingheid van magistraten « recht te spreken », zullen de tegensprekelijke uiteenzetting van de thesissen der administratie en van deze der belanghebbenden moeten aanhooren; de behoorlijk gemotiveerde beslissingen dienen in openbare vergadering uitgesproken.

De belanghebbenden zullen derhalve de zekerheid hebben dat het onderzoek van hun geval met dezelfde waarborgen zal geschieden als deze welke het optreden van de rechtbanken biedt.

U zult met mij vaststellen dat dit gedeelte van het ontwerp in de ruimste mate voldoening schenkt aan de rechtmatige betrachtingen van de openbare meening, en dat de voorgestelde oplossing volkomen overeenstemt met het stelsel dat door het voorstel Carton de Wiart was vooropgezet.

IV.

De raad van State zal, in sommige bepaalde zaken, arresten vellen, doch op menig gebied zal hij een hooge juridische raad zijn die er mede belast is gemotiveerde en gezaghebbende adviezen uit te brengen.

Ook in deze aangelegenheden — en u zult begrijpen dat ik er nadruk op leg — zullen aan de geadministreeerden de waarborgen verzekerd zijn welke zij vinden bij het onderzoek der zaken die voor arrest vatbaar zijn, al kan, om de ernstige redenen die ik ga uiteenzetten, aan den raad van State uiteindelijk een strikt jurisdictionele bevoegdheid niet verleend worden.

Twee artikelen, de artikelen 6 en 7 van het omgewerkte ontwerp, gecombineerd met artikel 8, leggen de beginselen vast op het gebied der gemotiveerde adviezen.

Krachtens artikel 6, mogen de ministers aan het advies der afdeling administratie onderwerpen alle zaken en aangelegenheden van administratieve aard, wel te verstaan voor zoover deze tot de

ANN. PARLEM. CH. DES REPR. — SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1937.
PARLEM. HAND. KAMER DER VOLKSVERT. — BUITENGEWONE ZITTING 1937,

bevoegdheid van de uitvoerende macht behooren en niet door middel van arrest van den raad van State kunnen geregeld worden. Artikel 6 kent aan de ministers de bevoegdheid toe om den raad van State te raadplegen : gelieve op te merken dat deze bevoegdheid algemeen is. De opsomming in artikel 6 bevat dient als dusdanig beschouwd en heeft geen beperkende draagwijdte. Deze algemeene bevoegdheid om den raad van State te raadplegen zal voor de uitvoerende macht een kostbare hulp zijn.

In de bij artikel 7 aangehaalde gevallen moeten de ministers daarentegen het advies der afdeling administratie inwinnen. En met deze twee artikelen is een originele nieuwigheid verbonden, door de commissie Rolin voorgesteld en in het regeeringsontwerp overgenomen : aan elken belanghebbende wordt het recht verleend om een adviesaanvraag bij den raad van State aanhangig te maken en, in deze veronderstelling, wordt de raadpleging verplicht, welke in de bij artikel 6 voorziene gevallen slechts facultatief is.

Omdat u het mechanisme en de ware draagwijdte dezer gemotiveerde adviezen naar waarde zoudt schatten, ga ik, onder de bij de artikelen 6 en 7 bedoelde aangelegenheden er twee uitkiezen die terecht de beoefenaars van het administratief recht aanbelangen; de eerste betreft de geschillen omtrent de vernietiging van bestuurs-handelingen in de jurisprudentie van Frankrijk bekend als « le contentieux d'annulation », en de tweede de beroepen inzake de bedieningsvastheid der Rijksambtenaren.

V.

Het mag gezegd worden dat door de n° 7°, 8°, 9° en 10° van het gewijzigde artikel 6, gepaard met het nieuwe artikel 13, een echte rechtspleging tot vernietiging van bestuurs-handelingen in het leven geroepen is. Alvorens uit te leggen, moet ik enkele, trouwens ingewikkelde teksten, lezen, die het toepassingsveld van de hervorming duidelijk aanwijzen.

De ministers, krachtens artikel 6, en al de belanghebbenden, krachtens artikel 8, mogen het advies der afdeling administratie vragen nopens :

« 7° De aanvragen tot intrekking, wegens onbevoegdheid, overschrijding of afwending van macht of wegens niet-nakoming der wettelijke vormen, van een door den Koning genomen besluit of reglement.

« 8° De aanvragen tot vernietiging, door den Koning, wegens onbevoegdheid, overschrijding of afwending van macht of wegens niet-nakoming van de door de wet, een decreet of een koninklijk besluit vastgestelde vormen van een besluit of een reglement, genomen door een minister, door een hem hiërarchisch ondergeschikt ambtenaar of door een provinciegouverneur.

« 9° De aanvragen tot vernietiging, door den Koning, wegens onbevoegdheid, overschrijding of afwending van macht of wegens niet-naleving van de door de wet, een decreet, een koninklijk besluit, een ministerieel besluit of een verordening vastgestelde vormen, van een besluit of een reglement genomen door den gouverneur generaal der Kolonie of een ander Koloniaal gezag.

« 10° De beroepen of aanvragen tot vernietiging, door den Koning, wegens onbevoegdheid, overschrijding of afwending van macht of wegens niet-nakoming van de wettelijke vormen, van een besluit of een reglement genomen door een provinciale of gemeentelijke overheid of door de onder de gemeenten ressorteerende inrichtingen.

« Artikel 13. Over alle beslissing omtrent een der aangelegenheden opgesomd onder artikel 7, en die niet overeenstemt met het advies van de afdeling administratie, moet in den ministerraad beraadslaagd worden; zij wordt behoorlijk met redenen omkleed en in haar geheel in den *Moniteur* bekendgemaakt, voorafgegaan van een verslag aan den Koning, waarin de tekst van het beschikkend gedeelte van het advies der afdeling voorkomt.

« Wanneer de afdeling administratie krachtens artikel 8 aanhangig gemaakt is, en zij omtrent de aangelegenheden, voorzien onder 7°, 8°, 9° van artikel 6, advies uitgebracht heeft, er toe strekkende om een beslissing in te trekken of te vernietigen, wordt op deze vraag beslist bij koninklijk besluit binnen een tijdsbestek van twee maanden, met ingang van den datum waarop de bevoegde minister het advies heeft ontvangen. Ieder koninklijk besluit dat in uitvoering van dit lid genomen wordt en met het advies van de afdeling administratie niet overeenstemt, wordt aan de bepalingen van het eerste lid van dit artikel onderworpen. »

Op het gebied bedoeld bij de door mij zoo pas aangehaalde artikelen, maakt de, door deze artikelen, ingevoerde rechtspleging een einde aan het verwijt dat tegen de huidige afwikkeling van bestuurs-geschillen kan aangevoerd worden.

Deze verwijten zijn : onder het huidige regime worden de door de belanghebbenden ingediende klachten door de administratie zelf willekeurig onderzocht; in talrijke gevallen zijn de belanghebbenden niet in staat de administratie aanhangig te maken derwijze

dat deze wettelijk verplicht zou zijn te beslissen; bovendien is het hun al te vaak onmogelijk hun zaak op tegenspraak te verdedigen; in alle geval verleent de wet hun hieromtrent geen enkel recht.

Deze algemene leemten in de administratieve organisatie zijn bijzonder te betreuren in de aangelegenheid die onze aandacht gaande maakt en de gebeurlijke vernietiging der bestuurshandelingen op het oog heeft.

Wel is waar worden, luidens artikel 107 van de Grondwet, de algemene provinciale en plaatselijke besluiten en verordeningen door de hoven en rechtbanken slechts toegepast voor zoover zij met de wetten overeenkomen. De gerechtelijke controle is indirect: zij is er niet op gericht de bestreden handeling te doen vernietigen, doch zij heeft voor gevolg dat eventueel geweigerd wordt deze teksten in bepaalde gevallen toe te passen; bovendien treedt zij slechts na zekeren tijd op. Ten slotte heeft de controle alleen betrekking op sommige gebreken, waardoor een administratieve behandeling kan aangetast zijn, en zij heeft onder meer niets te maken met de zoo kiesche kwestie van machtsafwendings.

De door ons onderzochte onderstelling is dus de volgende: een geadm. nistreerde bevindt zich tegenover een bestuurshandeling, welke hij meent te mogen bestempelen als machtsmisbruik, machtsafwendings of onregelmatigheid naar den vorm; bovendien heeft hij er een persoonlijk belang bij dat deze beslissing zou worden ingetrokken of vernietigd met dien verstande dat de raad van State over het gegronde karakter van dit belang moet oordeelen.

Welke waarborgen biedt het in het wetsontwerp aangenomen systeem in dit geval aan de geadm. nistreerden?

1. Ieder geadm. nistreerde die er belang bij heeft dat een administratieve beslissing, een besluit, een reglement ingetrokken of vernietigd wordt, wegens machtsoverschrijding of machtsafwendings, of wegens schending van de vormen, heeft het recht deze voor onregelmatig bestempelde teksten voor onderzoek aan een korps van onafhankelijke rechtsgeleerden te onderwerpen.

2. De door dit korps van rechtsgeleerden genomen conclusiën zullen een onbetwistbare waarde en gezag hebben.

Deze vloeien eerst en vooral voort uit de waarde der personaliteiten die deze conclusiën hebben voorbereid.

In de memorie van toelichting heeft de regeering de noodzakelijkheid doen uitschijnen dat alleen hoog aangeschreven rechtsgeleerden tot Staatsraad zouden worden benoemd. Het ontwerp kent aan deze personen de onafzetbaarheid toe waardoor zij volledig onafhankelijk staan tegenover de regeering. Overigens zullen de adviezen, evenals de arresten, van dezelfde afdeling administratie uitgaan.

Bij de waarborgen verbonden aan de hoedanigheid der rechtsgeleerden die de adviezen zullen opmaken, komen nog deze die uit de voorziene procedure voortvloeien.

De belanghebbenden die, hetzij in de gevallen voorzien in artikel 7 een verzoek of een klacht bij de regeering, hetzij een verzoekschrift bij den raad van State ingediend hebben, zullen verzocht worden hun middelen schriftelijk voor te brengen. De afdeling administratie zal ze mogen oproepen en hooren. Zij moet zulks doen in al de gevallen waaromtrent de belanghebbende ministers gebruik maken van het hun verleende recht om te worden gehoord bij monde hunner afgevaardigden.

Het tegensprekelijk karakter van de procedure die aan het uitbrengen van het advies voorafgaat, is dus verzekerd. Deze adviezen worden bovendien publiek gemaakt en medegeleend aan de belanghebbenden die bij de betwisting betrokken zijn.

Ik herhaal: ieder belanghebbende kan dus een advies bekomen; dit advies zal een stellige waarde hebben, ten aanzien van:

- a) De kwaliteit der rechtsgeleerden die het opmaken;
- b) De voorgeschreven rechtsvormen.

3. Bovendien, wanneer het advies uitgebracht is, zal de administratie verplicht zijn, stelling te nemen omtrent de kwestie, die tot het advies aanleiding heeft gegeven; door haar tijdelijk verzet zal zij doorgaans de uitwerking van het advies niet kunnen smoren: de administratie ziet zich beroofd van wat men op, een daarmede verband houdend gebied genoemd heeft: « het voorrecht van het stilzwijgen ».

Wanneer voortaan, krachtens een door de regeering ingediend en door uw commissie aangenomen amendement — hetwelk in der waarheid de kroon zet op het voorziene waarborgstelsel — een advies zal uitgebracht zijn tot vernietiging of intrekking van een onregelmatige bestuurshandeling, moet over deze vraag, bij koninklijk besluit, beslist worden binnen een tijdsbestek van twee maanden, ingaande op den datum van de ontvangst van het advies door den bevoegden minister.

4. Ten slotte, de beslissing zelf, die krachtens bovenbedoeld amendement voor elk geval dient genomen, zou niet kunnen ontsnappen aan de ontzagwekkende autoriteit der door den raad van State uitgebrachte adviezen. Aldus bepaalt artikel 13 dat alle beslissing omtrent een der onder 7°, 8° en 9° van de artikelen 6 en 7 opgesomde aangelegenheden, die niet overeenkomstig met het advies der

afdeling administratie, in den ministerraad moet behandeld worden: zij dient met redenen omkleed en *in extenso* in het Staatsblad bekendgemaakt, voorafgegaan van een verslag aan den Koning waarin de tekst van het beschikkend gedeelte van het advies der afdeling voorkomt.

Het was van belang voorgaande opheldering in de algemene uitzetting op te nemen; het recht, dat aan de geadm. nistreerden verleend is om de regelmatigheid of onregelmatigheid te doen vaststellen van bestuurshandelingen, welke zij verlangen te zien intrekken of vernietigen, kan aldus naar waarde worden geschat.

Mag dan niet worden gezegd dat het hier werkelijk gaat om eene vernietigingsprocedure van bestuurshandelingen?

De rechtspleging omvat al de zoogezegde juridictioneële waarborgen; recht om de afdeling rechtstreeks aanhangig te maken: bespreking voor een onafhankelijk rechtsprekend college; tegensprekelijk karakter van het onderzoek, bekendmaking der adviezen.

De door de afdeling administratie uitgebrachte adviezen zullen omringd zijn van alle waarborgen om er, zoo in rechte als in feite een uitzonderlijk gezag aan te geven; er mag worden verzekerd dat voor de overgrote meerderheid der gevallen, de regeering de meening van den raad van State zal bijtreden.

De regeering is er vast van overtuigd dat het aangeprezen stelsel aan de geadm. nistreerden een volledig en doeltreffend systeem van waarborgen zal verleenen.

In sommige middens, weliswaar, en bijzonder in sommige academische milieus, betreurt men dat de Fransche formule omtrent de « Contentieux d'Annulation » in de Belgische instellingen niet is opgenomen, zonder aanpassing.

Wij betwisten het feit dat een grondig verschil zou bestaan, uit het oogpunt van de, aan de geadm. nistreerden verschafte waarborgen — welk oogpunt ons in de eerste plaats moet aanbelangen — tusschen het systeem van het ontwerp en de Fransche opvatting.

Uit het oogpunt van de ideologische indeeling, is het onderscheid tusschen de twee stelsels ongetwijfeld veel meer in het oog springend dan op het feitelijk terrein.

De regeering was van oordeel dat uit haar ontwerp het strikt juridictioneële stelsel inzake gebeurlijke vernietiging van bestuurshandelingen diende geweerd, dit om wille van de ernstige bezwaren van grondwettelijken aard welke dergelijke hervorming biedt en van het groote gevaar dat voor de normale werking van onze instellingen uit deze hervorming zou voortspuiten.

Ik wil de redenen van deze houding uiteenzetten.

Wanneer de regeering het oprichten van een raad van State in haar programma opnam, lag het in haar bedoeling deze hervorming door te voeren zonder vooraf de Grondwet te herzien.

Bijgevolg moest een formule aangenomen worden, welke in de ruimste mate de gewenschte waarborgen bood en tevens geen inbreuk deed op een der voorrechten van de machten die door de Grondwet gevestigd zijn.

Wij mogen niet uit het oog verliezen dat de Grondwet niet, gelijk in sommige andere landen, slechts enkele onvolledige en min of meer geordende regelen van publiekrecht heeft aangegeven, maar dat zij er klaarblijkelijk naar streeft om al de steunlijnen vast te leggen van de publiekrechtelijke organisatie der Natie.

Ten deze kan de wil van het Congres niet in twijfel getrokken worden. Hij komt duidelijk tot uiting niet alleen door het methodisch uitzicht der Grondwet, maar ook door de bezorgdheid om de belangrijke aangelegenheden op te sommen welke door den wetgever meesten geregeld worden ten einde het werk der Grondwetgevers te voltooien en de Natie met een ruime politieke structuur te begiftigen.

Ten aanzien van een zoo volledig grondwettelijk gebouw, is de grootste omzichtigheid geboden wanneer men een echte structuurhervorming, als het oprichten van een raad van State, beoogt, zonder de Grondwet te herzien, dan wanneer de mogelijkheid van deze herziening in de Grondwet zelf besloten ligt, klaarblijkelijk om haar aanpassing aan de noodwendigheden der tijden mogelijk te maken.

Wij wilden dus volstrekt voorkomen dat de oplossing die wij voorstellen ook maar in eenige mate met de grondwettelijke regelen zou in botsing komen.

Daarom hebben wij zorgvuldig de parlementaire antecedenten van het vraagstuk ontleed.

Wij hebben dan ook vastgesteld dat zoodra het oprichten, inzake bestuursgeschillen, van een organisme met een juridictioneële macht in overweging werd genomen, de regeering en de wetgeving het noodzakelijk hebben geacht vooraf de herziening van sommige grondwettelijke bepalingen in het vooruitzicht te stellen.

Het precedent van 1921 is van het grootst belang. Inderdaad, zoo het onderzoek waartoe de grondwetgevende Kamers uit dien tijd overgingen, niet tot de door de regeering gewenschte herziening heeft geleid, dan toch heeft het aan de Kamer in 't bijzonder toegelaten hare meening te kennen te geven omtrent de mogelijkheid der hervorming van het beslechten der bestuursgeschillen, binnen het raam van onze grondwettelijke instellingen.

Zowel uit het, door de commissie der XXI van de Kamer, eenparig aangenomen verslag als uit de besprekingen welke in de vergadering van 7 Juni 1921 plaats hadden, blijkt duidelijk dat, zoo het uit grondwettelijk oogpunt den wetgever mogelijk is rechtscolleges in te stellen om uitspraak te doen over de bestuursgeschillen waartoe hij hun bevoegdheid zou verleenen, daarentegen het schenken van rechtsmacht, aan een college, om de handelingen van den Koning te niet te doen en de provinciale en de gemeentelijke reglementen te vernietigen, onverenigbaar zou zijn met ons grondwettelijk regime.

Ondanks het gezag dat aan dergelijk advies verbonden is, vermits het uitgaat van een Kamer gemachtigd tot het herzien van onze fundamentele wet, hebben wij de gegrondheid van dit advies willen nagaan, wat betreft de oprichting van een organisme met rechtsmacht tot het vernietigen van de bestuurshandelingen.

Bij dit onderzoek is de regeering tot de overtuiging gekomen dat het verleenen aan een om het even welk rechtscollege van rechtsmacht om de handelingen der uitvoerende macht te niet te doen stellig in strijd zou zijn met de grondslagen zelf van ons grondwettelijk regime.

Inderdaad, bij artikel 29 van de Grondwet is den Koning, en den Koning alleen, de uitvoerende macht, zooals ze bij de Grondwet zelve is bepaald, toegekend.

De uitoefening dezer macht is alleen beperkt bij artikel 64 dat de ministers voor de handelingen van den Koning verantwoordelijk stelt. Die verantwoordelijkheid bestaat alleen tegenover de wetgevende Kamers. Aan het parlement alleen staat het de handelingen der uitvoerende macht te oordeelen en zijn afkeuring uit te spreken door zijn vertrouwen aan de ministers te onthouden.

Moest aan eenig organisme het recht toegekend worden om uit welke oorzaak ook, de handelingen der uitvoerende macht te niet te doen, dan ware dat, bij deze macht zelve, nevens den Koning, een gezag hooger gerechtigd dan het Zijne plaatsen, want zulk gezag zou, zonder eenige verantwoordelijkheid, Hem haar eigen interpretatie van de wetten, zelfs van de Grondwet, kunnen opdringen door oppermachtig te verklaren dat 's Konings handelingen in strijd met de wetten zijn en door deze handelingen *erga omnes* te niet te doen.

Het staat buiten allen twijfel dat zoodoende 's Konings grondwettelijk voorrecht, om alleen, onder de parlementaire verantwoordelijkheid zijner ministers, de bij de Grondwet bepaalde uitvoerende macht uit te oefenen, zou bekort worden.

Twee aanhalingen ter verduidelijking: zij bevestigen onomstootelijk de opvatting der regeering.

a) De conclusiën, waarop het verslag der commissie Rolin uitloopt, luiden:

« Dat een regime, waarbij de raad van State zou bekleed worden met de geduchte macht om een koninklijk besluit, een provinciaal of gemeentelijk reglement, practisch zonder hooger beroep, te vernietigen ongrondwettelijk zou zijn, staat vast.

» Moest de raad van State bij een soeverein arrest een koninklijk besluit, een provinciaal of gemeentelijk reglement kunnen vernietigen, dan staat de regeering machteloos, is de ministerieel verantwoordelijkheid uitgeschakeld en werkt de controle der Kamers niet meer... »

De heer Wodon schrijft hetzelfde in zijn beroemd werk: *Le Contrôle juridictionnel de l'Administration*:

« Wat de handelingen der plaatselijke besturen betreft, is de grondwettelijke hinderpaal onoverkomelijk. Het is dan ook, omzeggens, bij toeval, dat in Frankrijk het beroep tot vernietiging, dat eigenlijk een hiërarchisch beroep is, hetwelk uit zich zelf met de eigenlijke rechtsmacht niets te maken heeft, den jurisdictioneelen vorm heeft aangenomen en uiteindelijk van de attributen der centrale administratieve macht, waaronder het in den beginne ressorteerde, gescheiden werd. Bij ons is zoo iets niet mogelijk, tenzij artikel 108 der Grondwet gewijzigd worde.

» Het toekennen van een vernietigingsmacht aan een Hof voor geschillen van bestuur is al evenm'n mogelijk voor wat de handelingen van het centraal bestuur betreft. De machten, waarmee de Koning bij de Grondwet is bekleed (art. 29) zouden werkelijk beknot worden. Ten deze is alleen de gerechtelijke controle op de algemeene besluiten, zooals bij artikel 107 is geregeld, voorzien. Verder gaas is grondwettelijk niet toegelaten. »

U zult het trouwens met mij eens zijn omtrent dit punt: zelfs wanneer het ongrondwettelijk karakter van het verleenen van vernietigingsrechtsmacht aan den raad van State, te betwijfelen viel — wat op zijn minst niemand zal betwisten — zou het redelijkerwijze niet tot de bevoegdheid van den gewonen wetgever kunnen behooren zulke hervorming — die van dien aard zou zijn dat zij het bij onze Grondwet uitgewerkte systeem grondig zou wijzigen — aan te vatten.

Het stelsel in het wetsontwerp aanbevolen sluit — dit moet bovendien worden onderlijnd — alle mogelijkheid uit dat het evenwicht in de werking van onze instellingen zou verstoord worden.

Het feit immers dat inzake vernietiging van bestuurshandelingen de afdeling administratie niet oppermachtig een arrest velt, sluit volkomen de onderstelling uit dat een niet op te lossen geschil zou oprijzen tusschen den raad van State en de andere grondwettelijke machten.

Het Parlement en de uitvoerende macht behouden onaangetast hun grondwettelijke voorrechten; bovendien, in 't belang zelf van den raad van State — een nieuw organisme dat moet groeien en zijn gozag vestigen dank zij de aan de gemeenschap bewezen diensten — is het een gelukkige gebeurtenis dat op afdoende wijze de mogelijkheid geweerd wordt van geschillen waardoor de pas ontloken instelling — die geen grondwettelijke bekrachtiging geniet — in de eerste plaats de nadeelige gevolgen zou ondervinden.

Het ware trouwens geheel verkeerd zich te ergeren over het feit dat, inzake vernietiging van bestuurshandelingen, het ontwerp niet aan den raad van State het laatste woord laat, doch het recht om in laasten aanleg te beslissen, mits strikte vormwaarborgen, aan de heele Regeering onder parlementscontrole toevertrouwd

In een andere aangelegenheid die ongetwijfeld op een ander gebied thuis hoort, maar die evenwel toelaat *a fortiori* te redeneeren, werd soortgelijke oplossing aangenomen: het Rekenhof, een rechtstreeksch uitvoeisel uit de Kamer der Volksvertegenwoordigers, een instelling waarvan bestaan en attributen door een formeelen tekst der Grondwet gewaarborgd zijn, bezit nochtans, luidens artikel 14 der wet waarbij zijn inrichting geregeld wordt, geen soeverein veto-recht, zooals de hardnekkige voorstanders van het Fransche stelsel aan den raad van State zouden willen verleenen. Immers, artikel 14 der wet van 29 October 1846 op de inrichting van het Rekenhof bepaalt dat een ordonnantie van betaling slechts door de Schatkist wordt gekwiteerd wanneer zij door het Rekenhof gevisceerd is; wanneer het Hof meent zijn visum te moeten onthouden, worden de redenen van deze weigering in ministerraad onderzocht; oordeelen de ministers dat onder hun verantwoordelijkheid de betaling toch moet doorgaan, zoo viseert het Rekenhof onder voorbehoud.

Welnu, volgens een procedure van denzelfden aard, zullen de redenen die een minister mocht hebben om het advies der afdeling administratie niet bij te treden, overeenkomstig artikel 13 van het ontwerp, in ministerraad dienen onderzocht.

Nog eens: het gaat hier niet om een juridische gelijkstelling van aangelegenheden die met elkaar verschillen, doch ik wilde wijzen op de analogie die er bestaat tusschen de formule aangenomen in het ontwerp tot oprichting van den raad van State en deze welke door een bijna honderdjarige wet wordt toegepast op een organisme wiens bestaan en taak door onze Grondwet voorzien zijn.

VI.

Op een ander gebied van de attributen der afdeling administratie wil ik de voornaamste waarborgen uiteenzetten welke door het wetsontwerp aan de belanghebbenden geschonken worden en, met dit doel, kan ik niet beter doen dan uit te weiden over de belangrijke rol, welke de raad van State zal spelen bij de toepassing van het Statuut van het Rijkspersoneel, dat vóór een veertiental dagen, met 's Konings handteekening werd bekleed.

De waarborgen die in het wetsontwerp vervat zijn met betrekking tot de gebeurlijke vernietiging van bestuurshandelingen zijn van toepassing op al de administratieve beslissingen, houdende benoeming, bevordering of uitspreking van overdreven tuchtstraffen, die van machtsoverschrijding, van machtsafwending of van vorm onregelmatigheid zouden getuigen.

Bovendien zal, krachtens 3°, 4° en 5° van het gewijzigde artikel 7, de afdeling administratie verplicht van advies moeten dienen, wat den grond betreft, omtrent elk ontwerp van beslissing houdende terugstelling, ambtshalve ontslag of afzetting van Rijksambtenaren; voor de ontwerpen van beslissing houdende inhouding van wedde, overplaatsing, schorsing als strafmaatregel of weddevermindering dient dezelfde procedure gevolgd tekenmale het bepaald ontwerp van beslissing een zwaardere straf bepaalt dan bij het advies der Kamer van Beroep voorzien was.

Het advies der afdeling moet eveneens ingewonnen worden omtrent sommige voorstellen die, alhoewel geen tuchtstraffen, toch als zoodanig mochten gelden, namelijk op de voorstellen tot beschikbaarheid wegens ambtsopheffing of ontheffing van ambtsvervulling in het belang van den dienst, wanneer deze maatregelen van individueelen aard zijn en op de voorstellen tot ambtsophouding wegens definitief vastgestelde beroepsongeschiktheid.

Hier, op het zoo ernstig gebied van de tuchtstraffen, werden de waarborgen opgestapeld:

1° De bemoeijing van de afdeling administratie zal verplicht zijn in al de gevallen voorzien bij 3°, 4° en 5° van artikel 7; zij zal dus niet afhangen van het facultatief optreden van belanghebbende;

2° De afdeling administratie oefent controle uit vóór de beslissing valt en niet daarna;

3° De contrôle — en hiervan zijn de gevolgen zwaar — zal slaan op den grond der zaak, niet alleen op de regelmatigheid der administratieve beslissing, maar op de vraag of de met een tuchtstraf bedreigde ambtenaar al dan niet verkeerd gehandeld heeft en in welke mate.

Dat is een uitbreiding, een soort uitwas in de logica van het stelsel, welke in feite gerechtvaardigd is door de bezorgdheid van de regering om het statuut der Rijksambtenaren volstrekt doeltreffend te maken.

En hier zullen de partijgangers van de vernietigingsrechtsmacht naar Fransch model wel moeten toegeven, dat het regeringsontwerp aan de Rijksambtenaren in België een bescherming verzekert welke het Fransche stelsel zelf op geenerlei wijze verleent.

In Frankrijk ontwijkt de raad van State, met de meeste zorg, zijn oordeel over de feiten in de plaats te stellen van dit der administratie, en wel om geen uitspraak te moeten doen omtrent kwesties van administratieve opportuniteit. Vooral in aangelegenheden die de tucht der ambtenaren aanbelangen, legt de Fransche raad van State zeer veel omzichtigheid aan den dag.

Een gewezen « maitre des requêtes » bij den raad van State schreef, dat een ambtenaar nooit gerechtigd is om vóór den raad de juistheid van een tuchtmaatregel te betwisten, om b. v. te beweren dat deze maatregel niet gerechtvaardigd is door de manier waarop hij zijn dienst gedaan heeft of door de hem ten laste gelegde feiten; eene dergelijke aanspraak slaat niet op een regel van recht. Wat betwist wordt, is de beoordeeling door de bestuurlijke autoriteiten omtrent de verdiensten en de gebreken van haar ambtenaar uitgebracht. Welnu, deze beoordeeling is soeverein; zij is verboden terrein voor den rechter van de machtsverschrijding. Het is niet het gebied van het recht; het is besturen zonder meer.

Tot daar het oordeel van een bevoegd Fransch getuige.

VII.

Hiermede heb ik de taak uiteengezet van de afdeling administratie: deze zal arresten vellen in heel wat zaken, zij zal gemotiveerde adviezen uitbrengen onder de voorwaarden die ik vermeld heb, bijzonder op het zoo belangrijke gebied van de vernietiging der onregelmatige administratieve handelingen.

U zult hebben opgemerkt dat het ontwerp aan den raad van State geen rechtsmacht verleent omtrent het eischen van vergoeding wegens schade door het bestuur veroorzaakt.

Bewuste kwestie kan op twee manieren gesteld worden. Zou aan den raad van State de zorg dienen toevertrouwd om, zooals met de Fransche formule, uitspraak te doen over al de vorderingen er toe strekkende om de administratie verantwoordelijk te stellen? Of moet aan den raad van State een eenvoudige residuaire bevoegdheid op dit gebied verleend worden, door dit organisme er mede te belasten enkel kennis te nemen van de gevallen waarin de burgerlijke rechtbanken zich onbevoegd verklaren.

Het regeringsontwerp heeft geen van beide oplossingen aangenomen.

Het heeft de oplossing geweerd waarbij aan de bevoegdheid der burgerlijke rechtbanken het ruime arbeidsveld zou onttrokken worden dat het hunne is sedert, in 1920, de gekende ommekeer in de rechtspraak tot stand kwam.

Er kan geen spraak zijn de prachtige ontwikkeling der Belgische jurisprudentie, welke sommige vroegere leemten heeft aangevuld, te smuiken. Onnoodig, zoo meen ik, hierover verder uit te weiden, aangezien de overgrote meerderheid der auteurs het omtrent dit punt eens zijn.

De andere oplossing moeten wij nader onderzoeken: zij zou hierin bestaan dat den raad van State een residuaire bevoegdheid zou verleend worden inzake herstel van de schade door het bestuur veroorzaakt. Zoo de hoven en rechtbanken kennis nemen van elk geval waarin een burgerlijk recht door een administratieve handeling werd geschaad, willen sommigen langs jurisdictioneelen weg de geleden schade herstellen wanneer op het bestuur geen schuld rust en de rechtvrage geen enkel volstrekt recht heeft, alhoewel, billijkheidshalve, aan laatstvermelde evenwel schadeloosstelling zou kunnen toegestaan worden.

Eerst en vooral dient opgemerkt dat eensgezindheid bestaat om te erkennen dat de gevallen van aansprakelijkheid der openbare besturen, die aan de bevoegdheid van de hoven en rechtbanken volgens de huidige rechtspraak van het Hof van Verbreking ontsnappen, uiterst zeldzaam zijn. Ook heeft uwe commissie de zienswijze van de regering bijgetreden en was zij de meening toegedaan dat het ongepast, zelfs gevaarlijk was dergelijke bevoegdheid, door middel van een tekst met algemeene draagwijdte, aan den raad van State te verleenen.

Lid 4 van artikel 6 van het ontwerp bepaalt dat de afdeling administratie van advies zal dienen omtrent de vorderingen om vergoeding tot den Staat gericht, telkens wanneer de Grondwet en de wetten den eischer geen rechtsoverdring verleenen; de toepassing van dit artikel zal de regering voorlichten omtrent de hervormingen

welke aan de wetgeving zouden dienen onderworpen om het stelsel der tegen de administratie gerichte vorderingen om vergoeding aan te vullen.

Wat overigens treffend is en er toe strekt te bewijzen dat alle te radicale hervorming in deze aangelegenheid voorbarig is, zijn de groote moeilijkheden welke de partijgangers van het toekennen eener residuaire rechtsmacht hieromtrent ondervinden bij het opmaken van een tekst waartegen niet kan aangevoerd worden dat hij talrijke gezagsgeschillen tusschen de burgerlijke rechtbanken en de administratieve jurisdictie opwerpt.

VIII.

Na de taak van den raad van State in groote trekken te hebben uiteengezet, bepaal ik er mij toe enkele woorden te zeggen omtrent zijn inrichting.

De raad van State zal elf gewone leden omvatten, die zijn: een eerste-voorzitter, een voorzitter en negen raadsleden.

Vijf auditeurs, een griffier en twee of meer adjunct-griffiers zullen den raad van State terzijde staan.

De afdeling wetgeving, anderzijds, zal bijzitters hebben, doch niet meer dan tien.

Ik acht het noodzakelijk te wijzen op de juiste draagwijdte van artikel 65, hetwelk bepaalt dat bij in ministerraad overlegde koninklijke besluiten al de noodige aanvullende organieke maatregelen genomen worden welke ter uitvoering van de wet noodig zijn. Het gaat hier niet om de koninklijke besluiten welke uitdrukkelijk voorzien zijn in verschillende artikelen van het ontwerp en waaromtrent de bepaling van artikel 65 totaal overbodig zou zijn. Deze bepaling heeft ten doel den Koning toe te laten maatregelen te nemen nopens de aangelegenheden welke bij den wetstekst niet voorzien zijn en waarvoor noodzakelijk een regeling zou dienen getroffen opdat de wet zou kunnen toegepast worden. Deze laatste heeft dus, wat het bepaalde bij artikel 65 betreft, het karakter van een kaderwet.

Om te besluiten verzoek ik u een oogslag te werpen op het werk dat de regering, samen met uwe commissie, u voorstelt tot stand te brengen.

Als men de algemeene beteekenis van het onderhavige ontwerp tot haar recht wil doen komen zou er ongetwijfeld de benaming « waarborgwet » mogen aan gegeven worden.

Deze wet moet er toe bijdragen om de regelmatigheid, de waarde, de veiligheid van de werkwijze onzer instellingen te verhoogen. Talrijke bestanddeelen van ons openbaar leven zullen in het nieuw organisme een waardevollen steun vinden.

Dank zij de medewerking van den toekomstigen raad van State, kan worden verwacht dat de wetgevende voorbereiding beter zal voorgelicht, dat de handelingen der uitvoerende macht, doordat deze van uitstekende raadgevers zal bijgestaan, beter geleid zullen zijn, en ten slotte dat de burgers zelf, vollediger en doeltreffender zullen beschermd zijn.

Ik durf dan ook te verhoppen dat het werk hetwelk u voorgelegd is, objectief beoordeeld en naar waarde zal geschat worden. Het komt er op aan het vraagstuk binnen het raam onzer instellingen onder het oog te nemen, en het stoutmoedig en tevens bedachtzaam karakter van de aangenomen formule te overwegen.

Hij die te goeder trouw is, zal dit niet als de oprichting van een eenvoudige commissie van advies willen beschouwen; het nut welk de hooge juridische raad en het hoog administratief gerecht die tot stand gaan komen, voortaan zullen bieden, zal door hem naar behooren worden geschat. Ik twijfel er niet aan, dat de tijd en een gunstige evolutie de waarde zullen verstevigen van de instelling, waarvan wij te zamen de grondslagen gaan vestigen. (Toejuichingen op meestal de banken.)

De heer voorzitter. — Het woord is aan den heer verslaggever,

De heer Kluykens. — Ik geloof, mijnheer de voorzitter, dat de achtbare heer Carton de Wiart even het woord verlangt te nemen vóór mijn uiteenzetting.

M. le président. — Dans ces conditions, je donne donc la parole à M. Carton de Wiart.

M. Carton de Wiart (à la tribune). — Messieurs, tout arrive, même ce qu'on espère! Voici que la Chambre est saisie enfin d'une réforme qui, l'honorable ministre de l'intérieur vient de nous le rappeler, est en gestation depuis plus de cent ans, réforme dont Charles Rogier disait déjà en 1853: « cette très vieille et très difficile question, si souvent débattue et toujours ajournée ».

Cette réforme, qui est aujourd'hui à pied d'œuvre, est l'aboutissement, peut-on dire, d'un long mouvement d'opinion, de législation et de jurisprudence dont je ne songe pas à rappeler toutes les péripéties. Je me bornerai, pour dissiper une confusion qui persiste dans beaucoup d'esprits, à distinguer les différents aspects sous lesquels on a envisagé jusqu'ici cette question d'un Conseil d'Etat et à indiquer l'évolution que la question a connue en ce dernier quart de siècle.

On se plaignait déjà vivement, il y a vingt-cinq ans et davantage, de ce qu'Edmond Picard appelait la confection vicieuse des lois. C'est afin de porter remède à ce que ce grief avait fondé que le gouvernement, en 1911, a institué auprès du ministre de la justice un Conseil de législation. Ce conseil, dont j'avais eu l'honneur de proposer la création au Roi Albert, c'était un corps de juristes très qualifiés, à la disposition du gouvernement et du parlement, pour veiller à la bonne rédaction des textes, aussi bien des textes des projets et propositions de loi que des textes des arrêtés et des règlements. Au moment où ce Conseil de législation va bientôt être résorbé par l'institution nouvelle, il est juste de lui rendre ici hommage. Sous la présidence successive de MM. Adolphe Prins, Servais et Dupriez, il a rendu d'éminents services à l'Etat et au législateur. Lorsqu'il disparaîtra, il aura, comme le grain de blé qui a germé, la consolation de voir naître de lui la moisson de demain.

M. Vandervelde. — Très bien!

M. Carton de Wiart. — Un second grief qui, avant la guerre et au lendemain de la guerre, frappait tous les esprits attentifs, était relatif à la responsabilité ou plutôt à l'irresponsabilité des pouvoirs publics.

En cette matière, il s'était produit une singulière aventure. Sous le régime hollandais, nous avions un Conseil d'Etat dont l'institution était prévue par la loi fondamentale de 1814. Toutefois, ce Conseil d'Etat s'était surtout révélé dans la pratique comme un instrument de l'omnipotence royale. Il avait très mauvaise presse en Belgique. C'est pourquoi notre Constitution de 1830, où l'on retrouve l'écho des événements de la veille et de l'avant-veille, affirma solennellement l'indépendance du pouvoir judiciaire vis-à-vis de l'exécutif et de l'administration :

« Art. 92. Les contestations qui ont pour objet des droits civils sont exclusivement du ressort des tribunaux.

» Art. 93. Les contestations qui ont pour objet des droits politiques sont du ressort des tribunaux, sauf les exceptions établies par la loi. »

Veut-on savoir quelle était à ce sujet la pensée du constituant?

Lors de l'installation de la Cour de cassation, son premier président, qui avait été le président du congrès, le baron de Gerlache, disait à ses collègues : « Non seulement, messieurs, vous êtes affranchis de toute dépendance extérieure, mais vous exercez un droit de censure légitime sur les actes du pouvoir le plus porté jusqu'ici à l'envahissement. »

Mais, bientôt, sous l'influence de la jurisprudence française, toute pénétrée du principe de la séparation des pouvoirs, notre Cour de cassation abdiqua le rôle auquel elle était ainsi conviée et elle ne tarda pas à soustraire l'administration au contrôle juridictionnel du pouvoir judiciaire. Ce fut surtout à cause du crédit qu'elle donna à certains auteurs français, et notamment aux ouvrages du président Henrion de Pansey, dont le procureur général Leclercq a pu dire qu'il faut, pour les juriconsultes belges, « la plus dangereuse des sirènes », que notre Cour suprême apporta une timidité toujours accrue dans l'application des articles 93 et 107 de la Constitution.

En voulez-vous quelques exemples?

Cassation, 12 janvier 1893. Toute indemnité est refusée à une victime pour dommage causé par la fausse manœuvre d'un préposé à une grue dans le port d'Anvers.

Cassation, 3 avril 1899. Une femme suit une grande route de l'Etat plantée d'arbres. Un arbre s'abat sur elle et la blesse. Aucune indemnité, bien que l'arbre soit pourri depuis longtemps.

Cassation, 13 février 1902. Aucune indemnité, à cause de l'incompétence du pouvoir judiciaire lorsqu'il s'agit de dommages causés au cours de manœuvres militaires. Ce serait, dit la Cour, soumettre au contrôle du pouvoir judiciaire l'appréciation d'opérations stratégiques relevant directement de l'Etat. (*Exclamations.*)

Je me souviens de mon émotion personnelle comme avocat devant un jugement que, se couvrant de la séparation des pouvoirs, refusait tout droit à une indemnité à un passant qui avait été grièvement blessé par un camion de la boucherie militaire.

A la vérité, nos tribunaux cherchaient à se soustraire eux-mêmes aux conséquences iniques d'un tel principe en imaginant une distinction entre l'Etat, puissance publique, et l'Etat, personne civile. Mais cette distinction ne laissait pas d'être souvent flottante et artificielle.

C'est à cause de la réaction justifiée que causa pareille situation que, le 15 janvier 1912, comme ministre de la justice, j'ai saisi le Conseil de législation, qui venait d'être constitué, de l'élaboration d'un projet de loi déterminant les conditions de la responsabilité de la puissance publique. A cet effet, un avant-projet, en 54 articles, préparé par le Conseil de législation, et dont M. Nerinx avait été le savant rapporteur, proposa la création d'une juridiction administrative.

Après la guerre, au moment où était posé le problème de la révision de la Constitution, je constituai, en ma qualité de premier ministre et de ministre de l'intérieur, une commission extraparlamentaire chargée de faire des propositions au gouvernement

pour tout ce qui touchait à la révision du titre Ier de la Constitution. Cette commission était ainsi composée : président : M. Goddyn, premier président de la Cour de cassation; membres : MM. Cattoir, directeur général honoraire au ministère de l'intérieur; baron Ernst de Brunswyck, secrétaire général du ministère de la justice; P. Leclercq, procureur général à la Cour de cassation; Mahiels, secrétaire général au ministère de l'intérieur; Nerinx, professeur à l'université de Louvain; Vauthier, professeur à l'université de Bruxelles; Wodon, professeur à l'université de Bruxelles, et Velge, chef de cabinet du premier ministre. C'est à cette époque que se produisit un heureux revirement dans la jurisprudence de la Cour de cassation, qui fut marqué par l'arrêt du 5 novembre 1920 dans l'affaire Flandria, arrêt rendu sur le rapport de M. le conseiller De Haene et sur avis conforme de M. le procureur général Paul Leclercq.

Celui-ci disait dans son avis : « Le pouvoir judiciaire est donc compétent pour statuer sur toute demande en réparation d'une lésion à un droit civil alors même que la lésion résulterait d'un acte administratif. »

Ainsi, en vertu d'une jurisprudence qui a depuis lors encore évolué et dont on peut croire qu'elle ne connaîtra plus de retour aux conceptions de l'avant-guerre s'est trouvée satisfaite une seconde revendication de l'opinion qui touchait au grave problème du conseil d'Etat.

Reste le troisième grief, et c'est à celui-ci que nous devons répondre aujourd'hui. Nous ne connaissons pas en Belgique une organisation sérieuse du recours qui doit être assuré aux citoyens contre les abus de pouvoir administratif lorsque ce ne sont plus proprement leurs droits civils qui sont en cause, mais bien d'autres droits que l'on pourrait appeler plutôt des droits subjectifs à la réparation d'une lésion causée par le fonctionnement des services publics.

Ici rien n'a encore été fait. Nous vivons sous le régime du bon plaisir. M. Beernaert pouvait dire en 1906 à la Chambre : « Nulle part, l'administration n'a de pouvoirs plus étendus que chez nous. Nulle part, les abus eux-mêmes ne comportent moins de remèdes. Quand l'administration a parlé, tout est dit. »

L'administration belge a de réels mérites que personne ne songe à lui contester. Elle compte, et en grand nombre, des fonctionnaires et des agents de première valeur. Mais il n'est pas tolérable qu'elle soit à la fois juge et partie et les abus que crée en cette matière l'absence de recours de débats contradictoires, de décisions motivées et indépendantes, constitue une grave carence dans nos institutions. Il est temps de passer de l'ordre discrétionnaire à l'ordre juridictionnel, du régime du bon plaisir dans l'administration au régime du droit. (*Très bien! sur de nombreux bancs.*)

C'est dans cet esprit que, le 15 mai 1930, et en utilisant largement les études et les travaux publiés sur la question par un de nos juristes les plus réputés, M. Henri Velge, professeur à l'université de Louvain, que nous avons déposé ici même une proposition de loi créant une Cour du contentieux administratif. Cette première proposition était contresignée par M. Poulet, M. Brunet et par trois collègues qui ont quitté depuis le parlement, et dont je n'ai pas besoin de vanter le mérite juridique, M. Masson, M. Meysmans et M. Van Dievoet.

Comme vous le voyez, messieurs, il ne s'agissait pas d'une question de parti. Malheureusement, et en dépit de nos efforts, notre proposition de loi connut les lenteurs et les malchances de tant de propositions d'initiatives parlementaires, renvoyées à l'examen d'une commission. Survint une dissolution, qui la rendait caduque. Au lendemain de celle-ci, nous nous sentîmes encouragés par la lettre fameuse du Roi Albert du 3 janvier 1934 au premier ministre M. de Broqueville, où il est dit, rappelons-nous ces mots, qui pourraient servir d'épigraphe à la réforme que nous allons instituer :

« Nous n'avons en Belgique », disait notre regretté Souverain, « ni tribunaux administratifs, ni Cour de contentieux administratif. C'est une lacune de nos institutions. »

Quelques jours après cette lettre fameuse, qui devait être, hélas! un des derniers actes publics du Roi Albert, nous déposâmes donc à nouveau notre proposition. Hélas! ni le gouvernement, ni le parlement ne firent, cette fois encore, autant de diligence que nous eussions pu l'escompter. A la vérité, par la voix du ministre de l'intérieur de l'époque, le premier gouvernement van Zeeland annonça des amendements à notre proposition; il avait même fixé la date de leur dépôt. La commission de la Chambre attendit comme nous et nous vîmes venir une nouvelle dissolution qui, en fois encore, coûta la vie à notre proposition. (*Rires.*)

Nous n'avons cependant pas désespéré. Au lendemain des élections de 1936, nous avons introduit pour la troisième fois notre proposition qui, cette fois, était contresignée par MM. Poulet, Brunet, Devèze, Mathieu et Kluyskens.

Le temps avait tout de même fait œuvre utile. En effet, nous avions pu revoir et améliorer singulièrement notre proposition primitive en reprenant les formules étudiées et arrêtées au cours des quatre

dernières années, par ce qu'on a appelé « les journées universitaires ». Chaque année, de 1932 à 1936, les professeurs de nos quatre facultés de droit s'étaient retrouvés en commun pour discuter ce problème et ils avaient eu l'attention d'associer un certain nombre d'entre nous à leurs délibérations. Ce fut en utilisant les conclusions de ces journées, dont M. Henri Velge fut le savant et infatigable rapporteur, que nous pûmes déposer, le 29 octobre 1936, la proposition qui fut, comme ses aînées, renvoyée à une commission spéciale de la Chambre.

Plutôt que d'amender cette proposition, le second gouvernement van Zeeland désira — et rien n'était plus compréhensible devant l'importance de la réforme — de prendre personnellement et solennellement position, ainsi qu'il l'avait annoncé d'ailleurs dans la déclaration qu'il fit aux Chambres dès sa naissance. A cette fin, il recourut à l'avis d'une commission spéciale composée de juristes-consultes avertis et de praticiens du droit administratif qui eut à la fois comme président et comme rapporteur un éminent magistrat de notre Cour de cassation, M. Henri Rolin. Le travail de cette commission fut adopté par le gouvernement et déposé sous forme de projet de loi par l'honorable ministre de l'intérieur dans notre séance du 24 mars dernier. Ainsi, la vieille proposition d'initiative parlementaire et le jeune projet gouvernemental se sont trouvés réunis pour être examinés en commun par une commission de la Chambre présidée par notre respecté collègue M. Poncelet et qui eut l'heureuse idée de désigner comme rapporteur un savant professeur de droit, notre collègue Kluyskens, qui nous a donné, avec autant d'empressement que de sûreté, le lumineux rapport sur lequel s'ouvre aujourd'hui cette délibération décisive. (*Très bien! très bien!*)

Messieurs, il m'appartient de déterminer — et je le ferai brièvement — que le est l'attitude des auteurs de la proposition d'initiative parlementaire aussi bien vis-à-vis du texte primitif du projet gouvernemental que vis-à-vis du texte sorti des travaux de la commission de la Chambre et qui nous est aujourd'hui soumis. Ainsi que M. le ministre de l'intérieur l'a parfaitement marqué dans son excellent exposé, il y a entre notre proposition et le projet du gouvernement du 24 mars 1937 deux différences essentielles.

La première différence, c'est que le projet gouvernemental encadre dans une même institution, à laquelle il donne le nom de « Conseil d'Etat », les attributions de préparation législative aussi bien que les attributions de contentieux administratif. Il fait de toutes ces attributions un ensemble. Il crée un Conseil d'Etat avec deux sections, alors que nous avons pensé que le Conseil de législation pourrait continuer normalement son rôle en matière législative et que ce qui importait surtout, c'était de créer maintenant une cour de contentieux administratif. Voilà donc la première différence qui, à mon avis, n'est pas d'une importance capitale.

La seconde différence, et celle-ci était plus profonde, entre notre proposition et le projet gouvernemental, c'est que nous assignons à notre Cour de contentieux administratif un véritable pouvoir juridictionnel, c'est-à-dire un pouvoir de décision et d'autorité, tandis que le projet gouvernemental, tout en conférant au nouvel organisme un titre plus pompeux, lui refusait tout droit de décision et ne l'autorisait qu'à donner des avis.

Sur le premier point, nous pouvions marquer notre esprit de transaction. Sur le second point, nous devons affirmer notre intransigeance.

En ce qui concerne la réunion des attributions en un seul organisme, on doit reconnaître que, en réalité, ces attributions sont tout à fait distinctes. Pour rédiger des textes de loi, que faut-il? De bons juristes, assurément, qui connaissent les principes, l'histoire et la terminologie du droit, mais aussi des hommes qui possèdent à fond leur langue, soit le français, soit le néerlandais, et qui sachent rédiger, ce qui est un don spécial. Pour le contentieux administratif, que faut-il? Il faut posséder la théorie et, si possible, la pratique d'un droit spécial qui est le droit administratif. Il y faut aussi une indépendance absolue. J'aurais préféré, je le répète, qu'on laissât subsister le Conseil de législation, sauf à mieux l'encourager et à lui faciliter sa tâche. Toutefois, j'estime qu'on peut, sans inconvénients majeurs, accepter, tel que le projet gouvernemental l'envisage, une réunion d'attributions sous forme de deux sections distinctes. Le Conseil d'Etat aura plus de prestige que n'en avait le Conseil de législation. Car le Conseil de législation, rattaché au ministère de la justice, était trop souvent ignoré par certaines administrations. Il parviendra mieux que celui-ci à s'imposer à tous les départements ministériels. Le Conseil d'Etat étant destiné sans doute à absorber des conseils consultatifs ou de contentieux qui fonctionnent auprès d'autres départements : à l'intérieur, aux transports, aux affaires économiques, à la prévoyance sociale et au travail, sans parler du Conseil des mines, dont il conviendra de régler le sort.

Mais sur le second point, l'accord était impossible avec le projet gouvernemental. A défaut d'un pouvoir juridictionnel, le Conseil d'Etat devenait une simple commission consultative un peu plus décorative que les autres. Il était autorisé à donner de simples avis au gouvernement, sauf à celui-ci à demeurer toujours libre de ne pas les suivre. Mieux eût valu ne rien faire que de voter une réforme

ainsi émasculée. Les protestations ont surgi aussitôt en vagues grondantes dans les milieux juridiques, politiques et universitaires. La commission de la Chambre a heureusement partagé cette réaction. Son rapporteur, M. Kluyskens, qui était d'ailleurs cosignataire de notre proposition, s'en est fait l'organe, avec autant d'indépendance et d'énergie que de science.

Revenant alors sur son erreur, le gouvernement a amendé son projet dans le sens juridictionnel, attribuant nettement dans un grand nombre de cas, d'ailleurs insuffisants à mon sens, un véritable pouvoir de décision au Conseil d'Etat.

C'est dans ces conditions que le débat s'ouvre sur une sorte de formule mixte, — nouvel exemple de ce qu'on appelle notre middelmatisme national, — qui est celle-là même que la commission nous présente définitivement dans le magistral rapport de M. Kluyskens.

Comment devons-nous comprendre la section de législation? Celle-ci se compose, dit l'article 47 du projet, de trois membres du Conseil d'Etat et d'un certain nombre d'assesseurs.

Son rôle ne sera jamais de se substituer à la pensée du législateur, mais de comprendre et de formuler celle-ci. Le pouvoir législatif doit demeurer intact, indépendant et souverain dans son domaine. La section de législation du Conseil d'Etat aura, pour sa part, à faire la toilette des textes, à rédiger ceux-ci clairement, correctement, dans l'une ou dans l'autre langue en évitant les incohérences, les obscurités, les contradictions. Il est à souhaiter que toutes nos lois soient claires et précises. « La certitude », disait Bacon, « est la dignité de la loi. » Il est à souhaiter aussi qu'elles ne soient pas trop longues.

Bonaparte avait raison de dire : « Les lois longues ne sont plus des lois, mais des règlements. » En une certaine mesure, cette section devra être, pour reprendre le mot spirituel d'un journaliste : « Un institut de beauté législative. » (*Rires.*)

Certains voudraient que tous les projets et règlements d'administration publique et arrêtés royaux pris en exécution des lois lui fussent obligatoirement soumis, comme en Hollande. Je n'y verrais pas d'objection. En tout cas, il ne faudra pas, comme on l'a fait pour le Conseil de législation, renoncer trop souvent à la consulter en abusant du motif de l'urgence.

Quant aux propositions ou amendements d'initiative parlementaire, les règlements de nos Chambres et nos usages pourront et devront prévoir de plus en plus sa collaboration. Je me souviens de l'excellente initiative qu'avait prise l'honorable M. Brunet, comme président de la Chambre, de désigner un petit comité de juristes, qui revoyait discrètement nos textes.

On dit : trois membres du Conseil d'Etat au sein de la section de législation, ce n'est pas assez! A mon avis, on peut commencer par ce nombre. Il n'est pas nécessaire que l'effectif permanent soit trop considérable s'il peut uniquement s'attacher à sa mission rédactionnelle.

En revanche, ce que je ne comprends guère, c'est pourquoi, aux termes de l'article 47, les conseillers qui feront partie de la section de législation ne seront nommés que pour un an, alors, me semble-t-il, que la permanence et la continuité des fonctions s'indiquent dans ce domaine, de manière à assurer la correspondance des textes, en sorte que les lois d'aujourd'hui soient en harmonie avec celles d'hier et d'avant-hier.

M. Vandervelde. — Mais le mandat est renouvelable.

M. Carton de Wiart. — Bien entendu, mais je crains que cette disposition n'aboutisse à une sorte de roulement périodique entre les membres des deux sections, ce qui ne me paraît nullement désirable.

Une autre disposition qui, celle-là, me plaît encore moins, est celle de l'article 48 où il est dit qu'exceptionnellement la section de législation pourra appeler en consultation, sur des questions spéciales, des juristes particulièrement qualifiés. Pourquoi ces consultations ne se feraient-elles qu'à titre exceptionnel? Songez à la complexité extraordinaire de la tâche de la section de législation qui devra préparer des textes de lois, des textes d'arrêtés, de règlements, en passant du droit rural au droit maritime, du droit fiscal au droit pénal, du droit hypothécaire au droit international. Toutes ces matières sont des matières spéciales. Je voudrais donc qu'en dehors de ce noyau restreint de juristes qui vont s'occuper en permanence et d'une manière continue de la préparation de nos textes législatifs, il puisse être fait appel, comme le fait le Conseil de législation actuel, à des spécialistes, chaque fois que la matière le justifiera. Or, le mot « exceptionnel » semble indiquer, de la part du législateur, l'intention de voir ce recours aux spécialistes être aussi rare que possible. Ce n'est pas notre sentiment, et je souhaite que ce ne soit pas non plus celui du gouvernement ou du rapporteur. (*Très bien! sur divers bancs.*)

Dans ces conditions, je pense que ce mot « exceptionnellement » pourrait utilement disparaître.

Nous avons tous reçu, il y a quelques jours, un très beau travail intitulé « La Réforme de l'Etat »,

C'est l'œuvre d'un groupe de personnalités qui se sont réunies sous le nom de Centre d'études, sous la présidence de M. René Marçq. Je lis dans cet ouvrage une observation fort juste de notre ancien et distingué collègue, aujourd'hui membre du Sénat, M. Soudan. Avec son expérience d'ancien ministre, il écrit : « Celui qui prépare un texte, ceux qui l'ont discuté ou amendé, finissent par ne plus se rendre compte de l'obscurité d'une rédaction qu'ils croient claire parce qu'ils connaissent l'idée qu'ils ont exprimée. »

Voici une raison de plus pour que cette section n'hésite pas à faire appel aux consultations dès que les circonstances lui paraîtront justifier cet appel. Voici un motif sérieux pour qu'à l'effectif permanent et restreint qui constituera le noyau de la section de législation s'ajoute, non pas exceptionnellement, mais souvent, un effectif intermittent et varié, choisi chaque fois d'après les matières à traiter.

Mais j'en viens à la section administrative, ce que nous appelons la Cour du contentieux administratif. La section administrative sera composée, dit le projet, du premier président, du président et de neuf conseillers avec cinq auditeurs. Elle statuera par voie d'avis motivés qui, dans certains cas (ceux de l'art. 6), pourront lui être demandés et qui, dans d'autres cas (ceux de l'art. 7), devront lui être demandés. Elle statuera aussi — et ceci est important — par voie d'arrêtés dans les cas prévus par l'article 15, et qui comportent notamment les recours en matière de stabilité d'emplois communaux et d'emplois au service d'établissements publics, les recours pour les matières qui touchent à l'électorat communal, à la police des établissements dangereux, insalubres ou incommodes ou d'assistance publique.

En revanche, le projet écarte — et je le déplore — le pouvoir d'annulation des arrêtés et règlements du chef de violation du droit et de détournement de pouvoirs. Je reconnais que lorsqu'il s'agit des actes de l'autorité supérieure, le pouvoir d'annulation soulève des objections déduites du prestige qu'il faut assurer au chef de l'exécutif. Ces objections ne sont pas décisives, à mon sens. En tout cas, elles ne valent point lorsqu'il s'agit des décisions des administrations provinciales et communales, et j'aurais souhaité que, tout au moins, le Conseil pût annuler *erga omnes* pour inégalité tout acte ou décision administrative émanant des autorités subordonnées. Les tribunaux n'ont pas ce pouvoir, et l'article 107 de la Constitution interdit de le leur donner. Le recours en annulation permettrait à tout intéressé d'agir préventivement et de faire annuler, même avant son application, une disposition réglementaire qui serait illégale.

Voyons, par exemple, les mesures de police. Celles-ci ne sont légales que si elles tendent à assurer le bon ordre, la sûreté et la tranquillité publiques. Si une autorité locale arrête un règlement qu'elle qualifie de règlement de police et qui ne comprend dans sa forme que des mesures de police, mais qui a, en réalité, un but fiscal ou qui soit destiné à établir un monopole ou à protéger le commerce local ou à servir l'esprit de parti ou quelque animosité personnelle, voilà un excès ou un détournement de pouvoir qui devrait ouvrir la porte au contentieux d'annulation. Supposons aussi le cas d'une nomination irrégulière. En France, le Conseil d'Etat a vis-à-vis de l'autorité supérieure elle-même un pouvoir d'annulation, et il l'exerçait il y a peu d'années pour une nomination de ministre de France à l'étranger.

Il est surtout regrettable que, dans le domaine du statut des fonctionnaires et agents, le conseil d'Etat soit privé du pouvoir d'annulation, et M. Soudan, dans le chapitre de la « Réforme de l'Etat » que j'ai déjà cité, dit ceci, qui est marqué au coin de l'expérience : « Nous ne pourrions assez insister sur l'importance du problème. Le gouvernement envisage une réforme de l'administration qui aura à sa base des règles très sévères de recrutement, d'avancement et de discipline. Ne point donner le contentieux d'annulation au Conseil d'Etat sera rendre illusoire une réforme essentielle dont le but est d'assurer le recrutement et l'avancement des meilleurs, d'empêcher les nominations de parti ou d'influence, de mettre les ministres eux-mêmes, — ce que tous souhaitent, — à l'abri des sollicitations qui les empoisonnent et qui, s'ils n'ont point un caractère d'acier, les obligent à commettre trop souvent des injustices au détriment d'ailleurs d'une bonne administration. »

Même note de M. Henri Velge qui écrivait, dans le *Journal des Tribunaux* du 9 mai 1937 : « Depuis longtemps les spécialistes du droit administratif avaient demandé qu'à l'instar de ce qui existe en France, le Conseil d'Etat puisse prononcer l'annulation d'actes entachés d'excès de pouvoirs ainsi définis. »

Nous nous heurtons ici, je le sais, à la question de l'inconstitutionnalité, et le rapport de la commission Rolin, qui n'a d'ailleurs pas été adopté à l'unanimité, semble opposer cette objection à tout pouvoir de décision, aussi bien au contentieux de juridiction qu'au contentieux d'annulation.

Messieurs, de même qu'il y a des catholiques plus catholiques que le Pape, il y a des juristes plus constitutionnels que les Constituants eux-mêmes. (*Rires.*) La commission de la Chambre, pour ne pas s'attarder, n'a pas voulu se prononcer sur le fond de ces objections constitutionnelles. Mais le rapporteur n'a pas manqué toutefois de développer plusieurs arguments très pertinents en

faveur de la constitutionnalité. Et si je m'arrête à mon tour quelques instants à cette question, ce n'est pas pour le vain plaisir de participer à une controverse qui ne sera sans doute jamais épuisée; c'est pour qu'il soit nettement entendu dans cette assemblée que nous ne faisons pas nôtres ces objections et que la solution du contentieux d'annulation, si elle n'est pas réglée aujourd'hui comme beaucoup d'entre nous l'eussent souhaité, demeure librement ouverte au législateur de demain, qui, ayant vu la nouvelle institution à l'œuvre, serait amenée à élargir son rôle.

Nous avons lu dans le rapport de la commission Rolin :

« L'inconstitutionnalité d'un régime qui investirait le Conseil d'Etat du pouvoir redoutable de détruire un arrêté royal, un règlement provincial ou communal, pratiquement sans recours possible, est certaine. »

Rappelons tout d'abord que les auteurs de la proposition d'initiative parlementaire, s'ils sont d'un autre avis, sont en très bonne compagnie. Non seulement leur texte est conforme aux conclusions des « Journées de Droit administratif », qui ont réuni les professeurs les plus qualifiés de nos quatre universités, mais le Conseil de législation, dans l'avant-projet Nerinckx de la commission de 1912 leur donnait aussi raison.

Le rapport de la commission Rolin nous oppose l'article 108, 5°, de la Constitution: Certes, il est exact que l'article 108, 5°, réserve au Roi et au pouvoir législatif le droit d'intervenir pour empêcher que les conseils provinciaux et communaux ne sortent de leurs attributions et ne blessent l'intérêt général. Mais qu'avons-nous vu? En 1921, l'article 108, 5°, n'était pas soumis à révision et il ne pouvait donc être question de porter préjudice au texte de cet article. Il n'empêche que M. Leclercq, procureur général, membre de la dite commission de 1921, proposa à ce moment de confier à la Cour de cassation toute la matière du contentieux de l'annulation aussi bien en ce qui concerne les arrêtés royaux et ministériels que les décisions des provinces et des communes. Il repoussa comme suit, dans la séance du 16 mars 1921, l'objection tirée de l'article 108, 5° :

« L'attribution de ce pouvoir, en ce qui concerne les règlements provinciaux et communaux, n'est pas interdite par l'article 108 de la Constitution, qui dit que les lois sur la matière consacrent le principe de l'intervention du Roi ou du pouvoir législatif pour empêcher que les conseils provinciaux ou communaux ne sortent de leurs attributions ou ne blessent l'intérêt général. De cette disposition, dont le 2° est seul soumis à révision, résulte, au contraire, pour le pouvoir législatif, le pouvoir de créer tout organisme qu'il juge utile, pour assurer le respect de la loi par les conseils provinciaux et communaux. »

M. Leclercq disait encore : « Lorsqu'en 1830, on a adopté cet article, le législateur a voulu, en accordant l'autonomie aux communes, prendre un minimum de garanties. Ce texte ne s'oppose pas à ce qu'on ajoute des garanties supplémentaires. »

A son tour, dans le même débat, M. Vauthier défendit la même thèse qui fut acceptée par la commission. « A l'article 108 », disait M. Maurice Vauthier, « le législateur constituant a voulu protéger l'intérêt général contre le pouvoir local. C'est dans ce but qu'il a décidé que le pouvoir législatif et le Roi pourraient agir d'office. Mais le constituant ne s'est pas occupé des intérêts des particuliers. Il croyait, à ce moment, que la protection du pouvoir judiciaire suffisait. Or, l'expérience a précisément démontré que cette protection n'est pas efficace dans tous les cas. En organisant un nouveau recours, on complète donc la Constitution sans toucher à l'article 108-5°. »

Enfin, et surtout, il convient de tenir compte de ce qui a été dit par les constituants de 1921 eux-mêmes. M. Franck, ministre des colonies, et le premier ministre, ministre de l'intérieur, intervenant au nom du gouvernement, et sans qu'aucune contradiction ne se soit produite, ont fait une déclaration officielle dans la séance du 7 juin 1921.

M. Franck a déclaré : « La question du contentieux administratif demeure réservée dans son entier. Le législateur ordinaire peut désormais adopter toutes les solutions qui lui semblent opportunes pour protéger les particuliers contre l'arbitraire de la puissance publique. »

Il semble vraiment que tant d'arguments, sans même faire mention de la lettre royale du 3 janvier 1934, puissent vraiment apaiser les scrupules constitutionnels.

Ceci dit, messieurs, je suis d'avis cependant que tel qu'il se présente devant nous et même sans le pouvoir d'annulation, le projet constitue un très grand progrès à raison notamment du droit que l'article 8 donnera à tout intéressé de saisir la section administrative des plaintes, réclamations et recours dans les cas que visent l'article 6 et l'article 7.

On ne verra sans doute plus des citoyens demeurer impuissants devant certains actes administratifs comme on le vit dans l'affaire classique franchée par un arrêt de la Cour de cassation, toutes chambres réunies, du 19 décembre 1887. Une femme inscrite à tort sur les registres de la prostitution de Liège et poursuivie pour

infraction au règlement sur les visites sanitaires avait été acquittée par le tribunal de Liège, puis, sur renvoi, par le tribunal de Huy. La Cour de cassation cassa les jugements, la loi communale ayant donné, disait-elle, à l'autorité communale le pouvoir de résoudre souverainement l'inscription sur les listes des prostituées.

On ne pourra plus impunément écarter certaines oppositions contre des établissements dangereux ou insalubres, ni écarter arbitrairement un soumissionnaire, ni contrarier indirectement l'exercice de la liberté d'association, des cultes ou de la presse.

Si le ministère de l'intérieur persistait dans sa manie de défigurer systématiquement les noms des communes sans même les consulter et souvent contre leur gré formel, — ce que de bons esprits qualifient sévèrement, mais non sans raison, de cuistrerie et de brimade (*très bien! très bien! sur divers bancs*), les communes à qui leur nom appartient à titre de droit privatif pourront, en vertu notamment de la faculté que l'article 8 ouvre à tout intéressé s'adresser au Conseil d'Etat. Celui-ci n'aura, je crois, qu'à interpréter sagement le titre III des pouvoirs de la Constitution où il est dit, à l'article 31 : « Les intérêts exclusivement communaux sont régis par les conseils communaux d'après les principes établis par la Constitution. » Et la Cour de cassation a ajouté le 6 avril 1922 : « Est d'intérêt communal l'acte ou le service public qui intéresse la collectivité des habitants d'une commune. »

En revanche, — et cela est fâcheux, — le projet donne un recours aux agents et fonctionnaires des pouvoirs locaux ne donne pas aux fonctionnaires de l'Etat une garantie suffisante. Des cas qui ont déjà ému l'opinion pourront se reproduire sans que les intéressés puissent faire valoir contradictoirement leurs motifs devant une juridiction indépendante et qui aura le droit de statuer. L'arrêté royal du 2 octobre 1937 qui fixe le statut des fonctionnaires de l'Etat ne répond point, à cet égard, aux conclusions très judicieuses que formulait dans son rapport M. Louis Camu, commissaire royal, dont j'ai déjà signalé le sentiment.

Messieurs, j'ai donc bien des réserves à faire sur le projet dans l'ensemble, et j'en ai déjà indiqué quelques-unes qui portent, et notamment sur la permanence que je voudrais voir attribuer aux conseillers qui feront partie de la section de législation, et surtout sur le pouvoir d'annulation que je souhaiterais voir admettre, tout au moins en ce qui concerne les actes des autorités subordonnées.

Je voudrais présenter aussi quelques observations en ce qui concerne la composition de cet organisme. Nous voulons, n'est-ce pas? une institution qui soit placée très haut dans l'Etat et qui en impose par son prestige. Vous disiez, tout à l'heure, monsieur le ministre, que quand le Conseil d'Etat aura donné son avis, le gouvernement s'inclinera. Je le suppose, je le souhaite, et je l'espère. C'est pourquoi il faut que son recrutement soit tout à fait qualitatif. L'institution vaudra ce que vaudront les hommes qui la composeront. Qu'est-ce qui, dans nos juridictions, et nos corps constitués traduit l'éminence ou la valeur d'un collègue, en dehors des questions protocolaires auxquelles je ne m'arrête pas? Ce sont notamment les questions de pension et de limite d'âge. A la Cour de cassation la limite d'âge est fixée à 75 ans; à la Cour d'appel, elle est fixée à 72 ans. Au Conseil de législation et au Conseil des mines, qui seront sans doute rattachés par le Conseil d'Etat, de même que dans les Conseils de contentieux actuels de nos ministères, il n'y a pas de limite d'âge. A la Cour des comptes, il n'y en a pas davantage. Il nous est arrivé d'y nommer des magistrats octogénaires. Je ne sais si nous avons eu tort ou raison, mais nous l'avons fait. En France, au Conseil d'Etat, la limite d'âge est la même que pour la Cour de cassation. Or, pour notre Conseil d'Etat, le projet de loi fixe une limite d'âge extrême de 67 ans. Pourquoi? Je ne veux pas être indiscret. Je crains que ce soit pour des raisons que la simple raison ne suffirait pas à comprendre et moins encore à justifier. (*Rires.*)

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — C'est la limite générale.

M. Carton de Wiart. — Peut-être nos anciens collègues, MM. Bovesse et Mathieu, pourraient-ils nous éclairer au sujet de cette limite nouvelle. (*Rires.*) Je ne crois pas qu'elle soit heureuse en ce qui concerne le nouveau Conseil d'Etat. Si vous voulez vous assurer pour son recrutement le concours de bons magistrats qui sont actuellement engagés dans la vie judiciaire et qui ont la perspective d'entrer à la Cour d'appel ou à la Cour de cassation, croyez-vous que cette limite arbitraire de la retraite à 67 ans ne soit pas de nature à les faire hésiter ou reculer?

Je souhaiterais donc que, sur plus d'un point, le projet fût amélioré. S'il ne l'était pas, j'aurais, pour me résigner, à me dire, comme l'honorable rapporteur, qu'il ne faut pas brusquer les choses et que l'expérience étendra sans doute la compétence de l'institution et perfectionnera les conditions de son fonctionnement.

Ce que nous pouvons saluer dans le vote qui s'annonce, c'est une réforme de structure qui assurera un meilleur équilibre dans notre pays entre l'autorité gouvernementale et la liberté individuelle. L'Etat y trouvera son profit. Non seulement le projet laisse intactes l'autorité et la responsabilité de l'exécutif, non seulement

le gouvernement conserve sa souveraineté dans les attributions qui lui sont propres et où il doit garder son pouvoir discrétionnaire; par exemple : les actes de la politique internationale, la dissolution ou les convocations du parlement, le droit de grâce, l'emploi de la force publique. Mais je suis convaincu que l'institution aidera à mieux donner à tous le sens véritable de l'Etat. Elle grandira l'Etat, qui sera d'autant plus respecté qu'il respectera lui-même davantage le droit. Et l'institution nouvelle contribuera, par l'unité de la jurisprudence administrative, à une plus grande cohésion nationale. (*Très bien! très bien! sur divers bancs.*)

D'autre part, le simple particulier y trouvera des garanties qu'il n'a pas aujourd'hui. Nous ne sommes pas de l'école totalitaire. A notre avis, ce n'est pas l'individu qui est fait pour l'Etat, c'est l'Etat qui existe pour l'individu. Nous tenons au respect de la personnalité humaine dans sa dignité originelle et à la sauvegarde de ce qu'on appelle des beaux mots dont on a parfois abusé : « Les droits de l'Homme ». (*Très bien! vive approbation à droite.*)

C'est cette garantie qui existait dans l'ancien droit belge, où nos pères réclamaient d'être jugés par droit et sentence, que le nouveau Conseil d'Etat viendra consacrer. Je vois en lui une institution digne d'un pays démocratique où le droit s'impose aux autorités publiques comme aux particuliers et à leurs rapports mutuels.

En édifant cette institution nouvelle, le gouvernement et le parlement auront fait ensemble une œuvre salutaire dont on peut s'étonner seulement qu'elle ait tardé si longtemps à être réalisée. (*Très bien! très bien! et applaudissements sur de nombreux bancs.*)

De heer voorzitter. — Het woord is aan den heer Kluykens.

De heer Kluykens, verslaggever (op het spreekgestoelte). — *Mevrouwen, mijne heeren, in het regeeringsprogramma, zooals dit besloten ligt in de ministerieele verklaring van 24 Juni 1936, kwam de instelling van een Raad van State voor.*

Ter voldoening aan deze belofte, legde de regering, op 24 Maart j.l., in de Kamer een wetsontwerp ter tafel, dat tot doel heeft deze belangrijke hervorming door te voeren.

Zijnerzijds, diende graaf Carton de Wiart, op 29 October 1936, opnieuw zijn wetsvoorstel in tot instelling van een Hof van Geschillen van Bestuur; dit wetsvoorstel, een eerste maal indigend op 15 Mei 1930, verviel tengevolge van de ontbinding van 1932.

Een bijzondere commissie door baron Poncelet voorgezeten, werd belast met het onderzoek van beide ontwerpen, welke, in hoofdzaak, hetzelfde doel nastreefden : de instelling van een organisme om de waarborgen van de burgers tenover het bestuur te vergroten.

Desondanks, weken beide ontwerpen sterk van elkander af. Inderdaad het ontwerp van de regering kende aan den Raad van State een louter raadgevende rol toe, terwijl het ontwerp Carton de Wiart het Hof voor Geschillen van Bestuur met een rechtsbevoegdheid bekleedde.

Benevens dit grondig verschil, was er een ander dat betrekking heeft op de begrenzing van de werkzaamheden van het nieuw organisme.

Het ontwerp Carton de Wiart beperkte de bevoegdheid van dit organisme tot geschillen van bestuur; het ontwerp der regering, daarentegen, voorzag het inrichten van twee afdelingen : een afdeling voor administratie en een afdeling voor wetgeving.

Het grondig onderzoek van beide ontwerpen door de commissie, leidde tot nauwkeurige besluiten op grond waarvan aan den Raad van State van nu af aan reeds rechtsbevoegdheid zou verleend worden. De regering trad dit standpunt bij en wijzigde den oorspronkelijken tekst van haar ontwerp zoodanig dat er in de commissie een eenparige instemming met den nieuwen tekst tot stand kon komen.

Zooals het in zijn nieuwen vorm uit de commissie te voorschijn komt, voorziet het ontwerp de instelling van een waren Raad van State bestaande uit twee afdelingen : een afdeling voor wetgeving en een afdeling voor administratie.

Het is onnoodig tot in de minste bijzonderheden te treden bij de omschrijving van de bevoegdheden van den Raad van State met zijn beide afdelingen. Wij kunnen volstaan met, ten opzichte van die bijzonderheden, te verwijzen naar het verslag namens de commissie uitgebracht, dat gepubliceerd werd en aan de leden van de Kamer ter hand gesteld. Wij beperken ons dienvolgens tot een meer algemeene voorstelling en tot een uiteenzetting in groote trekken alleen.

Het wetsontwerp tot instelling van een Raad van State is er wellicht geen dat de openbare opinie een groote belangstelling inboezemt; dat wetsontwerp heeft inderdaad geen politiek karakter, het werd ingegeven door beschouwingen van juridischen aard, die de gewone massa van menschen doorgaans onverschillig laten.

Deze onverschilligheid is nochtans betreunenswaardig, want de goede gang van de maatschappij hangt, in de eerste plaats, toch af van de instellingen die in haar schoot de handhaving van de rechtsorde verzekeren.

Het wetsontwerp over de instelling van een Raad van State heeft nu juist tot doel de handhaving van deze rechtsorde, speciaal op het stuk van het bestuurlijk recht te bevorderen. Het wil namelijk in twee euvens van de tegenwoordige toestanden verbetering brengen.

I. — AFDEELING VOOR WETGEVING.

Het euvel waarin het wetsontwerp vooreerst verbetering wensch te brengen, is de gebrekkige opstelling van de wetten, haar tegenstrijdigheden en verder het gevaar dat dikwijls bestaat dat de koninklijke besluiten in uitvoering van de wetten genomen, buiten het kader van de wet treden, en derhalve onwettige regelingen inhouden.

Ten einde dit euvel tegen te gaan, voorziet het wetsontwerp het bestaan in den schoot van den Staatsraad, van een afdeeling voor wetgeving, die speciaal zal belast zijn met op verzoek van den eerste-minister de opstelling der wetteksten, hun coordinatie alsmede de redactie van de koninklijke besluiten die de uitvoering van de wet moeten verzekeren, gade te slaan.

Thans worden de wetsontwerpen die van de regeering uitgaan, en dit zijn de meest talrijke en de meest belangrijke, opgesteld door de hoogere beambten van de betrokken ministeries.

De redactie van deze wetsontwerpen laat dikwijls zeer veel te wenschen over. Het opstellen van een wettekst is inderdaad iets dat zeer moeilijk is, iets waarvoor men moet voorbereid zijn door een lange rechtsvorming en door de gewoonte om zich met de redactie van rechtsbepalingen en reglementen bezig te houden.

Welnu, de hoogere beambten van de verschillende ministeries zijn geen menschen die zich speciaal met recht hebben onledig gehouden, en zij kunnen dat ook niet zijn! In het ministerie voor landbouw past het natuurlijk dat bekwaame landbouwkundigen, eerder dan juristen, aan het hoofd van het departement zouden geplaatst worden; in het ministerie van verkeer behoeft men insgelijks vooral ingenieurs en in het ministerie van openbaar onderwijs, mannen die zich met opvoedkunde, belletrïe, enz. bemoeien.

Wanneer de minister door zijne bureelen een wetsontwerp doet voorbereiden over een bepaald onderwerp, gebeurt het derhalve zeer dikwijls dat de tekst uit juridisch oogpunt niet goed in orde is. Deze tekst wordt alsdan in de bevoegde Kamercommissie of -afdeeling besproken, waar ook wel specialisten over den grond der zaak zetelen, maar waarin de juristen niet of onvoldoende vertegenwoordigd zijn.

Zoo komt het dat slecht of gebrekkig opgestelde teksten, na aanneming door de commissie, aan het parlement worden voorgelegd, waar ze, gezien het gunstig advies van de commissie, zonder verdere bespreking goedgekeurd worden. Het gevolg is dat talrijke wetten zeer gebrekkig opgesteld zijn en derhalve in de practijk aanleiding geven tot allerhande moeilijkheden; niet alleenlijk het groot publiek, maar ook de advocaten en de rechtsgeraken er niet wijs uit.

Neem bij voorbeeld onze fiscale wetten, waarvan de teksten afkomstig zijn uit het ministerie van financiën. In menigvuldige gevallen kunnen de menschen, die op straf van boete verplicht zijn de voorschriften van deze wetten na te leven, er den juristen zin niet van begrijpen; en de advocaten, die ze er over gaan raadplegen, kunnen er niet klaarder in zien.

De redactie van de wetsontwerpen door de verschillende ministeries heeft ook tot gevolg dat de teksten zeer dikwijls een verschillende terminologie gebruiken.

Elk van de ministeries heeft de zijne, — dit euvel is vooral gevoelig wat de Nederlandsche wetteksten betreft, — vandaar gemis aan eenheid in de bewoordingen van onze wetten.

Het huidige stelsel heeft ook al te dikwijls een gebrek aan coordinatie van de wetten tot gevolg. De behandelde stof kan inderdaad reeds vroeger door andere wetsbepalingen gedeeltelijk geregeld zijn. Verschillende materiën betreffen anderzijds meer dan één departement. De wetgeving van het eene departement dient derhalve zorgvuldig in verband te worden gehouden met de vroegere wetten of met degene die uitgaan van een ander departement; terwijl ieder departement zich nu al te dikwijls enkel om zijn eigen wetgeving bekommert. De nieuwe wetten worden aldus in het Staatsblad eenvoudig bekend gemaakt, zonder in verband gebracht te worden met andere wetten die er verwant aan zijn en waarmede zij een geheel vormen.

In plaats van, zoals nu, af en toe beroep te doen op den Raad voor wetgeving of zich te vergenoegen met het advies van de raadgevende commissies, welke bij een of verscheidene ministerieele departementen ingesteld werden, zal de regeering aldus over slechts één enkel raadgevend organisme beschikken, hetwelk de verschillende takken der wetgeving overzien zal, alsmede alles wat tot de algemeene besluiten behoort welke ter uitvoering van de wet moeten genomen worden.

Door de instelling van de afdeeling voor wetgeving voor te stellen, gaf de regeering gevolg aan een eisch van onzen tijd, die uit de ontwikkeling van het parlementair stelsel voortvloeit.

Zoals terecht opgemerkt werd, speelt de uitvoerende macht in onze dagen de belangrijkste rol in het parlementair stelsel.

ANN. PARLEM. CH. DES REPR. — SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1937.
PARLEM. HAND. KAMER DER VOLKSVERT. — BIJTEGENWONE ZITTING 1937.

Ten einde haar taak te vervullen, moet een regeering dan ook, meer dan in het verleden het geval was, gebruik maken van het recht van initiatief. Tengevolge van de kaderwetten, zelfs van de opdrachten van macht, grijpt zij nog meer rechtstreeks in op wetgevend gebied.

Het is dan ook te begrijpen dat de regeering in deze omstandigheden wensch te beschikken over een organisme bestaande uit ervaren juristen die haar in haar wetgevende taak moeten bijstaan.

Het ligt voor de hand dat de Kamer en Senaat, hunnerzijds, steeds beroep zullen mogen doen op het oordeel van de afdeeling voor wetgeving, en haar wetteksten zullen mogen voorleggen, indien zij zulks noodig achten.

Wat de koninklijke besluiten betreft, is de hervorming nog meer gewenscht.

Gij weet dat de wetten in talrijke gevallen moeten aangevuld worden door koninklijke besluiten die er de uitvoering van bewerkstelligen.

Geven wij een voorbeeld: de wet van 8 Juni 1936 op de betaalde verlofdagen, waarvan de uitvoering door een menigvuldigheid van koninklijke besluiten geregeld wordt. Welnu, de rechtbanken moeten, volgens artikel 107 van de Grondwet, de koninklijke besluiten slechts toepassen in zoover zij met de wet overeenstemmen. Anders zou men aan den Koning het recht verleenen om de wet te veranderen, terwijl Hij, als hoofd van de uitvoerende macht, enkel voor haar toepassing te zorgen heeft.

Gij ziet dadelijk in met welke zorgvuldigheid de koninklijke besluiten dienen opgesteld te worden, om wel te waken dat zij buiten het kader van de wet niet zouden vallen, hetgeen hun onwettelijkheid tot gevolg hebben zou.

De wetgevende afdeeling van den Staatsraad, zal op dat gebied een zeer belangrijke en kiesche taak te vervullen hebben, die niets anders dan aan de rechtszekerheid en aan de eerbiediging van de wettelijkheid op het uitgebreid terrein van de koninklijke besluiten kan ten goede komen.

Ten einde de afdeeling voor wetgeving in staat te stellen haar taak op doeltreffende wijze te vervullen, moet deze afdeeling, zoals in de Memorie van Toelichting gezegd wordt, uit twee onderscheiden bestanddeelen bestaan: vooreerst een bestendige kern, ten einde de continuïteit te verzekeren, en de eenheid van haar werkzaamheden.

Om aan dit denkbeeld vaste vormen te geven, voorziet het wetsontwerp dat drie leden van den Raad van State, jaarlijks, door den Koning zullen benoemd worden om deel uit te maken van de afdeeling voor wetgeving.

Om haar rol te kunnen vervullen moet de afdeeling voor wetgeving echter ook beroep kunnen doen op de medewerking van personen die, op de verschillende gebieden van het recht, bijzondere kennis opdeden, en die, buiten hun medewerking aan den Raad van State, hun beroepsbezigheden of hun openbaar ambt blijven waarnemen.

Met het oog hierop, voorziet het wetsontwerp de toevoeging aan de afdeeling voor wetgeving, van assessoren die ten hoogste ten getale van 10 zullen zijn, en voor een termijn van tien jaar zullen benoemd worden.

Behalve dringende gevallen, zullen twee dezer assessoren, naar gelang van de punten welke behandeld worden, toegevoegd worden aan de drie leden zetelend in de afdeeling voor wetgeving, om den tekst van de wetten, reglementen en besluiten op te maken, welke hun voorgelegd worden.

Een deel van de auditeurs, die in het ontwerp eveneens voorzien worden, zal aan de afdeeling voor wetgeving mogen toegevoegd worden, ten einde deze in haar werk bij te staan.

II. — AFDEELING VOOR ADMINISTRATIE.

Maar het is niet enkel aldus op preventieve wijze dat de Raad van State, met het oog op de verwezenlijking van de rechtsorde groote diensten zal kunnen bewijzen, hij is ook, volgens het wetsontwerp, geroepen om deze rechtsorde op bestuurlijk gebied te handhaven en te herstellen.

Dit zal de taak zijn van de bestuurlijke afdeeling van den Raad van State.

De afdeeling voor bestuur van den Raad van State zal harezijds een tweevoudige rol te vervullen hebben: een jurisdictionele rol en een raadgevende rol.

A. — Rechtsbevoegdheid.

De particulieren komen inderdaad niet enkel in aanraking met hun medeburgers, maar ook met de openbare besturen. Naast de regelen van burgerlijk recht die de betrekkingen van de burgers onder elkander beheerschen, bestaan er ook voorschriften van openbaar en van bestuurlijk recht, die de betrekkingen regelen van de burgers met de openbare diensten van den Staat.

Het bestuurlijk recht kan aldus, in tegenstelling met het burgerlijk recht, het recht genoemd worden waardoor de goede gang van de openbare diensten verzekerd wordt.

Het spreekt van zelf dat de toepassing van het bestuurlijk recht aanleiding kan geven tot geschillen en betwistingen, die dan, zooals het in een rechtsstaat behoort, volgens de wetsbepalingen moeten opgelost worden.

Er bestaat echter in den huidige toestand van onze wetgeving een grondig verschil waarop deze geschillen en de geschillen van burgerlijken aard beslecht worden.

Terwijl inderdaad, met toepassing van artikel 92 van de Grondwet, de geschillen die burgerlijke rechten tot voorwerp hebben uitsluitend in de bevoegdheid van de gewone rechtbanken vallen, kan, volgens artikel 93 van de Grondwet, de wetgever integendeel de beslissing over politieke en derhalve over administratieve rechten aan andere organismen toevertrouwen.

De Belgische wetgever en de Belgische rechtspraak hebben van deze mogelijkheid een zeer ruim gebruik gemaakt om schier al de betwistingen die zich tusschen de administratie en particulieren kunnen voordoen, aan de bevoegdheid van de gewone rechtbanken te onttrekken.

Men is uitgegaan van het principe van de afscheiding der machten, dat destijds door Montesquieu in het licht gesteld werd, volgens hetwelk de drie machten die in het Staatsbestel bestaan, volkomen onafhankelijk van elkander hoeven te zijn.

De concentratie van al de machten of van twee der machten in handen van denzelfden persoon of van dezelfde personen, zou inderdaad leiden tot willekeur of dictatuur, en in elk geval, schadelijk zijn voor de vrijheid van de burgers.

Uit dat principe leidde men af dat de uitvoerende macht, d. w. z. de administratie, gansch onafhankelijk moet staan tegenover de rechterlijke macht. De geschillen van bestuurlijken aard kunnen, derhalve, zoo besloot men, niet onderworpen worden aan de uitspraak van de gewone rechtbanken; zij moeten door het hooger bestuur zelf beslecht worden. Anders zou men inderdaad aan de rechtbanken toelaten bevelen te geven aan het bestuur, en aldus eigenlijk aan de rechterlijke macht een deel van de administratieve macht in handen geven.

Getrouw aan deze gedachte, hebben de Belgische wetgevers, wat betreft de betwistingen die zich op administratief gebied voordoen, het stelsel van het verhaal bij de hogere administratie ingericht, met, in de meeste gevallen, in laatste instantie, een beroep bij den Koning als hoofd van de uitvoerende macht.

In de gevallen, anderzijds, waarin de wetgever dat verhaal bij de hogere administratie niet ingericht heeft, kennen de rechtbanken aan de particulieren, die zich door een daad van het bestuur benadeeld achten, slechts eene actie vóór de gewone rechtbanken toe, indien zij zich op een burgerlijk recht kunnen beroepen, ten einde een vergoeding te ontvangen, zonder dat ooit de rechtbanken een administratieve maatregel kunnen te niet doen.

Tegen dat stelsel zijn, sedert lang, verschillende bezwaren ingebracht.

Het verhaal, dat, daar waar de wet het ingericht heeft, tegen maatregelen van de lagere besturen bij de hogere overheid kan ingesteld worden, geeft aan de belanghebbenden geen voldoende waarborgen dat het geschil rechtvaardig zal opgelost worden.

Ten eerste, is het aldus het bestuur zelf dat uitspraak doet over het geschil waarin het gemengd is, zoodat het tezelfdertijd rechter en partij is.

Het bestuurlijk organisme dat over het geschil beslist zal, daarenboven, al te dikwijls een politiek lichaam zijn, dat niet onpartijdig oordeelen zal; dit is namelijk het geval met de bestendige deputaties, waaraan het grootste deel der reclamaties over gemeentelijke aangelegenheden toevertrouwd is.

Het beroep bij den Koning zelf tegen de beslissing van de bestendige deputaties is feitelijk niet gevrijwaard tegen politieke invloeden, aangezien de hogere beslissing zal afhangen van den minister die het koninklijk besluit, dat deze beslissing inhoudt, aan de onderteekening van den Koning zal voorleggen.

Indien aldus, wat den grond der zaak betreft, het verhaal bij de hogere administratieve overheid geen voldoende waarborgen biedt, zoo ontbreken, anderzijds voor deze hogere administratie insgelijks de waarborgen die den vorm betreffen, anders gezegd de waarborgen van proceduur.

Terwijl de belanghebbenden, inderdaad, vóór de burgerlijke rechtbanken hun middelen bij monde van een raadsman kunnen voordragen, hun stukken kunnen voorleggen en hun getuigen kunnen doen onderhooren, en de zaak aldus in 't openbaar besproken en uitgesproken wordt, bestaan al deze waarborgen niet voor de administratieve organismen van beroep, die, zonder debat op tegenspraak, over de reclamaties uitspraak doen, en zich dikwijls er bij bepalen de klacht zonder opgave van redenen als ongegrond te verwerpen.

Om dat dubbel gebrek aan waarborgen te verhelpen, heeft men twee soluties voorgesteld.

Sommigen hebben gedacht dat het eenvoudigste middel daartoe erin zou bestaan de gewone rechtbanken met de beslechting van al de geschillen, zoowel van administratieven als van burgerlijken aard, te belasten.

Dit zou, zoo zeggen zij, eigenlijk niet strijdig zijn met de principes van onze Grondwet, aangezien artikel 93 de mogelijkheid voorziet om al de geschillen, zelfs degene die een politiek recht betreffen, in de bevoegdheid van de gewone rechtbanken te laten.

Anderzijds, zou men *stricto jure*, naar streng recht, niet kunnen beweren dat deze solutie afbreuk zou doen aan het principe van de afscheiding der machten.

Dat principe moet inderdaad aldus verstaan worden dat de administratieve functies dienen afgescheiden te blijven van de rechterlijke functies, maar wil niet zeggen dat de administratieve macht niet onderworpen is aan de wet, en kan derhalve ook de rechtbanken niet beletten de administratie, daar waar een betwisting zich voordoet, tot naleving van de wet, krachtens hare jurisdictionele functie te veroordeelen.

Zoodoende zou de rechterlijke macht eigenlijk buiten hare functies niet treden, niet besturen, maar eenvoudig de wet op een particulier geval, waarin zij betwist is, doen toepassen.

Practisch, kan deze solutie nochtans bij ons niet ingevoerd worden. Men zou, inderdaad, om haar in te voeren, alles wat op dat gebied sedert 1830 gedaan werd moeten verloochenen en volkomen moeten afwijken van de traditionele opvattingen die bij ons sedert meer dan een eeuw over het principe van de afscheiding der machten gangbaar zijn.

Daarenboven, zou de toekenning van bevoegdheid over de administratieve geschillen aan de gewone rechtbanken niet zonder bezwaren van materieelen aard kunnen geschieden.

Ten eerste, moet men, inderdaad, rekening houden met het zeer groot aantal reclamaties die zich op het gebied van het bestuurlijk recht voordoen. Indien al deze zaken op de rol van de gewone rechtbanken gebracht werden, zou daaruit onmiddellijk een schrikbarende overlast van deze rol plaats grijpen, waardoor deze rechtbanken letterlijk zouden overrompeld worden, en men weet hoe dat de rechters nu reeds de handen vol hebben.

Ten tweede, zijn administratieve geschillen van zeer speciaal aard. Het zou derhalve niet volstaan om er de beslechting van, door de gewone rechtbanken mogelijk te maken, een groot aantal rechters in deze rechtbanken te benoemen: een specialisatie van de rechters zou daarenboven noodzakelijk zijn om de goede beoordeeling van deze zaken te verzekeren.

Ten derde en ten slotte, zou men, hoe zeer men ook op dat gebied de bevoegdheid van de gewone rechtbanken verlangen mocht, toch nog stuiten op de grondwettelijke onmogelijkheid om zekere betwistingen, die de vernietiging van maatregelen uitgaande van het centraal bestuur tot gevolg zouden hebben, aan het oordeel van de gewone rechtbanken over te laten.

Al deze redenen hebben doen afzien van het idee om de administratieve geschillen door de gewone rechtbanken te laten beoordeelen.

Een tweede solutie die om dat vraagstuk op te lossen voorgesteld werd, maakt eigenlijk een gemengd stelsel uit, dat erin bestaat de administratieve geschillen toe te vertrouwen aan een speciaal organisme, bekleed met een jurisdictionele macht; organisme dat met dezelfde waarborgen van proceduur en van onpartijdigheid als de gewone rechtbanken uitspreken zal.

Met dit doel stelden de heeren Carton de Wiart en anderen, in het hierboven vernoemd wetsvoorstel, voor, een hooger hof voor bestuurlijke geschillen in te richten, vóór hetwelk de geschillen tusschen de particulieren en de administratie, wanneer ze niet vallen in de bevoegdheid van de gewone rechtbanken, alsmede de conflicten tusschen de administraties onderling, zouden gebracht worden.

Dat voorstel genoot veel bijval in de universitaire middens, maar werd veel koeler onthaald in deze van de hogere magistatuur en in de regeeringskringen.

Zoo kwam het dat de regeering, zooals gezegd, haar tegenontwerp indiende; ontwerp dat in de groote lijnen ingegeven werd door den heer Rolin, raadsheer bij het Hof van verbreking, en waardoor het hof voor bestuurlijke geschillen, voorgesteld door het voorstel Carton de Wiart, vervangen werd door een bestuurlijke afdeling van den Raad van State, met loutere adviseerende bevoegdheid.

Tot staving van dat voorstel, zette de regeering een dubbele overweging voorop:

1° In de gevallen waarin een burgerlijk recht op het spel staat, zijn, volgens artikel 92 van de Grondwet, de burgerlijke rechtbanken uitsluitend bevoegd om over het geschil uitspraak te doen;

2° In de andere gevallen moeten de beslissingen overgelaten worden aan de hogere administratieve overheid omdat ofwel de principes van onze Grondwet zulks gebieden, ofwel althans de onafhankelijkheid van het bestuur, dat anders niet meer werkelijk zou kunnen besturen, het wenschelijk maakt. De regeering besloot derhalve dat aan den Raad van State geen jurisdictionele macht kon toegekend worden.

Een speciale commissie werd, zooals hierboven gezegd, in den schoot van het parlement samengesteld om deze twee wetsontwerpen te bestudeeren en om te onderzoeken welke solutie aan de Kamers ter bespreking en ter stemming zou voorgelegd worden.

Bij het einde van haar werkzaamheden kwam deze commissie tot het besluit dat de bestuurlijke afdeling van den Staatsraad wet degelijk met een jurisdictionele macht diende bekleed te worden, maar dat deze bevoegdheid, om evenals de rechtbanken uitspraak te doen, tot bepaalde materiën althans in den beginne dient beperkt te worden, terwijl in andere gevallen de beslissing, na advies van den Raad van State, aan de beslissing van de regering kan voorbehouden blijven.

De gevallen waarin de bestuurlijke afdeling van den Raad van State eene jurisdictionele macht zal uitoefenen zijn opgesomd in artikel 15 van het wetsontwerp, zooals het naar den wensch van de commissie door de regering gewijzigd werd.

Deze gevallen zijn ten getale van acht; zij hebben betrekking op beslissingen die, volgens de thans bestaande wetten, door den Koning, tot beslechting van sommige reclamaties, getroffen worden tegen de uitspraken van de bestedende deputaties, of op beslissingen die thans rechtstreeks door den Koning, betreffende bepaalde zaken van administratieve aard, genomen worden.

Volgens artikel 15 voornoemd, zal voortaan de uitspraak van den Koning vervangen worden door een arrest van den Raad van State.

De grondwettelijkheid van deze hervorming kan geen oogenblik betwijfeld worden, aangezien zij er enkel in bestaat een wijziging te brengen in de aanduiding van de bestuurlijke macht die door een gewone wet met de beslechting van een geschil van administratieve aard, ter uitsluiting van de gewone rechtbanken, belast is.

Onder de gevallen die aldus in de jurisdictionele bevoegdheid van den Raad van State geplaatst worden dienen wij speciaal te vermelden de onderscheiden beroepen die de gemeentebeambten en deze van de overige openbare instellingen, die een wettelijk statuut genieten, nu bij den Koning, betreffende de tuchtstraffen die tegen hen uitgesproken werden, kunnen instellen.

Thans is het feitelijk de minister van binnenlandsche zaken die over dat geschil uitspraak doet en de beslissing aan den Koning voorlegt.

In de toekomst, d. w. z. indien het wetsontwerp goedgekeurd wordt, zal de uitspraak uitgaan van den Raad van State, die op tegenspraak en op onpartijdige wijze het geval beoordeelen zal, met het gevolg dat de uitspraak niet meer aan politieke drijfveeren zal kunnen toegeschreven worden en ook geen aanleiding meer zal kunnen geven tot interpellaties in de Kamer, waardoor de regering terwille van aangelegenheden van plaatselijken aard en beperkt belang in het gedrang kan gebracht worden.

Andere gevallen waarin de Raad van State door een arrest het geschil zal kunnen oplossen zijn onder meer degene die betrekking hebben op de geldig verklaring van de verkiezingen voor de gemeenten en degene die de politie of gevaarlijke, hinderlijke en ongezonde instellingen, alsmede het domicilie van onderstand betreffen.

B. — Raadgevende rol.

De gevallen waarin de Raad van State een adviseerende bevoegdheid hebben zal worden opgesomd in artikelen 6 en 7 van het wetsontwerp.

Deze gevallen worden onderverdeeld in gevallen waarin de regering, vooraleer de beslissing te treffen, het advies van den Raad van State inwinnen moet en in gevallen waarin zij dat advies slechts naar goeddunken aanvragen kan.

De gevallen waarin de raadpleging van den Raad van State verplicht zal zijn hebben namelijk betrekking op tuchtstraffen uit te spreken tegen beambten van den Staat. Zoodra de voorgestelde straf een zekere zwaarigheid vertoont, zal eerst het advies van den Raad van State moeten ingewonnen worden.

Sommigen zullen zich hierbij wellicht afvragen waaraan het gelegen is dat aan deze Staatsambtenaren, op het eerste gezicht, minder waarborgen gegeven worden dan aan de gemeentebeambten.

Toen de commissie haar eerste beslissing nam, kon er natuurlijk geen sprake zijn van aan den Raad van State een jurisdictionele macht betreffende de Staatsambtenaren toe te kennen, aangezien deze ambtenaren geen wettelijk statuut bezaten. Thans werd hun statuut geregeld door het koninklijk besluit van 2 October jl. Dit statuut voorziet in elk ministerieel departement het bestaan van een of meer raden van beroep, die alle waarborgen aan de belanghebbenden bieden, zoodat de Raad van State als jurisdictionele macht hier niet hoeft in te grijpen.

De reclamaties betreffende de benoemingen gedaan in overtreding van de wet van 1919, waarbij aan verninkten, oud-strijders en gemobiliseerden de toegang tot de openbare ambten en betrekkingen gemakkelijker wordt, zullen altijd door den Raad van State dienen onderzocht te worden.

Onder de gevallen waarin de raadpleging van den Raad van State fouter facultatief zal zijn, dient men namelijk te vermelden de aanvragen gericht tot de regering om eene indemniteit te bekomen wegens een daad of fout van de administratie in de onderstelling dat de wet geen rechtsvordering tot het verkrijgen van eene eigenlijke vergoeding aan den belanghebbende toekent.

Hier zal de regering, vooraleer een beslissing over deze aanvraag tot indemniteit te treffen, eerst het geval aan de beoordeeling van den Raad van State kunnen voorleggen.

Twee opmerkingen dienen hier gemaakt te worden :

Eerste opmerking : Alhoewel de tekst van het 4° van artikel 6 zoo ruim mogelijk is opgevat wanneer hij luidt : « 1° De vorderingen om vergoeding tot den Staat gericht telkens wanneer de Grondwet en de wetten den aanvrager geen rechtsingang verleen », blijkt uit de aan de wet voorafgaande werkzaamheden, en inzonderheid uit het verslag van de extra-parlementaire commissie, commissie Rolin genaamd, die het regeringsontwerp heeft geïnspireerd, dat de vorderingen om vergoeding beoogt, in het wetsontwerp dezelfde zijn als die waarvan sprake in artikel 2, 1°, van het ontwerp Carton de Wiart, en die steunen op een handeling of een verzuim op bestuurlijk gebied, telkens wanneer door de wet geen rechtsingang wordt verleend.

Het geldt dus hier niet om het even welke vordering om vergoeding, bij voorbeeld die welke tot de regering zou worden gericht in geval van schade veroorzaakt door natuurlijke rampen, zooals een wervelstorm, een overstroming, laattijdige vorst, enz.; die vorderingen blijven buiten het bestel van de wet, terwijl daarentegen de vragen steunende op de schade voortspuitende voor de particulieren uit een daad van de openbare overheid, bij voorbeeld uit een oorlogsmaatregel, de afschaffing van een station, van een overweg, enz., binnen het kader van de door de bepaling voorziene gevallen liggen.

Tweede opmerking. Anderzijds, het feit dat dit soort eischen werd gerangschikt onder de gevallen waarvoor het advies van den Raad van State eenvoudig facultatief is voor de regering, terwijl het door de belanghebbenden mag worden uitgelokt, zonder dat het aan den Raad van State toegelaten zij over den eisch uitspraak te doen, betekent geenszins dat het in de meening lag van de commissie in dit opzicht het ontwerp Carton de Wiart te moeten afwijzen als ongrondwettelijk.

De commissie was van oordeel dat het ongepast, zelfs gevaarlijk zou zijn een bevoegdheid van dien aard toe te vertrouwen aan den Raad van State door middel van een tekst hebbende een algemeene strekking, tekst die hem zou hebben toegelaten in bilijkheid uitspraak te doen over alle vorderingen om vergoeding uit hoofde van een nadeel voortspuitende uit een daad uitgaande van het bestuur en nopens welke de wetten of de Grondwet geen rechtsingang verleen tot volledige schadevergoeding.

Zooals op het stuk van oorlogsschade, heeft de commissie verzoeken aan de regering de zorg over te laten aan het parlement de gevallen voor te leggen waarin die vorderingen om vergoeding vóór de aangewezen rechtsmachten zouden kunnen worden gebracht, en zij heeft aan den Raad van State de opdracht toevertrouwd, dienaangaande de regering voor te lichten.

Raadpleging van den Raad van State kan ook verder plaats hebben wat betreft de reclamaties die tegen de wettelijkheid van een gemeentelijke of provinciale verordening of zelfs van een koninklijk besluit ingediend werden. De regering alleen blijft bevoegd om over deze reclamaties uitspraak te doen, dit wil zeggen om de gemeentelijke of provinciale verordeningen te vernietigen, of om door een nieuw koninklijk besluit het vroeger koninklijk besluit, dat onwettelijk was, te herroepen. Vooraleer zulks te doen, zal wederom de regering het advies van den Raad van State kunnen inwinnen.

In al deze gevallen zal overigens elk belanghebbende zich rechtstreeks tot den Raad van State kunnen wenden ten einde een advies tot staving van reclamatie, die bij de regering ingediend werd, te bekomen. Deze faculteit, recht van verzoek genoemd, die een kenmerkend element van het wetsontwerp uitmaakt, zal aldus feitelijk doorgaans de tusschenkomst van den Raad van State verplicht maken in de gevallen waarin hij kan geraadpleegd worden.

Men merke echter wel op dat, buiten het geval van machtsoverschrijding, dat een nieuwheid is, de reclamatie slechts zal kunnen steunen op redenen die, volgens het bestuurlijk recht, de vernietiging van de betwiste verordeningen of besluiten tot gevolg kunnen hebben. Insgelijks zal in de gevallen waarin de wet een termijn tot het indienen der vraag aan de overheid stelt, de vraag om advies vanwege den belanghebbende binnen dien termijn moeten ingediend worden.

Sommigen, en dit is het geval voor de onderteekenaars van het voorstel Carton de Wiart, hadden, ten opzichte van de gemeentelijke en provinciale verordeningen, aan den Raad van State een recht van nietigverklaring willen verleen.

De meeste auteurs zijn van oordeel dat dit recht tot nietigverklaring niet strijdig zou zijn met artikel 108 van de Grondwet. Hierbij kan verwezen worden naar een korte uiteenzetting van zekere beschouwingen op dit stuk, zooals deze opgenomen werden in het verslag dat u allen werd medegedeeld.

Zonder zich over dit punt uit te spreken, heeft de commissie niettemin de oplossing, welke de regering voorstaat, aanvaard. Zij was van oordeel dat het recht het advies van den Raad van State

uit te lokken, dat aan de belanghebbenden verleend wordt, welk gezaghebbend advies de regeering moeilijk ter zijde zal kunnen schuiven, een waarborg is welke, ongetwijfeld, doeltreffend zijn zal in vrijwel al de gevallen, en dat, wanneer het nieuw organisme den toets zal doorstaan hebben, een meer ingrijpende hervorming van dezen aard van verhaal en bezwaren inluiden zal.

Op dit punt, evenals in den loop van al haar werkzaamheden, verloor de commissie niet uit het oog dat het recht niet in eens gesmeed wordt, maar dat het evenals alle dingen groeit, dat het een werk is van den tijd, van de ervaring en van de wijsheid van de menschen.

Het gevolg daarvan kan niet anders dan weldadig zijn.

De gansche sfeer van het bestuurlijk recht, die tot nog toe een afzonderlijk gebied uitmaakte, wordt aldus geplaatst onder toezicht van een onpartijdige rechtsmacht, ten einde willekeur en politieke beslissingen te beletten. De goedkeuring van het wetsontwerp zou derhalve, zooals wij het hierboven gezegd hebben, een belangrijken vooruitgang beteekenen, omdat zij, op administratief gebied, de rechtsorde, die de grondslag van het maatschappelijk leven is, zou helpen verwezenlijken.

Om te sluiten, nog een paar woorden over de rechtspleging voor den Raad van State en over deszelfs samenstelling.

De proceduur, waarvan de bijzonderheden bij koninklijke besluiten zullen worden geregeld, zal in beginsel geschreven zijn, en steeds op tegenspraak.

De menigvuldigheid der zaken die aan den Raad van State zullen worden voorgelegd dringt die oplossing op.

De Raad van State zal niettemin de partijen mogen oproepen en hooren. In geval een regeeringscommissaris wordt benoemd, zal de afdeling de partijen hiervan in kennis brengen en haar laten weten dat zij het recht hebben om gehoord te worden. Aldus zullen beide partijen steeds op volkomen gelijken voet worden gesteld (art. 18).

De samenstelling van den Raad van State heeft, harerzijds, de gansche aandacht van de commissie gaande gehouden.

De Raad van State is inderdaad geroepen om een aanzienlijke rol te vervullen, en het hoeft niet uit het oog verloren dat zijn taak zeer zwaar zal zijn, vooral in den beginne wanneer de rechtspraak zal dienen vastgelegd.

De aanwerving van de leden van den Raad van State zal dus met de grootste zorg moeten geschieden.

In dit opzicht was de commissie van oordeel dat het wetsontwerp van de regeering volledige voldoening schonk.

Dit ontwerp voorziet voor de aanwerving van de eene en van de andere afdeeling verschillende modaliteiten.

Dan wanneer het voor de afdeeling voor administratie onontbeerlijk is zijn toevlucht te nemen tot rechtsgeleerden die gansch hun tijd zullen besteden om mede te werken aan de nieuwe inrichting, blijkt het onmisbaar, daarenboven, voor de afdeeling voor wetgeving beroep te doen op personen die andere ambten uitoefenen (magistraatuur, balie, hooger onderwijs) en die den titel van bijzitters zouden hebben.

Wat de eigenlijke raadsheeren betreft, voorzien de bepalingen van artikel 35 ouderdoms- en bekwaamheidsvoorwaarden van aard om allen waarborg te bieden.

Auditeurs zullen eveneens aan den Raad van State worden gehecht; hun functies zullen bestaan in het zich bijzonder bezig houden met de voorbereiding der zaken en met de onderzoeken waartoe zal dienen overgegaan. Zij zullen het jong element van den Raad van State uitmaken, zullen in den regel bij wijze van vergelijkend examen worden aangeworven en zullen de kweekschool vormen, waaruit de toekomstige raadsheeren zullen worden genomen.

De pensioensleeftijd van de raadsheeren is bepaald op 67 jaar; dit vindt zijn reden in den aanzienlijken arbeid door hen te vervullen; die der auditeurs op 65 jaar.

Wat de pensioensregeling betreft, nam men een voorbeeld voor de leden van de magistratuur (artikel 56).

Ten slotte, wat de taalkennis van de leden van het Hof en van de auditeurs betreft, werd het wetsontwerp derwijze opgevat, dat Fransche en Vlaamsche kamers kunnen gevormd worden, welke de zaken onder elkaar zullen verdeelen volgens de eischen van de wet en van de practijk.

Hiermede hebben wij, naar onze meening, al de waarborgen opgevoerd, welke noodig zijn voor de aanwerving en de goede werking van den Raad van State; zij zullen het hunne bijdragen tot de totstandkoming van een hervorming waarvan Edmond Picard, in het voorbericht van deel VI der *Pandectes belges*, heeft mogen zeggen, dat deze wel het ernstigste vraagstuk is en het meest waardig om een diepe ontroering te verwekken waarmede hij in den loop van zijn lange loopbaan te doen had.

Met hetzelfde gevoelen beziel, dient de commissie haar verslag in, en wordt gij uitgenoodigd het regeeringsontwerp zooals het werd gewijzigd, goed te keuren. (Toejuichingen op verschillende banken.)

DEMANDES D'INTERPELLATION. — VRAGEN TOT INTERPELLATIE.

M. le président. — J'ai reçu plusieurs demandes d'interpellation dont je dois donner connaissance à la Chambre :

Ik ontving talrijke vragen om interpellatie waarvan ik de Kamer kennis dien te geven, te weten :

Interpellation de M. Maenhaut à M. le ministre de l'agriculture « au sujet du retard injustifié et préjudiciable que la Cour des comptes met à liquider les subsides accordés aux institutions agricoles, fédérations, syndicats, associations, etc. ».

Vertaling :

Interpellatie van den heer Maenhaut tot den heer minister van landbouw « over de ongebillijke en nadeelige vertraging vanwege het Rekenhof om de toelagen te vereffenen verleend aan de landbouwinstellingen, landbouwfederaties, syndicaten, vereenigingen, enz. ».

Interpellatie van den heer Borginon tot den heer minister van buitenlandsche zaken en buitenlandschen handel « nopens : 1° de benoeming tot gezant van België in Nederland van een praktisch Vlaamschonkundig ambtenaar; 2° de samenstelling van de Belgische afvaardiging bij de achttiende vergadering van den Volkenbond, samenstelling waarbij de verlangens en belangen, en vooral de waardigheid van het Vlaamsche volk op de meest krenkende wijze werden over het hoofd gezien; 3° de bestendinging van mistoestanden en misbruiken in de diensten van het personeel van het departement afhankelijk, waar Vlaamschonkundigheid regel is; 4° de verwaarloozing van iederen maatregel om voor de toekomst aan deze misbruiken te verhelpen, en een gezonde aanwerving van het diplomatisch personeel te verzekeren ».

Traduction :

Interpellation de M. Borginon à M. le ministre des affaires étrangères et du commerce extérieur « sur : 1° la nomination comme ministre de Belgique en Hollande d'un fonctionnaire sans connaissance pratique de la langue néerlandaise; 2° la composition de la délégation belge à la XVIIIe assemblée de la Société des Nations, dans laquelle aucun compte n'a été tenu des desiderata et des intérêts, ni surtout de la dignité du peuple flamand; 3° la persistance des anomalies et abus dans les services du personnel dépendant du département, où l'ignorance du flamand est la règle; 4° l'omission de toute mesure de nature à remédier, pour l'avenir, à ces abus et à assurer un sain recrutement du personnel diplomatique ».

Interpellatie van den heer Butaye tot den heer minister van landsverdediging « over de willekeur, bij 't opsturen aan de oudstrijders, van hunne kaart die vermindering toekent op spoor- en buurtspoorwegen ».

Traduction :

Interpellation de M. Butaye à M. le ministre de la défense nationale « au sujet de l'arbitraire constaté à l'occasion de la remise aux anciens combattants de la carte de réduction sur les lignes de chemins de fer et les lignes vicinales ».

Interpellatie van den heer Borginon tot de regeering « nopens hare algemeene politiek, meer bepaaldelijk op economisch en sociaal gebied, alsmede in zake de aangekondigde structuurhervormingen ».

Traduction :

Interpellation de M. Borginon au gouvernement « sur sa politique générale, spécialement en matière économique et sociale, et en ce qui concerne les réformes de structure qui ont été annoncées ».

Interpellatie van den heer Romsée tot de regeering « nopens hare algemeene politiek, meer bepaaldelijk over hare tekortkomingen in zake behartiging van de Vlaamsche belangen en het gedogen van openlijke overtreding der taalwetten ».

Traduction :

Interpellation de M. Romsée au gouvernement « sur sa politique générale et, plus spécialement, concernant sa carence au point de vue des intérêts flamands et son manque d'énergie à l'égard des infractions volontaires des lois linguistiques ».

Interpellation de M. Van Walleghem à M. le ministre des affaires économiques « sur la façon dont a été constituée la délégation chargée de représenter la Belgique à l'Exposition internationale de Chicago ».

Vertaling :

Interpellatie van den heer Van Walleghem tot den heer minister van economische zaken « over de wijze waarop de afvaardiging samengesteld werd welke belast is met de vertegenwoordiging van België op de internationale tentoonstelling te Chicago ».

Interpellation de M. Jennissen à M. le ministre des affaires économiques « sur l'étonnante composition du commissariat général belge et des comités techniques et artistiques près l'Exposition internationale de New-York 1939 ».

Vertaling :

Interpellatie van den heer Jennissen tot den heer minister van economische zaken « over de bevreemdende samenstelling van het Belgisch commissariaat-generaal van het technisch en kunstcomité bij de Internationale Tentoonstelling te New-York 1939 ».

Interpellation de M. Truffaut à M. le ministre des affaires étrangères et du commerce extérieur « sur la déclaration du gouvernement allemand visant l'inviolabilité de notre territoire ».

Vertaling :

Interpellatie van den heer Truffaut tot den heer minister van buitenlandse zaken en buitenlandschen handel « over de verklaring van de Duitse regeering aangaande de onschendbaarheid van ons grondgebied ».

La date de ces interpellations sera fixée ultérieurement. Je rappelle à la Chambre que nous aurons jeudi après-midi une interpellation de M. Truffaut à M. le ministre des affaires étrangères et du commerce extérieur « sur la déclaration du gouvernement allemand visant l'inviolabilité de notre territoire ».

De datum dezer interpellaties zal later worden bepaald. Ik herinner aan de Kamer dat wij Donderdag namiddag een interpellatie zullen hebben van den heer Truffaut tot den heer minister van buitenlandse zaken en buitenlandschen handel « over de verklaring van de Duitse regeering aangaande de onschendbaarheid van ons grondgebied ».

1° PROJET DE LOI PORTANT CRÉATION D'UN CONSEIL D'ÉTAT; 2° PROPOSITION DE LOI PORTANT CRÉATION D'UNE COUR DU CONTENTIEUX ADMINISTRATIF.

Reprise de la discussion générale.

1° WETSONTWERP TOT INSTELLING VAN EEN RAAD VAN STATE; 2° WETVOORSTEL TOT INSTELLING VAN EEN HOF VOOR GESCHILLEN VAN BESTUUR.

Herneming van de algemeene bespreking.

M. le président. — Nous reprenons l'examen du projet de loi portant création d'un Conseil d'Etat et de la proposition de loi portant création d'une cour du contentieux administratif.

La parole est à M. Vermer.

M. Vermer (à la tribune). — Mesdames, messieurs, après avoir passionné, depuis de nombreuses années, les milieux intellectuels, la réforme de l'Etat a connu l'audience d'un assez large public qui sent confusément la nécessité de réformes profondes. A l'heure actuelle, comme on l'a dit, la réforme de l'Etat est plus une affaire de volonté que d'intelligence.

Le gouvernement s'est décidé à présenter un projet de loi pour instituer un organisme d'une utilité incontestable. On ne peut s'étonner qu'il n'ait point vu le jour plus tôt, alors que les travaux des juristes en avaient jeté les bases de longue date et que la Chambre avait déjà été saisie d'une proposition de loi. C'est au Roi Albert qu'il faut en tout premier lieu attribuer le mérite d'avoir acheminé l'idée d'une Cour de contentieux administratif dans la phase des réalisations.

D'autres réformes importantes s'imposent, telles que, par exemple, l'organisation professionnelle, la réduction du nombre des députés, objet d'une proposition de loi qu'il faut se hâter de retirer de l'arsenal des propositions vouées pour la plupart à l'oubli, suffrage féminin, suffrage familial, simplification fiscale, referendum, solution des conflits linguistiques.

Dans une volonté commune de renouveau, le pays doit rassembler toutes ses forces saines. Notre groupe collaborera à tout effort constructif conforme aux intérêts de la nation.

Le projet d'institution d'un Conseil d'Etat a la faveur de ne soulever aucune passion partisane, de ne susciter que des discussions d'ordre juridique principalement. Mon intention n'est pas de m'étonner sur les controverses doctrinales, mais d'émettre quelques observations ou critiques, de suggérer l'une ou l'autre modification et de provoquer certains éclaircissements.

Une première question se pose : le Conseil d'Etat doit-il comprendre deux sections, une de législation et une d'administration? La proposition de loi de M. Carton de Wiart ne prévoit que l'institution d'une Cour de contentieux administratif. Elle fait observer qu'il suffirait de réorganiser le comité de législation actuellement existant. Le gouvernement, au contraire, tient essentiellement à lier intimement dans le Conseil d'Etat les deux sections, de telle sorte que les conseillers puissent siéger dans l'une et dans l'autre des sections.

Si la commission parlementaire a adopté le projet du gouvernement, il ne faudrait pas en conclure que tous ses membres ont admis les raisons invoquées par le gouvernement. Pour ma part, je ne puis accepter la coexistence au sein du Conseil d'Etat de deux sections qu'à la condition qu'elles soient autonomes. Le rôle d'un conseil de législation n'a rien de commun avec celui d'une Cour de contentieux administratif. Il est logique que le recrutement des deux organismes ne se fasse pas de la même façon. On peut être bon rédacteur de lois, mais un juge médiocre. D'autre part, il faut tenir compte de ce que les membres de la section législative seront des agents, des auxiliaires du gouvernement comme l'étaient les membres de l'institution à laquelle on peut faire remonter dans l'histoire le Conseil d'Etat, la *curia regis*. Ce sont des auxiliaires de l'exécutif. Auront-ils l'indépendance suffisante pour être en même temps des magistrats qui sont appelés à défendre les administrés contre les abus de l'administration? Que répond le gouvernement? Il vante certains avantages de la fusion : le prestige à donner au Conseil d'Etat, la nécessité d'éviter une trop grande spécialisation.

Mais le prestige serait-il moindre si les deux Chambres restaient autonomes? Quant au danger de spécialisation, c'est pour les membres de la section administrative qu'on paraît la redouter. Je ne partage pas cette crainte d'intoxication, et je me permets de citer à ce sujet l'avis de l'auteur d'un ouvrage extrêmement intéressant : *Faut-il créer une Cour du contentieux administratif en Belgique?* par Octave Picard. Les arguments invoqués valent d'ailleurs quel que soit le caractère, consultatif ou juridictionnel, de l'organisme à créer. Voici ce qu'écrit à ce sujet Octave Picard :

« On peut à peine appeler spécialisation l'attribution à une Cour spéciale de tout le contentieux administratif que les tribunaux ordinaires et une quantité de questions qui s'y posent ne peuvent être résolues sans faire appel au droit civil, au droit pénal, au droit de procédure, au droit international privé, etc. Bref, l'horizon de la Cour du contentieux administratif resterait très large et l'on ne doit pas craindre que les juristes qui en feront partie soient, après un certain temps, affligés d'œillères et perdent de vue les grands principes juridiques que l'on rencontre presque à chaque pas dans le droit civil principalement. » (Page 52.)

La critique ne peut viser les membres de la section législative, qui travailleront sur les matières les plus étendues. Sans doute, dira-t-on, qu'il y a aussi des motifs d'ordre budgétaire. Il vaudrait mieux ne pas créer de Conseil d'Etat et celui-ci, tel qu'il est conçu, était affecté d'un vice grave. Il y a des économies qu'il ne faut pas faire.

Cette remarque préliminaire étant faite, examinons brièvement les dispositions relatives à la section de législation. Nous sommes tous d'accord pour reconnaître la nécessité de perfectionner l'outil législatif. Des officines ministérielles, tout aussi bien que de la Chambre, il sort des monstres, qui épouvantent ceux qui doivent appliquer et interpréter les textes. Je ne citerai qu'un exemple, choisi dans les cas les plus récents, imputable au ministère de la défense nationale. Un arrêté royal du 14 septembre 1937 et paru au *Moniteur* du 10 octobre prévoit dans un article 5 une disposition illégale, à savoir que le montant de l'indemnité à toucher par les miliciens qui accomplissent plus de douze mois de service est susceptible, dans son intégralité, de prélèvements pour saisies-arrests ou autres oppositions. Or, la loi du 22 février stipule que ces indemnités sont insaisissables, excepté à concurrence d'un ou deux cinquièmes, selon les cas. Le même arrêté contient d'ailleurs plusieurs autres illégalités.

L'exposé des motifs du projet de loi sur le Conseil d'Etat n'attire pas l'attention sur la mission qui incombera à la section de législation, à savoir : signaler la non-concordance des lois et arrêtés avec la législation antérieure. Il importe que le ministre s'explique à cet égard. (*Signe de dénégation de M. le ministre de l'intérieur.*)

Je vois que M. le ministre me fait un signe de dénégation. J'aime-rais, tout à l'heure, être fixé.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — Il est tout à fait évident que la section de législation va s'occuper de la technique juridique et linguistique et vérifier la concordance avec les textes antérieurs.

M. Vermer. — Je crois qu'il aurait mieux valu le dire, et je suis heureux de cette précision, parce que le texte ne parle que de rédaction. Il y a évidemment un travail de coordination à faire.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — Il faut voir l'exposé des motifs et le rapport.

M. Vermer. — J'ai des remarques à présenter tant en ce qui concerne les conditions d'intervention de la section qu'au sujet de sa composition et de ses rapports avec les membres de la législature. Il faudrait, en principe, rendre obligatoire la consultation de ce Conseil de législation, du moins pour le gouvernement. Quant aux Chambres, elles devraient s'imposer cette obligation dans leur règlement intérieur, sauf à prévoir des exceptions.

Le nombre des conseillers, porté à 3, alors que le Conseil d'Etat du grand-duché de Luxembourg comprend 12 conseillers, paraît trop réduit si l'on prend conscience de la lourde besogne qui devra incomber à la section de législation. On m'a fait observer qu'il était bon de recruter, à côté des 3 éminents juristes et des 2 assessseurs que l'on compte appeler à siéger au Conseil, des juristes plus modestes, sans éclat peut-être, mais qui, rompus aux travaux de la classification et de coordination des textes, abattraient la grosse besogne, s'attacheraient à un travail méticuleux et ardu.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — C'est là le rôle des auditeurs.

M. Vermer. — Je suppose que vous désirez aussi recruter les auditeurs dans l'élite des juristes. Or, il y a un travail souvent matériel qui devra être fait.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — C'est le rôle des auxiliaires, des employés.

M. Vermer. — Il convient d'observer ce qui se fait à l'étranger. Un examen comparé m'amène à émettre deux suggestions à propos des rapports entre le Conseil et les Chambres et l'objet du travail confié au Conseil. En France, selon la *Revue du droit français* (Conseil d'Etat, n° 211), la loi préparée par le Conseil d'Etat peut être soutenue devant les Chambres par des conseillers délégués par le gouvernement. Cela rappelle un peu la Constitution fameuse de 1830, en vertu de laquelle les membres du Conseil d'Etat qui réparaient les lois désignaient certains d'entre eux pour les discuter dans l'enceinte du corps législatif avec les tribuns en présence des membres silencieusement du corps législatif. Ne pourrait-on prévoir un système analogue au système français? Les conseillers d'Etat auraient la faculté de défendre leur œuvre ou de donner tous éclaircissements, surtout dans le cas de l'article 3, en déléguant un conseiller ou assesseur pour faire valoir leurs observations devant les commissions des Chambres.

Rien dans la Constitution ou dans la loi ne s'oppose à cette procédure.

Autre question. En France, le Conseil d'Etat présente non seulement la rédaction complète du projet, mais encore un exposé des motifs généraux de la loi et de ceux spéciaux à chaque article. En sera-t-il de même?

Lors de la prochaine révision de la Constitution, il conviendra d'examiner la possibilité et l'utilité d'un élargissement de la mission de la section de législation au delà du cadre strictement juridique.

Que faut-il penser du projet de loi en ce qui concerne la section d'administration? Le projet qui avait fait siennes les conclusions sagacement prudentes de la commission Rolin avait apporté beaucoup de déception. On se demandait si cela valait la peine de donner vie à une institution si chichement dotée, apparentant satisfaction coordonnée à une opinion publique avide de réformes.

L'exposé des motifs insinuait que le Conseil d'Etat n'atteindrait peut-être l'âge de raison que dans trois quarts de siècle. La commission parlementaire a obtenu du ministre qu'il remette le projet sur le métier et les bureaux ministériels ont amendé le texte de façon à accorder un certain pouvoir juridictionnel au Conseil d'Etat. Ainsi, est tranchée l'objection d'inconstitutionnalité de la création d'une Cour de contentieux administratif.

Je ne voudrais pas faire échec au projet en me refusant à le voter si l'on n'est pas amendé, mais je pense que la compétence juridictionnelle du Conseil d'Etat devrait être étendue.

C'est surtout dans la mesure où il pourra rendre des arrêts que le Conseil d'Etat aura de l'autorité. On ne le soumet guère à sa juridiction que des brouilles. Est-il nécessaire de recourir aux plus hauts dignitaires de la robe et de la simarre, aux d'Aguesseau du royaume pour trancher les contestations de garde champêtre et gens de police, pour dire le droit dans des conflits d'affouage qui sont tellement rares que la plupart des juristes n'en ont jamais entendu parler.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — Permettez-moi de vous faire remarquer, monsieur Vermer, que vous minimisez vraiment la compétence du Conseil d'Etat prévu par l'article 15.

M. Vermer. — Je crois que ses attributions sont assez minces, monsieur le ministre.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — Pas du tout!

M. Vermer. — Je ne conteste pas que les conditions dans lesquelles le Conseil d'Etat donnera des avis constituent un progrès, apportent les garanties avantageuses, mais on peut aller plus loin.

Je ne suis pas convaincu jusqu'à présent qu'il faille confier au Conseil d'Etat le contentieux dit d'indemnité ou de pleine juridiction. Selon l'article 2, n° 1, du projet de M. Carton de Wiart, la Cour du contentieux administratif statuerait sur « l'action en réparation d'un dommage causé par un acte ou par une négligence d'ordre administratif dans tous les cas dont la connaissance n'appartient pas aux

tribunaux en vertu de la Constitution ou des lois en vigueur ». La Cour statuerait en équité. La commission du Centre d'études pour la réforme de l'Etat a amendé le texte du projet universitaire. Elle a remplacé le mot « action » par le terme « demandes » pour bien montrer que le requérant n'est pas titulaire d'un droit. D'autre part, le membre de phrase « causé par un acte ou négligence administrative » est supprimé. La commission a voulu substituer à la notion de faute celle du risque. La notion de risque serait laissée à l'appréciation de la Cour qui statuerait en équité et établirait sa jurisprudence. Pour ma part, je ne puis m'écarter de la théorie classique de la responsabilité dans un cadre juridictionnel. Rien n'est plus dangereux que d'autoriser un tribunal à statuer en équité, à créer des principes générateurs d'indemnité. Si les administrés doivent être protégés contre l'arbitraire de l'administration, celle-ci ne peut non plus être livrée à l'arbitraire des conseillers d'Etat. La notion de risques n'est pas assez évoluée pour servir de fondement à la responsabilité en matière administrative. Elle ne peut en tout cas que jouer librement à l'encontre de l'administration.

Or si l'on s'en tient à la notion de faute, les tribunaux ont la plénitude de juridiction. Point n'est besoin de revenir sur l'historique de l'heureuse évolution de la jurisprudence belge au sujet de l'interprétation de l'article 92 de la Constitution.

Mais il y a le contentieux d'annulation qui devrait être, selon beaucoup d'auteurs, la clé de voûte de la réforme préconisée. Les tribunaux n'ont pas pouvoir d'annuler des actes administratifs erga omnes. Ils ne peuvent que proclamer illégaux des arrêtés et règlements.

Le projet universitaire de même que le projet de la commission du Centre d'études concluent à l'attribution d'un contentieux d'annulation au Conseil d'Etat. De nombreux juristes se sont prononcés dans ce sens-là. Chaud partisan d'un renforcement du pouvoir exécutif, je crois pouvoir appuyer les propositions qui ne tendent qu'à défendre les administrés, non pas contre l'exercice normal du pouvoir, mais contre les abus, les détournements du pouvoir qui seraient commis par l'exécutif.

On objecte que l'article 67 de la Constitution s'oppose à l'annulation des règlements et arrêtés. Le Roi, dit cet article, « fait les règlements et arrêtés nécessaires pour l'exécution des lois ». Ces actes sont contresignés par un ministre qui s'en rend responsable. D'autre part, on voit un obstacle dans l'article 108, 5°, aux termes duquel c'est le Roi qui annule les délibérations des conseils provinciaux et communaux lorsqu'ils sortent de leurs attributions. On objecte que si le conseil d'Etat pouvait annuler un arrêté royal, un règlement provincial ou communal, le gouvernement serait paralysé et la responsabilité ministérielle supprimée.

Il a été répondu à ces objections. La commission extraparlamentaire de 1921 avait émis l'avis que l'article 108, 5°, ne s'opposait pas à l'attribution du contentieux d'annulation à une Cour de contentieux.

Avec toute l'autorité qu'il possède en cette matière, M. Velge a exposé que le Constituant n'a eu pour but, dans l'article 108, 5°, que de prévoir un minimum de garanties contre les excès de l'autonomie locale, obligation pour le législateur de prévoir, dans les lois communales ou provinciales, soit l'intervention du Roi, soit celle du pouvoir législatif, mais n'a pas entendu écarter l'établissement de garanties supplémentaires. Dès lors, le législateur peut créer, à titre de garantie contre les abus des administrations provinciales et communales, une Cour de contentieux possédant le contentieux d'annulation.

Quant à l'article 67, il faut le concilier avec ce principe que le gouvernement ne peut transgresser la loi et par conséquent il n'est pas contraire à la Constitution de permettre au Conseil d'Etat d'interpréter la loi et d'annuler un arrêté royal qui contrevient à la loi. Et la responsabilité ministérielle? Celle-ci ne doit pas jouer pour les actes de juridiction créés par la loi. Bien des juridictions ont été instituées sans qu'on excipe de l'objection tirée de la restriction apportée à la responsabilité ministérielle. D'autres juridictions peuvent encore être instituées.

Je propose donc d'ajouter à l'article 15, sous le n° 9, les dispositions insérées à l'article 6, sous les n° 8, 9° et 10° et par conséquent de supprimer à l'article 6 les n° 3°, 9° et 10°. La Cour aurait ainsi pouvoir juridictionnel et non purement consultatif pour trancher ces divers recours tendant à l'annulation d'actes administratifs.

Statut des agents de l'Etat.

Le gouvernement a déposé des amendements à l'article 7 pour mettre le texte de son projet en concordance avec l'arrêté royal instituant le statut des agents de l'Etat.

Bien des fonctionnaires regrettent la forme juridique conférée à leur statut. Dérivant d'une loi et non d'un arrêté royal, il reposerait sur des fondements plus sûrs. D'autre part, un recours juridictionnel devant le Conseil d'Etat ne se conçoit, pour les agents de l'Etat, que s'ils jouissent, comme les agents communaux, d'un statut légal. Le commissaire royal, qu'il faut féliciter pour son rapport et qui sans doute désire un processus rapide, a préconisé la forme de

l'arrêté royal, et le gouvernement n'a pas été fâché de le suivre dans son avis. Une loi serait-elle inconstitutionnelle? Le fait de fixer par une loi les conditions de nomination, avancement, retrait d'emploi, etc., porte-t-il atteinte au pouvoir de nomination qui appartient au Roi, en vertu de l'article 66 de la Constitution? C'est un problème qui ne paraît pas tranché définitivement entre juristes. J'émetts le vœu que le gouvernement ou la Chambre soumette ce problème au Conseil d'Etat dès qu'il sera en activité.

Le Conseil d'Etat pourra donner son avis, puisqu'il aura pour mission de se prononcer sur le manque de concordance des lois avec la législation antérieure et, par conséquent, aussi avec la Constitution.

Puisque je parle du statut des agents de l'Etat, qu'il me soit permis de rappeler l'opinion exprimée par M. Camu dans son remarquable rapport, rapport que le gouvernement a adopté presque dans son intégralité. Le gouvernement attache donc certainement beaucoup d'importance aux avis donnés par le commissaire royal.

Or, M. Camu, dans son rapport, préconise justement l'attribution au Conseil d'Etat d'un contentieux d'annulation; il en fait même la clé de voûte du système, sinon il n'y a pas de garantie possible, dit-il. Voici d'ailleurs comment il s'exprime :

« Il est souhaitable que la Cour puisse accueillir les recours fondés sur la violation de la loi, l'incompétence, l'accès ou le détournement de pouvoirs.

» A mon avis, une solution satisfaisante donnerait au Conseil d'Etat la compétence en matière de contentieux d'annulation. Aussi serait-ce avec regret que je verrais le gouvernement se rallier à un projet qui se contente d'accorder au Conseil d'Etat le droit d'émettre des avis que l'exécutif sera libre de ne pas suivre. C'est là une conception erronée du rôle qui doit être dévolu au Conseil d'Etat, clef de voûte de notre édifice administratif rebâti.

» Dans ma lettre du 26 janvier 1937, j'ai attiré l'attention de M. le ministre de l'intérieur sur les inconvénients et les lacunes que présentait ce système. J'insiste sur ce point, qui me paraît essentiel : il n'est pas logique, il n'est pas utile de régler avec minutie le statut des agents de l'Etat et de prévoir pour eux toute une série de garanties contre l'arbitraire administratif s'ils ne peuvent bénéficier d'un dernier recours auprès d'un arbitre impartial, s'ils restent livrés à une décision unilatérale de l'administration, juge et partie en la matière. »

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — M. Camu est d'accord avec l'amendement du gouvernement qui assure pratiquement aux agents de l'Etat tout au moins cette garantie. C'est une preuve qu'il est satisfait de nos propositions.

M. Vermer. — S'il est content, c'est parce qu'il a obtenu une certaine satisfaction, c'est parce qu'il trouve qu'il y a progrès et que les modifications proposées au projet l'améliorent.

Mais M. Camu était tout à fait formel dans ses conclusions, puisqu'il y déclare :

« Quels que soient les poids et l'autorité morale des avis du Conseil d'Etat, si ses avis restent platoniques et ne comportent aucune sanction juridique, le Conseil d'Etat ne sera qu'une commission consultative, éminemment respectable, mais dont on pourra se passer et dont, en fait, on se passera. Et le statut des agents de l'Etat portera la trace de cette lacune. Il ne sera pas le code complet, la charte des fonctions publiques que les agents réclament à bon droit. »

On retrouve encore à d'autres endroits les mêmes conclusions. C'est à ces conclusions que bien des auteurs étaient arrivés. Je pourrais en citer un grand nombre, tel, par exemple, M. Henry, un fonctionnaire qui a écrit un ouvrage remarquable paru en 1930 et qui est intitulé : *L'Administration et les fonctionnaires*.

Il dit ceci : « Un statut des fonctionnaires ne peut produire toute son efficacité qu'à la condition d'être complété par l'institution d'une juridiction contentieuse administrative dont les décisions puissent s'opposer à celles du gouvernement et, le cas échéant, les annuler. »

Je me permettrai encore, monsieur le ministre, d'émettre quelques vœux. Je le ferai en vue de la prochaine révision constitutionnelle, car je pense que nous serons amenés assez prochainement à procéder à une révision. M. le premier ministre lui-même en a reconnu la nécessité. Il faudrait faire rentrer dans la compétence du Conseil d'Etat la validation des mandats parlementaires. Dans les périodes troublées, un coup de force de la majorité peut être redouté. La juridiction du Conseil d'Etat offrirait plus de garanties.

Il est permis de songer à compléter la structure du Conseil d'Etat par une troisième section, qui serait autonome et qui serait composée de spécialistes dans le domaine fiscal. Actuellement, les contribuables ne voient pas clair dans la procédure qu'il convient de suivre en cas de contestation. Les recours diffèrent suivant qu'il s'agit de contributions directes ou de contributions indirectes. En matière de contributions directes, tantôt c'est la Cour d'appel qui statue, tantôt c'est la députation permanente, qui est tout de même avant tout un organisme politique. Dans les deux cas, un recours peut être introduit devant la Cour de cassation. Dans certains cas, la décision

de la députation permanente peut être l'objet d'un recours au Roi. La députation permanente intervient tantôt comme autorité, tantôt comme une soi-disant juridiction contentieuse, mais elle ne donne pas de garanties suffisantes. Ce contentieux étant de caractère administratif, il serait normal de l'intégrer dans les attributions du Conseil d'Etat.

M. Kluykens. — Le recours est d'ordre judiciaire. Pour les contributions indirectes, il n'y a pas moyen.

M. Vermer. — C'est pourtant une matière d'ordre administratif.

M. Kluykens. — Il faudrait unifier la procédure devant les tribunaux ordinaires.

M. Vermer. — Je veux signaler les difficultés rencontrées par le contribuable. J'aime aussi le système qui consiste à soumettre tous ces litiges à la juridiction des tribunaux, mais je pense qu'il n'était pas mauvais, à l'occasion de l'examen du projet de loi instituant un Conseil d'Etat, d'attirer l'attention de la Chambre sur cette question-là.

M. De Vleeschauwer. — Pas pour l'enlever aux tribunaux.

M. Carton de Wiart. — Etes-vous d'avis d'enlever aux tribunaux le contentieux en matière fiscale?

M. Vermer. — Si ce n'est pas contraire à la Constitution, cette solution serait bonne. Ce seraient des spécialistes qui trancheraient ces conflits.

Messieurs, l'institution nouvelle vaudra ce que les hommes en feront.

Le problème du recrutement des conseillers et des assesseurs est un problème capital. L'autorité des avis comme des arrêts rendus dépendra de l'autorité des conseillers. M. le ministre nous a dit, en commission, que l'auditorat serait la pépinière où se formeraient les conseillers d'Etat.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — Parfaitement.

M. Vermer. — Dans les nominations, il eût donc été logique de les favoriser, et cependant rien n'est prévu dans le texte. Je me rallierais à la suggestion de l'honorable M. Carton de Wiart, d'après laquelle les nominations devraient comporter, dans une certaine proportion, des auditeurs ayant rempli leurs fonctions pendant plusieurs années.

Le gouvernement attache tellement d'importance à l'âge de la retraite dont il a fixé la date à 67 ans, que le ministre n'a pas hésité à nous dire, en commission, qu'au besoin il poserait la question de confiance sur ce point. Pourquoi fixer l'âge de la retraite à 67 ans, alors que cet âge peut être dépassé sensiblement dans la magistrature? C'est une règle que le gouvernement veut généraliser. Il en arrive ainsi à opérer une sorte de dévaluation des cerveaux.

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — Quelle fausse appréciation!

M. Vermer. — C'est que, en réalité, le gouvernement cherche à se justifier *a posteriori* des mesures qu'il a prises dans ces derniers temps à des fins purement politiques. Place aux jeunes, nous dit-on, croyant sans doute toucher une corde qui nous est sensible. Appartenant aux nouvelles générations qui ont fait leur apparition au milieu de rumeurs guerrières, nous serions tentés d'applaudir, mais nous voyons, en pensée, ces vieux magistrats de province, broussaillieux et blanchis par les années dont nous avons, surtout ceux qui ont été suppléants au siège, apprécié la science juridique, la vaste expérience et la grande autorité. Ah, comme ils étaient épris de droit et de vérité! A nos yeux ils apparaissaient un peu comme les grands prêtres de la justice à laquelle nous arrivions à les identifier. Capables de traduire Homère et Virgile, est-ce dans cette culture classique et l'austérité de leur existence qu'il faut découvrir le secret de leur clairvoyance, de la clarté et de cette concision qui donnaient à leurs jugements une expression diamantaire. Dans l'administration, à l'armée, dans les entreprises commerciales, financières et industrielles, dans les luttes du forum, oui, place aux jeunes! Partout où il faut combattre, risquer, s'opposer, s'épuiser, forcer la destinée, place aux jeunes! Mais là où il faut dire le droit, l'expérience des vieillards est bien précieuse!

M. De Schryver, ministre de l'intérieur. — Quel argument contre tous les jeunes juges!

M. Vermer. — Vous me paraissez bien chatouilleux, monsieur le ministre, mais vous ne comprenez certes pas la portée de mes paroles. Vous défendez pied à pied, mot à mot, votre projet, et je le conçois; mais admettez tout au moins que nous fassions certaines observations et ne vous étonnez pas de celles-ci ayant d'en avoir compris la portée. Ne mettons pas trop vite les vieux à la retraite. Si nous disons cela, ce n'est pas pour exclure les jeunes, bien au contraire. Je crois, en effet, qu'il faut qu'il y ait collaboration entre les vieux et les jeunes qui apportent certaines qualités. La présence des jeunes au siège, par exemple, est avantageuse dans les matières

modernes, en matière d'accidents de roulage et en tant d'autres. A côté d'eux il faut les vieux juristes, qui donneront une formation aux plus jeunes, qui leur apprendront notamment comment il faut rendre un jugement, dans quelle forme, avec quelle concision, etc.

Malgré l'austérité de nos débats, je me permets d'évoquer ici des vers splendides de Victor Hugo : « Et l'on voit de la flamme aux yeux des jeunes gens, mais dans les yeux du vieillard on voit de la lumière. » C'est par cette considération que je veux terminer, messieurs : n'écartez pas ces vieux juristes, qui ont souvent un sens plus vif de l'intérêt général et capables encore d'un labeur étonnant (nous pourrions citer bien des noms), et qui n'attendant rien du pouvoir, sauront faire preuve de cette indépendance, suprême garantie pour assurer cette protection recherchée dans l'institution du Conseil d'Etat, qui doit être une première étape dans la voie des réformes de l'Etat que nous n'avons cessé de proclamer nécessaires et qui réclameront, malgré le respect dû aux bornes plantées par nos ancêtres, la révision de notre charte constitutionnelle. (*Très bien! très bien! sur les bancs rexistes.*)

M. le président. — Mesdames, messieurs, nous continuerons demain l'examen du projet relatif à l'institution du Conseil d'Etat.

Comme orateurs inscrits il y a encore MM. Elias, Leruitte, Jennissen, Brunet, Relecom, Collard et Legros.

De heer voorzitter. — Mevrouwen, mijnne heeren, morgen zullen wij voortgaan met het onderzoek van het ontwerp betreffende de instelling van den Raad van State.

Als sprekers zijn ingeschreven de heeren Elias, Leruitte, Jennissen, Brunet, Relecom, Collard en Legros.

— La séance est levée à 18 heures.

De zitting wordt opgeheven om 18 uur.

Demain, séance publique à 14 heures.

Morgen, openbare zitting te 14 uur.

QUESTIONS. — VRAGEN.

Des questions ont été remises au bureau par MM. Baillon, Ballet, Blavier (Emile), Coussens, Debacker, De Jaegher (Charles), De Man, Ernest, Glineur, Henon, Heyman, Housiaux, Janssen (Charles), Joris, Leuridan, Maenhaut, Schevenels et Vrancix.

Vragen werden ter tafel gelegd door de heeren Baillon, Ballet, Blavier (Emile), Coussens, Debacker, De Jaegher (Charles), De Man, Ernest, Glineur, Henon, Heyman, Housiaux, Janssen (Charles), Joris, Leuridan, Maenhaut, Schevenels en Vrancix.

ANALYSE DES PETITIONS ADRESSEES A LA CHAMBRE.

ONTLEDING DER VERZOEKSCRIFTEN AAN DE KAMER TOEGEZONDEN.

Le conseil communal d'Aubel demande le maintien du statu quo en ce qui concerne l'emploi des langues tant en matière administrative qu'en matière judiciaire et d'enseignement. Il se déclare en outre adversaire de tout projet qui aurait pour but de modifier le siège de la justice de paix.

De gemeenteraad van Aubel vraagt behoud van den status quo wat het taalgebruik in bestuurszaken betreft eveneens voor gerechtszaken en het onderwijs. Daarenboven is hij gekant tegen alle ontwerp dat voor doel hebben mocht den zetel van het vrederegerecht te wijzigen.

Le conseil communal d'Amougies se déclare adversaire de tout projet de bilinguisme dans cette commune et demande le maintien du régime unilingue français. Il exprime le vœu de voir remettre tout au moins en vigueur l'article 3 de la loi du 31 juillet 1921, qui permettait au conseil communal de décider du choix de la langue pour ses services intérieurs et pour la correspondance.

De gemeenteraad van Amengijs is gekant tegen alle ontwerp van tweetaligheid voor deze gemeente en vraagt het behoud van het eentalig Fransch regime. Hij geeft den wensch te kennen dat ten minste artikel 3 der wet van 31 Juli 1921 opnieuw in werking zou gesteld worden, hetwelk aan den gemeenteraad toeliet de taal te kiezen voor zijn inwendige diensten en voor de briefwisseling.

Le conseil communal de Charleroi émet le vœu de voir améliorer le traitement légal du personnel enseignant des écoles primaires et gardiennes.

De gemeenteraad van Charleroi geeft den wensch te kennen dat de Bij de wet vastgestelde wedde van het onderwijzend personeel van de lagere scholen en van de froebelscholen zou verhoogd worden.

Le sieur Liévin Huysmans transmet le texte d'une résolution votée par le Comité de vigilance des intellectuels antifascistes (section de Bruxelles), et relative à la guerre sino-japonaise.

De heer Liévin Huysmans, te Brussel, zendt den tekst in van een resolutie aangenomen door het « Comité de vigilance des intellectuels antifascistes » (afdeeling Brussel), en betrekking hebbend op den oorlog tusschen Japan en China.

Les président et secrétaire de la commission d'assistance publique d'Arlon émettent le vœu de voir voter le projet de loi apportant des modifications à la loi organique du 10 mars 1925, ainsi que la loi du 27 novembre 1891 sur l'assistance publique.

De voorzitter en secretaris van de commissie van openbaren onderstand, te Aarlen, geven den wensch te kennen dat het wetsontwerp tot wijziging van de organieke wet van 10 Maart 1925 alsmede van de wet van 27 November 1891 op den openbaren onderstand zouden aangenomen worden.

Le sieur Albert Renard, ancien sénateur, à Liège, transmet à la Chambre le texte d'une pétition tendant à obtenir l'adhésion des Etats-Unis à la Société des Nations.

De heer Albert Renard, oud-senator, te Luik, maakt aan de Kamer den tekst van een verzoekschrift over strekkend tot de bijtreding van de Vereenigde Staten tot den Volkerenbond.

— Renvoi à la commission des pétitions.

Verwezen naar de commissie voor de verzoekschriften.

De gemeenteraad van Willebroek uit den wensch het wetsvoorstel betreffende het toekennen eener vergoeding aan de weggevoerden op de dagorde der bespreking van de Kamer te zien fungeeren.

Zelfde verzoekschrift van den heer Levêque, secretaris van de « Fédération nationale des déportés », te Brussel.

Le conseil communal de Willebroek émet le vœu de voir porter à l'ordre du jour de la Chambre la proposition de loi accordant une indemnité aux déportés.

Même pétition du sieur Levêque, secrétaire de la Fédération nationale des déportés à Bruxelles.

— Te verwijzen naar de commissie belast met het onderzoek van het wetsvoorstel tot wijziging en aanvulling van de wet betreffende het herstel van de schade geleden door de burgerlijke slachtoffers van den oorlog.

Renvoi à la commission chargée de l'examen de la proposition de loi modifiant et complétant la législation concernant la réparation des dommages subis par les victimes civiles de la guerre.

Les président et secrétaire général de la Fédération des mutualités professionnelles des industries de la province de Liège, à Seraing, prient la Chambre de ne pas voter le projet de loi modifiant et complétant la loi du 16 août 1887 portant réglementation du paiement des salaires des ouvriers, modifiée par celle du 7 juillet 1937, ainsi que la loi du 7 août 1922 sur le contrat d'emploi.

De voorzitter en algemeene schrijver van de « Fédération des mutualités professionnelles des industries de la province de Liège », te Seraing, verzoeken de Kamer het wetsontwerp tot wijziging en aanvulling van de wet van 16 Augustus 1887 houdende regeling van de betaling van het arbeidersloon, gewijzigd bij deze van 7 Juli 1937, alsmede van de wet van 7 Augustus 1922 op de arbeids-overeenkomst, niet aan te nemen.

— Renvoi à la commission chargée d'examiner ce projet de loi.

Verwezen naar de commissie welke met het onderzoek van dit wetsontwerp belast is.

Les président et secrétaire général du comité permanent du Congrès colonial national, à Bruxelles, émettent le vœu de ne pas voir supprimer le subside métropolitain à la colonie.

De voorzitter en de algemeene schrijver van het permanent comité van het Nationaal koloniaal congres, geven den wensch te kennen dat de toelage van het moederland aan de kolonie niet zou afgeschaft worden.

— Renvoi à la commission chargée d'examiner le budget du ministère des colonies pour l'exercice 1938.

Verwezen naar de commissie welke belast is met het onderzoek van de begrooting van het ministerie van koloniën voor het dienstjaar 1938.